Johannes Linnankoski

Flygtningene

Bibliotek 1800

Johannes Linnankoski

Flygtningene

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Johannes Linnankoski: *Flygtningene* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Johannes Linnankoski: *Flygtningene* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Enkemand Juha Uutela sad ved sit bord og fjernede de sidste rester af sit vinterskæg.

Han lagde kniven til side og kiggede i spejlet. Et veltilfreds smil bredte sig stille over hans ansigt.

"Det gør en ikke så lidt yngre, sådan at få hageskægget taget af," tænkte han. "Man kender jo næsten ikke mere sig selv."

Han sad stadig og kiggede.

"Rynker? – Nå, dette her er da endnu ikke alderdomsrynker," tænkte han atter, idet han lod fingeren glide hen over de småfurer, der udgik fra næseroden, ligesom for at udslette dem. "Nu lægger man såmænd ikke engang mærke til dem."

Så rejste han sig – med et smil om munden, og de små, kloge øjne skinnede frem under hans brede pande med de lange, godmodige rynker.

Han vaskede ansigtet af og gemte barbertøjet i et lille vægskab.

"Gammel monstro?" sagde han smilende og førte kammen gennem det tætte, mørkebrune pandehår. "Sådan en mand bliver aldrig gammel, skulle jeg mene."

Ved den tanke følte han sig rank og livskraftig som en ung knøs.

Men han ville ikke nøjes med følelsen alene, han ville også *se*. Han gik gennem den åbne mellemdør ind i kammeret og gav sig der i lag med det drejelige spejl, som stod på kommoden, indtil det dannede en passende vinkel – så han kunne se sine skuldre.

Hans korte, firskårne krop var virkelig endnu rank. På nakken havde alderen ganske vist gravet sin fure, og på hans indtørrede skuldre hvilede årenes tunge slid, men det så han ikke selv.

"Hvor gammel ville mon en fremmed tro jeg er?" spurgte han smilende og velfornøjet med det, han havde set, og gik med korte gammelmandsskridt atter ind i stuen.

Han gik frem til vinduet og begyndte at se ud i den grå forårsnatur, der endelig havde befriet sig fra snemassernes favntag. Så først ligesom mindedes han, hvad der var grunden til hele denne barbering og alt det andet.

Han var så dybt hensunken i disse tanker, at han slet ikke mærkede, at døren til stuen åbnedes sagte.

"God dag, Juha!" lød en velkendt stemme henne fra døren.

Det gav næsten et sæt i Uutela.

"God dag, søster!" svarede han – endnu med smilet fra før på læberne og et svagt glædesskær i øjet.

Men søsteren blev stående ved døren og så forundret på ham.

"Hvad skal det nu sige?" spurgte Uutela, skønt søsterens forbavselse fremkaldte et endnu hjerteligere smil hos ham.

"Du ser jo ud, som om … som om du gik på frierfødder!" lo søsteren højt og trykkede ham glad i hånden.

"Nå, så det synes du," lo Uutela. "Og hvad, om jeg så gjorde det?"

"Er det virkelig dit alvor?" begyndte søsteren lidt ængsteligt. "Det var altså derfor, du lod mig kalde til dig."

"Nå, nå!" beroligede Uutela hende. – "Men hvem af os skal nu koge kaffe?" sagde han spøgefuldt, for at slå ind på et andet emne. "Der er endnu ild på kaminen."

"Det skal jeg såmænd nok gøre," sagde søsteren mere oprømt og gav sig straks ivrigt i lag med arbejdet.

Uutela påtog sig det hverv at hente frisk brænde, satte sig så på bænken for at spørge nyt – stadig med smilet fra før på læberne og glædesskæret i de små, dybtliggende øjne.

"Noget har han nok i sinde," tænkte søsteren, idet hun nu og da i al hemmelighed ransagede hans ansigt.

"Det undrer mig virkelig," begyndte hun ad omveje. – "At du nu skulle gå hen og tage det skæg af ..."

"Hvad skulle jeg med denne lodne vinterbeklædning?" lo Uutela og blinkede skælmsk med øjet.

"Du har vist alligevel en eller anden hensigt med det?" søgte søsteren nu at udfritte, lidt dristigere end før.

Uutela så længe på søsteren med et hemmelighedsfuldt smil om munden. Så sagde han med sænket, næsten blød stemme:

"Ja, Karoliina, der er måske nok noget om, at jeg virkelig endnu tænker på at gifte mig igen."

Søsteren var nær ved at tabe kaffekedlens låg.

"Det havde jeg dog ikke troet," undslap det hende.

"Og heller ikke håbet – vel?" spurgte Uutela lidt spydigt. Men han fortrød det straks og fortsatte broderligt:

"Jeg har også nok selv tænkt på den side af sagen. Det er jo synd, at en fremmed får lov til at arve, mens der mellem os ..."

"Nej, Vorherre bevar os!" udbrød søsteren. "At du også bringer sådanne ting på tale. Jeg har såmænd rigeligt at leve af i de dage, jeg har tilbage – men ..."

Hun standsede lidt tvivlrådig og så atter op på broderen.

"Men hvad?"

"Da du alligevel nu er så gammel," sagde søsteren sagte, opmuntret ved broderens smil.

"Gammel?" lo Uutela. "sagde du ikke for lidt siden noget helt andet?"

"Jeg tænker jo ikke så meget på udseendet. Men da du nu engang er op imod de halvfjerds og har været gift i fem og fyrretyve år – så ..."

"Så er det tilstrækkeligt, mener du," lo Uutela med tilsigtet tvetydighed i stemmen. Men han fortrød straks, at der var undsluppet ham en spøgefuld bemærkning, der kun dårligt sømmede sig for en gammel mand, og han fortsatte alvorligt:

"Hvem kender et andet menneskes fornødenheder? De kan jo være så forskellige. Og hvis jeg nu tilfældigvis havde en sådan, selv om du ikke kender noget til det?"

"Det gør jeg jo heller ikke. Jeg tænkte blot, at du nu sad og havde det så rart, efter at du havde solgt gården og var begyndt at leve i ro på dine gamle dage. Penge og gods har du jo; du har fået alle dine ønsker opfyldt."

Uutelas små øjne lyste.

"Men hvis jeg endnu ikke havde fået alle ønsker opfyldt? Hvis der endnu var noget, der manglede?"

Søsteren så forundret på ham. Hun havde aldrig set broderens øjne stråle på den måde eller hørt hans stemme dirre sådan fra hjertets dyb.

"Du synes ikke at forstå ret meget af det hele," vedblev Uutela, idet han rejste sig og gik helt hen til sin søster. Så så han hende lige ind i øjnene og spurgte stille og fortroligt:

"Troede du, at salig Maija og husmandsbruget Lumikangas var det første, jeg kastede mine øjne på?"

"Ja, jeg …"

"Nej, det var det langtfra; jeg sigtede dengang lidt højere!" Han tav et øjeblik, og hans næsefløje begyndte at dirre. "Du husker jo nok, at jeg dengang tjente på Anttila … Og jeg var god nok til at ligge sammen med Anttila-mandens eneste datter under et dækken. Men da jeg så bragte på tale, at vi også burde begynde at være sammen om dagen, så var jeg – den uægtefødte og tjenestekarlen! Forstår du mig nu?"

Søsteren stod som himmelfalden og så og hørte det alt sammen.

"Det har du jo aldrig sagt et ord til mig om før!"

"Hvornår siger et menneske alt? Men jeg troede, at *du* havde mærket det. – Ja, dengang gjorde jeg, Gud for…"

"Sværg ikke!" bad søsteren hastigt.

"Det bliver min egen sag! – Dengang svor jeg min saligheds ed på, at jeg nok engang skulle vise alle gårdens sønner og døtre og alle ægtefødte børn, hvad der var i den uægtefødte og tjenestekarlen!"

Nu lyste søsterens øjne også, for broderens tale havde rørt ved et punkt, der var lige ømt for dem begge.

"Nå, og så?" sagde hun påskyndende.

"Så tog jeg salig Maija med Lumikangas, skønt Maija næsten var ti år ældre. Nå, et godt skind var hun for resten, som du husker, en ærlig slider. Og så begyndte jeg at vise, hvad jeg duede til. Du husker nok, hvorledes jeg købte Lumikangas og lavede det om til en gård. Men der måtte minsandten også hænges i, Karoliina. Brændevinskedlen snurrede næsten dag og nat, selv kørte jeg til Turku og Pori (ɔ: Åbo og Bjørneborg) for at sælge, og i de lange vinternætter gik jeg og sled ude i skoven og

savede planker ved lyset fra en brændende fyrrespån – i de år sov jeg ikke ret mange nætter ved salig Maijas side. Og da jeg så senere købte Perttus gård, ved du, hvad jeg da tænkte? Nå, Anttilas datter og I andre, tænkte jeg, hvad siger I nu til den uægtefødte og gårddrengen? Og da jeg så blev ejer af selve *Uutela*? Nå, Anttilas datter og I andre, tænkte jeg – mon den uægtefødte og gårddrengen nu begynder at du til noget?"

Søsteren havde altid i denne broder set en mand, der udmærkede sig fremfor sine jævnlige. Nu vidste hun ikke engang, hvad hun skulle tænke.

"Ja, du er alligevel mand for at vise dem, hvad du dur til, Juha!" sagde hun og så beundrende op på broderen. "Og nu har du givet dem svar på deres 'uægte barn', og det sådan, at det forslår noget."

"Ikke endnu!" sagde Uutela hastigt med en sådan dirren i stemmen, at søsteren næsten studsede. "Der er endnu noget, jeg ikke har vist dem!"

Han drejede sig pludselig om og gik hen til vinduet – som om han kæmpede med usynlige magter, hvis nærværelse han ville skjule for hende. Så kom han atter hen til hende og sagde, næsten hviskende:

"Hvorfor skulle jeg ikke sige dig det … Da jeg dengang ufrivilligt måtte opgive disse tanker, da fattede jeg den beslutning, at hvis jeg nogensinde skulle blive enkemand – du husker jo, at salig Maija var ti år ældre end jeg – så skulle jeg endnu vise dem, hvem der var mand for at tage sig en ung gårdmandsdatter. Og nu tager jeg hende med renter – så de omsider mindes den uægtefødte og tjenestekarlen!"

De sidste ord sagde han med en sådan iver, at søsteren ikke lige straks kunne få noget sagt. Hun undrede sig bare over, hvorledes denne ellers så stilfærdige broder nu ligesom var blevet et helt andet menneske.

"Hvem har du så egentlig i sinde at tage?" spurgte hun omsider.

"Gæt engang!" æggede Uutela, og de spændte ansigtsmuskler slappedes til et smil.

"Hvor skulle jeg kunne gætte det?"

"Nå – Keskitalos Manta. Nu ved du det."

Søsteren så forundret på ham.

"Hvad går der af dig?" lo Uutela.

"Å, ingenting," sagde søsteren åndsfraværende. "Jeg tænker bare på aldersforskellen … Manta kan jo ikke engang være femogtyve år gammel."

"Der mangler endda to!" lo Uutela næsten helt irriterende.

"Men er hun alligevel ikke lidt *for* ung? Bliver der virkelig …?"

"Hvad?" bed Uutela af, og hans øjne lyste på ny. "Hende og ingen anden tager jeg, ikke engang en, der er et år ældre, lad det så gå som …!"

Søsteren stod våbenløs.

"I kraftig jord gror der nælder …," sagde hun ligesom for sig selv.

"Netop! Jeg har nu siddet her og kukkeluret i min gammelmandsrønne i henimod to år ligesom en anden affældig olding. Men nu skal det snart have en ende. Jeg agter atter at tage tøjlerne i min hånd – og køre med egne heste!"

"Å, ja," sagde søsteren adspredt. "Den kaffe har jeg da også rent glemt."

Hun gav sig hurtigt til at stille kopperne frem på bordet.

Men Uutela gik med lange skridt fra det ene hjørne af stuen til det andet.

"Karoliina, du skal nu i det hele taget ikke …," sagde han lidt senere med et spøgefuldt øjekast. "Uægte børn bør jo også holde sammen."

"Jeg skal såmænd ikke … det ved du jo nok …," forsikrede hun, som om hun bad om forladelse.

De to søskende satte sig ved bordet og begyndte at drikke deres kaffe under tavshed.

De lagde knap mærke til, at døren åbnedes og et smalt, magert ansigt med et snu, skæmtefuldt smil på de tynde læber viste sig i åbningen.

"Ser vi det! Så husets folk er hjemme," sagde manden, der trådte ind. "Jeg stak hovedet indenfor, da min vej faldt her forbi."

De to søskende vekslede et betydningsfuldt øjekast, og Uutela strøg sig med hånden hen over panden, ligesom for at udslette de sidste spor af den sindsbevægelse, der nylig sås i hans ansigt.

"Du kom netop i rette tid, nabo," sagde han smilende, idet han gik hen for at række ham hånden.

"Ja, men jeg er jo ikke den rette mand til dette her," lo den nyankomne, der stod med hatten i den ene hånd og glattede sit pandehår med den anden.

"Så Keskitalo holder ikke af kaffe?" spurgte søsteren.

"Brystet!" lød det fra Keskitalo med en kort, tør hoste. "Jeg holder såmænd nok af den, men når *det* ikke holder af den, er

der jo ikke noget at gøre," vedblev han ligesom for at skæmte over sig selv.

"Sid nu ned alligevel!" nødt Uutela, stadig med smil om munden og glimt i øjet. "Jeg sad lige og fortalte min søster, hvilke planer du og jeg går med i hovedet. Men den søster påstår stadig, at jeg allerede er lidt for gammel."

"Gammel?" Keskitalos store, fremstående øjne røbede stor forundring. Og de vedblev af naturlige grunde at indtage samme stilling, da han betragtede Uutelas ansigt lidt nøjere.

"Men hvad er dog det?" råbte han. "Du har jo taget dit skæg af og ser nu mindst ti år yngre ud end jeg, skønt jeg jo på det nærmeste skulle være lige så mange år yngre end du. Mon ikke også jeg skulle gøre brug af kniven?"

"Nej, lad endelig være," lo Uutela. "Da jeg nu engang skal være din svigersøn og du min svigerfar … så lad der da i det mindste være nogen forskel på os."

"Ja, så sømmer det sig jo ikke."

De begyndte alle at le.

"Ja, Karoliina," sagde Keskitalo, henvendt til søsteren. "Vi, Uutela her og jeg, vil endnu på vore gamle dage prøve at gøre underværker. Jeg har altid gået og skrantet lidt, og drengene har endnu ingen forstand på at styre gården, men når jeg nu får sådan en svigersøn til hjælp …" Han plirrede lidt med øjnene, ligesom for at afskære sine inderste tankers tråde for andre. –

"Nå, hvad synes Karoliina så?"

"Naturligvis, naturligvis … det var jo også kun min spøg. – Juha skal altså være hjemmesvigersøn?"

"Det har vi tænkt os," sagde Keskitalo med et vist øjekast.

Uutelas stille smil viste sig atter.

"Det kunne vel aldrig falde mig ind at gøre en gårdmandsdatter til en simpel hyttekælling. Og tilmed har jeg sådan en lyst til atter at tage fat på noget."

"Det kan jeg lide!" sagde Keskitalo beundrende. "Men hvad mener du, nabo – skulle vi ikke se at få det endelig afgjort med det samme?"

"Hvad siger Manta selv – til sådan en gammel mand?" skyndte søsteren sig at indvende, halvt i spøg og halvt i alvor.

"Manta *selv*?" lo Keskitalo. "Hun gør vist bedst i at takke Vorherre for, at hun får sådan en mand! Og for resten" – han gav Uutela et tydeligt vink – "kvinden bør tie i forsamlingerne – det ord kender Karoliina vel nok?"

Karoliina havde nok haft lyst til at sige noget, eftersom hun også selv var et kvindeligt væsen, men hun lo bare, da de andre lo.

"Så betragter vi det som afgjort," sagde Uutela og smilede velfornøjet. "Jeg kommer på lørdag og bringer brudegaverne."

"Og så skal jeg nok bringe sagerne i orden," sagde Keskitalo og plirede atter med øjnene. "Og så sidder vi endnu inden pinse under hver sit figentræs skygge."

De lo alle. – Keskitalos skriftsteder traf altid sømmet på hovedet, det var en kendt sag.

Keskitalo var gået.

Men Uutela gik op og ned ad gulvet med begge hænder i frakkelommerne og små glimt i øjnene. Så trådte smilet frem på hans mund – der lød en halvhøj latter.

"Hvem af os var det nu egentlig, der friede?" sagde han, henvendt til søsteren.

Søsteren så forundret på ham: "Det var vel da dig – hvem ellers?"

"Vi var såmænd lige gode om det begge to," lød Uutelas stilfærdige latter. "Ser du, Karoliina – Keskitalos gård kan for så vidt være god nok, og slægten er velanset, men det hele er bundforgældet, så en sådan svigersøn rimeligvis kommer til at betyde lidt mere for dem end jul i gårde – det kunne jo ellers nok hænde, at det hele snart kom under hammeren. For skriftsteder egner sig ikke rigtig til at betale gæld med," kom det lidt spydigt. "Nå, nå, manden er jo god nok, og en klog mand er han – vi forstår nok hinanden."

Søsteren kunne ikke lade være med at beundre sin broder – han var atter den samme jævne og adstadige Juha, på hvis ydre der ikke sås andet end smilet og det svage glimt i de kloge øjne. Tanken om aldersforskellen var nok en enkelt gang i færd med at dukke op i hende, men hun syntes allerede selv, at den var barnlig.

Men Uutela smilede stadig, idet han fortsatte i sine egne tanker:

"Ser du, Karoliina! Jeg er aldrig løbet efter lykken, jeg har blot set den stift i øjnene, og den er løbet efter mig. Og sådan er det vel også nu."

2

Det var hans dag, denne dag, da den anden lysning fandt sted.

Det forekom Uutela, som om hele hans forbigangne liv, alt hans slid og slæb helt siden Lumikangas-tiden kun havde taget sigte på denne dag.

Han vågnede allerede ved firetiden. Majsolen skinnede, dugperlerne glimtede på træerne og i græsset. Uutela havde aldrig nogensinde set en sådan mangfoldighed af dugperler.

Også alle de andre ting forekom ham så helt anderledes. Luften var fuld af fuglesang, af store og små stemmer, af kvidren og pippen.

Mest forunderligt syntes det dog Uutela, at selv hanerne ligesom kappedes indbyrdes i denne morgenstund. Først galede hanen fra Hankamäki, så den fra Alastalo, og lige i samme nu galede hanen fra Tuomala, og snart var hele byen fuld af hanegal. Og et til! – Det kom fra den anden side af bakken, ovre fra Keskitalo.

"Mon også Manta allerede er vågnet?" tænkte Uutela. "Man ville vågne ved endnu mindre glæde, skulle jeg mene!"

Ved ottetiden begav Uutela sig på vej til brudens fædrenegård – statelig at se på i det sorte klædestøj og den sorte, flade hue.

Han kunne under sin gang hen ad vejen ikke lade være med at le ved tanken om, hvorledes Hanna, brudens yngre søster, havde ment, at den vordende brudgom også burde anskaffe sig en hat, ligesom faderen og de andre havde. "Børnestreger, børnestreger," havde han lét. "Med hue har jeg klaret mig hele mit liv."

Han spiste frokost sammen med familien på Keskitalo. Men bruden var ikke til stede. Hun havde travlt inde i sit kammer med at bringe brudestadsen i orden.

Så begav man sig på vej til kirken.

Uutela var ikke helt tilfreds med, at han måtte gøre denne tur med en andens hest, selv om det også var svigerfaderens. Han havde dog selv anskaffet ny vogn og skinnende blankt seletøj – hvad der ligesom ud jævnede sagen.

Bruden – en kraftigt bygget, rødmosset pige – trådte frem i silkestads, i kniplingsbesat liv og med lang guldkæde om halsen og ring på fingeren.

Uutelas øjne strålede i festlig glans. Han var nær ved at give sin beundring udtryk i ord, men han kom straks i tanker om, at det jo næsten ville være det samme som selvros, eftersom hele denne stads var hans egne brudegaver.

Keskitalo hjalp ham ud af klemmen.

"Det må jeg nok sige! Manta er rigtignok blevet fin – ligesom dronningen af Saba i al sin herlighed," henkastede han let skæmtende, glad over sin sammenligning fra Bibelen.

Bruden rødmede og slog øjnene ned.

"Dejlig er hun – som Gud har skabt hende," sagde Uutela fornøjet. Nu roste han ikke sit eget og fik alligevel alt sagt.

Så steg de til vogns, mens alle folkene på gården stod og så til. Uutela smækkede med tungen, og hesten satte i trav.

Liinu var i dag i mere fyrigt humør end ellers – som om den også forstod dagens betydning.

"Du er nok lovlig balstyrig i dag," lo Uutela og strammede tømmen lidt mere.

Hesten jog af sted i stadig muntrere trav, hjulene sang, og seletøjets tinknapper skinnede – og det sang og skinnede i Uutelas sind.

Han havde aldrig før lagt mærke til, hvor vidunderligt det unge, lyse birkeløv tager sig ud mod himlens blå baggrund.

"Se, birkene har allerede vinger!" sagde han højt, idet han tænkte på, at de ligesom han nu havde deres foryngelsestid.

Byen og dens omgivelser lå et godt stykke bag dem. Vejen dukkede fra den åbne højslette ned i en lille skov.

"Hør, hvor fuglene synger!" sagde Uutela igen og så op i træerne.

Bruden svarede ikke.

Midt i skoven var der en lav dalsænkning. Dernede løb en lille bæk, som førte forårets sidste væde med sig.

"Hvor bækkens rislen også lyder smukt!" beundrede Uutela igen.

Bruden var stadig tavs.

"Se, hvor tankefuld bruden er," lo Uutela. "Nå, lige meget! Tænk og glæd dig for dig selv; det gør jeg også."

Skoven var til ende, og Liinu satte af sted i rask trav ned ad det svagt skrånende terræn. Lidt længere fremme sås enkelte kirkegængere, der var til fods.

De indhentede dem snart, og der veksledes et venligt "god dag".

"Se bare til Uutela der!" læste han i deres smil. "Har han ikke taget sig en ung og dejlig pige, som om det slet ikke var noget at tale om? Nå, hvem der er noget som ung, er det også som gammel."

Lidt senere sås kirkegængerne i tættere klynger.

Da de kørte forbi de næste, kunne Uutela ikke dy sig for at tilføje: "Dejligt vejr i dag!"

"Og dejlige tider!" var der en, der svarede med et betydningsfuldt øjekast – og de andre lo.

"Det har I sandelig ret i," lo Uutela mere og mere fornøjet.

Vejen gik igennem udstrakte, nypløjede marker. Lange, muldrige agre lå og kælede for Uutelas landmandsøje og ligesom lokkede ham til at suge den fugtige muldjords forårsduft ind gennem næseborene.

"Nu gror havren for alvor!" sagde han glædestrålende.

Bruden svarede heller ikke noget på det.

Men Uutela syntes, at de alligevel måtte sige noget til hinanden.

"Hvor meget havre fik I sået til hos jer i foråret?" spurgte han. "Ved du noget om det?"

"Nej!" svarede bruden. Men hun studsede selv over det korte svar, hun gav, og tilføjede hastigt: "Jeg har ikke fået det at vide."

"Din fader har vel nok sået mindst ti hektoliter," vedblev Uutela, stadig fornøjet.

Nu kunne de allerede se kirken. Uutela slappede tøjlerne og lod Liinu løbe i hurtigt trav.

Da de var nået lidt længere frem, kørte de forbi en flok unge mennesker. Uutela følte, hvorledes han voksede i længde og blev mere rank. Han gav et ryk i tømmen, så Liinu løftede hovedet stolt i vejret, og kørte forbi dem uden at se til siden.

"Sådan bærer man sig ad, når man tager en ung pige!" fristedes han til at råbe. "Hvad synes I om det?"

På kirkebakken var der mange folk. Der stod heste i grimer langs stakitværket, folk gik frem og tilbage eller blev stående i små klynger og snakkede sagte.

Uutela kørte hen til et sted, hvor der var grimeskaft. Han havde i sinde rigtigt at hjælpe bruden af vognen, men denne svang sig så hurtigt ned på jorden, at Uutela ikke nåede andet end lige at røre ved hendes ærme og le.

Så satte de sig også i bevægelse.

Uutela havde en følelse af, at alle kun så på dem, men først og fremmest dog på ham, Uutela.

"Hvorfor er du nu så undselig," sagde han sagte til bruden, som rødmede og ligesom holdt sig lidt tilbage. Selv gik han frem med løftet hoved og med sit venligste smil på læberne, og nikkede til begge sider, ja en gang imellem rørte han ganske let med hånden ved huens skygge.

"Skal vi ikke gå ind på kirkegården og se på gravkorsene?" foreslog han bruden.

"Jo, lad os det!" sagde bruden, lidt lettere om hjertet, og styrede hen imod en lille sideindgang.

Uutela lo: "Nej, vi skal ikke ad bagdøren i dag; lad os bare gå gennem hovedindgangen!" – Bruden fulgte ham, noget forlegen.

Nær ved indgangen stod der nogle gårdmænd, som han kendte. Men Uutela standsede alligevel ikke, nikkede bare til dem, da han gik forbi.

"Så Uutela har ikke tid til at sludre lidt med os i dag?" sagde en af dem og blinkede skælmsk med øjet.

"En anden gang, en anden gang," lo Uutela med et blik over skulderen og gik fornøjet videre.

Ved indgangen stod der en og solgte hvedebrød. Der var endog limonade på låget af en stor pakkasse. Sælgeren gjorde særlige tegn til Uutela med et samtidigt blik på bruden.

Uutela havde nok haft lyst til at købe – bare fordi det alt sammen var så hyggeligt og rart og folk så usædvanlig opmærksomme. Men han var alligevel alt for stolt til at byde på noget fra et pakkasselåg, hvorfor han blot smilede og nikkede venligt.

De trådte ind på den store, af et mosgroet stengærde omgivne kirkeplads, hvis ene halvdel tillige var begravelsesplads. Birkene og vidjepilene var næsten helt grønne, kun aspene stod mørke og alvorlige i deres nøgenhed.

Brudeparret gav sig til at spadsere omkring på begravelsespladsens gange; kun nu og da standsede de, for at læse gravskrifterne. Bruden sagde ikke ret meget, men Uutela havde nu og da et venligt ord til overs for en af sine gamle ungdomsbekendte, af hvilke mange allerede lå under mulde.

De var blevet stående foran en jævn, sleben gravsten.

"Hvis er det?" spurgte Uutela, som ikke magtede de latinske bogstaver.

"*Tyske Ingrid,*" læste bruden. Andet stod der ikke på stenen, hverken fødsels- eller dødsdatum.

"Nej se! Så det er Tyske Ingrids – og rigtig sten."

Bruden gik videre, men Uutela blev stående, for at se på stenen. Det var mærkeligt! Nu først så han historien med Ingrid ligesom i et klarere lys. Han så, hvorledes denne unge, fremmede kvinde gik og hyggede om majoren på Huhti, den gamle mand. Ja, ja, deri har der ligget meget, hvis man bare forstod det rigtigt! Han fik lyst til at tale til bruden om denne

sin nye opfattelse af sagen, men så var det, han huskede det: de to, majoren og Ingrid, var jo ikke engang rigtigt gifte – og så tav han.

Bruden var imidlertid gået hen imod det nordlige hjørne.

Uutela blev lidt underlig til mode – der var det jo, salig Maijas grav lå. Det var, som om der i det hjørne, under den store asp, lå en fattig slægtning, som man ikke gerne taler om.

"Skal vi ikke gå ind i kirken nu?" råbte han efter bruden. – "Der siges jo, at de ikke holder af at blive mindede om ens tidligere koner," forsvarede han sig selv i sine tanker. "Og hvad har vi egentlig med de døde at gøre!"

De styrede lige hen imod kirken, uden at se mere på gravkorsene, der stod ved siden af vejen.

Kirken var næsten halvfyldt, da de trådte ind ad døren til midtergangen.

Men bruden begyndte straks at se sig om til siderne.

"Skal vi ikke blive her?" hviskede hun. "Herfra ser man så godt."

Uutela standsede og så hende forskende ind i øjnene. Men så lyste atter hans stille smil.

"Nej, vi må nok længere frem mod alteret," sagde han. "Nå, det er såmænd ikke så underligt – man må forstå de unge," beroligede han sig selv.

Det var i Uutelas øjne hans livs allerfestligste stund, da han således med sin unge brud gik op ad kirkegulvet, betragtet af alt folket. Med langsomme, sikre skridt gik han der ved sin stærkt rødmende bruds side, hilste på enkelte bekendte, han kom forbi, med øjnene, da hovednikken ikke sømmede sig.

De satte sig tæt ved alteret – Uutela på højre, bruden på venstre side af gangen.

Gudstjenesten var begyndt.

Men Uutela var så optaget, at han ikke kunne følge ret meget af dens gang; hans sind fyldtes af en ny tanke. Han havde, mens der ventedes på præsten, siddet og betragtet altertavlen, og da gik der ligesom en ny lysning gennem hans sjæl.

Altertavlen forestillende Marie og Josef med Jesusbarnet. Uutela var svag i sin bibelhistorie, men en eller anden begivenhed i deres liv måtte det vel være.

Marie var fager i sin ungdoms blomstring – Uutela syntes, at hendes ansigtstræk mindede meget om Mantas, selv om de, naturligvis, var endnu skønnere, da hun jo var Guds moder. Men det var alligevel ikke det, der var det mærkeligste, men – Josef. Hvor kunne det egentlig være, at han først nu lagde mærke til, at Josef var en gammel mand, mindst de tres om ikke halvfjerdsindstyve år. Og hans isse var allerede ganske skaldet! Han kunne ikke lade være med at drage sammenligninger – han selv havde endnu ganske tæt og stærkt hår, og han syntes heller ikke, at han var så gammel på anden vis.

Alt dette gjorde et så underligt indtryk på ham, at han følte sit legeme gennemstrømmet af en sagte bæven, der hang nøje sammen med det, der nylig var sket på gangen, da bruden næsten vægrede sig ved at gå op ad kirkegulvet ved hans side. Han så ganske tydeligt, hvor kærligt Marie der på altertavlen smilede til Josef, skønt hun naturligvis først og fremmest betragtede barnet.

Han havde haft en uimodståelig lyst til at henlede brudens opmærksomhed på denne sin mening om billedet, for også at få hende til at se på altertavlen. Men de sad så langt fra hinanden.

Uutela så hen over gangen.

"Jo rigtigt, nu ser hun på den!" tænkte han glad. "Først på Marie, naturligvis – nå, mere behøves der jo ikke: du bliver også nok *den anden* var."

Bruden mærkede, at Uutela ustandseligt betragtede hende. Hun rødmede og sænkede hovedet endnu mere.

"Nu forstod hun det og undså sig," tænkte Uutela og vendte sig om, for atter at se på altertavlen.

Historien om Marie og Josef trådte nu frem for ham i et ganske nyt lys. Han tænkte på den under hele prædikenen. Hvorledes Josef havde slidt i det og bygget hus i Nasaret, hvorledes han så havde friet – mon de også var kommet i kirke? Naturligvis!

Først da lysningen fandt sted, fik han andet at tænke på. Han sad rank og værdig og mærkede folks blikke bag sin ryg. Og det forekom ham, som om provsten læste med mere vægt i stemmen end ellers: *Gårdmands*datteren, *jomfru* Manta Kustaantytär.

Under slutningsbønnen bøjede han sit hoved og bad, at forholdet mellem dem måtte blive som mellem Marie og Josef – således som det nu i dag var trådt frem for ham i et nyt lys.

Folk fik travlt, da de var kommet ud af kirken. Nogle købte endnu hvedebrød, andre sagde farvel, hestene stampede utålmodigt, mens man steg til vogns.

Uutela var en af de allerførste, der tog af sted. Han så og hørte ikke meget. Hans sind var stadig fyldt af denne ene tanke og af glæde over, at deres kirkegang havde fået et sådant indhold.

Da det første gang gik op ad bakke og hesten sagtnede sin gang, kunne han alligevel ikke lade være med at spørge for en sikkerheds skyld:

"Nå, hvad syntes du så om altertavlen – var den ikke dejlig?"

Bruden fo'r sammen, uden at forstå, hvad han egentlig mente.

"Jo, såmænd ...," svarede hun hen i vejret, næsten med gråd i stemmen.

"Netop som jeg tænkte," lo Uutela. "Hun forstod det nok."

3

Sommeren var gået – med bryllup, høtravlhed, bjergning af kornet og de stille efterårssysler. Man var allerede lidt inde i oktober. Keskitalo var lige vendt hjem fra skoven og sad nu, mens den korte dag begyndte at skumre, alene på en bænk i køkkenet.

Han følte sig træt. Brystet var blevet endnu svagere, og den råkolde efterårsluft havde haft den kendelige virkning, at han var begyndt at hoste mere end før.

Trods det, eller måske netop af den grund, følte han sig alligevel tilfreds.

Alt var gået lige efter hans hoved. Gården var endelig skyldfri og dens bevarelse i slægtens eje sikret. Den tunge byrde, hvis tryk han havde følt lige siden ungdomsårene, var borte. Og der var oven i købet næsten sikret børnene en rigelig arv, da Uutela ikke kunne have ret mange år tilbage og på grund af sin høje alder heller ikke kunne vente afkom. Thi netop deri bundede alle hans planer, at en ung svigersøn ville have stiftet egen familie, mens Uutela bragte alt ubeskåret med sig til det gamle fædrenehjem.

Og Uutela bragte ikke blot velstand, men samtidig ligesom helt nyt liv med sig til gården – en så behagelig sommer mindedes Keskitalo ikke at have oplevet i mange Herrens år. Og sønnerne kom også så udmærket ud af det med ham. Heller intet under, med sådan en mand! Altid jævn og ligetil, altid venlig og flittig som en ung knøs – lige i øjeblikket var han i

færd med at køre et stort læs havre til Hämenlinna (ɔ: Tavastehus).

Og forholdet mellem det nygifte par syntes at blive rigtig godt – lige det han havde tænkt sig, dengang da andre forholdt sig lidt tvivlende. Intet under, med sådan en mand!

Det var alligevel et heldigt indfald, dette med at tage Uutela til svigersøn! sluttede han sine betragtninger med et så snu, selvtilfreds smil over ansigtet, som om det hele var et ypperligt kneb, hvis genialitet han alene forstod til bunds. De andre så kun overfladen, og han anså det heller ikke for nødvendigt at give dem forklaring på alt.

Det var næsten blevet mørkt i stuen. Keskitalo lagde knapt mærke til, at den "gamle husmoder", som hans kone nu kaldtes, trådte ind.

Hun kom ligesom listende og tøvede henne ved døren. Forlegenhed, sorg og frygt stod samtidigt afmalede i hendes ansigt.

Det undgik ikke Keskitalos opmærksomhed.

"Hvad nu?" spurgte han.

"Å, åh!" jamrede konen og vred sine hænder. "Nu er det rent galt ..."

"Hvad er det, der er galt?" Keskitalo rejste sig, ligesom for at ile til hjælp.

"Bliv ikke vred, fa'er!" bad hustruen.

Nu begyndte Keskitalo også at blive urolig.

"Men så sig det dog, i Herrens navn!"

"Å, åh, kære fa'er! Manta er ..." stammede hun, ude af stand til at sige mere.

Keskitalo følte det, som om hans bryst snøredes sammen. Han forstod endnu intet; kun hans urolige samvittigheds lønlige hvisken ligesom lod ham ane noget.

"Jeg har haft mistanke i nogen tid – skønt hun forsøgte at skjule det," forklarede den forpinte moder. "Lige nu fik jeg sandheden at vide … Men bliv ikke vred, fa'er!"

Keskitalo mærkede selv, hvordan han rystede. Nu forstod han det – alt begyndte at gå hulter til bulter i hans tanker.

"Hvor er hun?" spurgte han.

"Inde i stuen. – men bliv ikke vred … Lad os prøve at komme på det rene med, hvordan det hele hænger sammen."

De gik – bag efter hinanden – hurtigt gennem forstuen.

Datteren stod henne ved væggen, ligesom forstenet, med blikket vendt mod jorden og askegrå i ansigtet.

Keskitalo følte det, som om han skulle forgå af åndenød. Han havde haft i sinde at spørge om noget med hensyn til Uutela, nu var det unødvendigt. Kun den, der har begået en så stor synd, kunne se sådan ud.

"Er det sandt?" fik han spurgt omsider.

"Ja …," sagde datteren næppe hørligt og sænkede hovedet endnu mere.

Der gled en sort skygge hen over Keskitalos ansigtstræk. Han grebes af en uhyggelig harme. Hans ene hånd knyttedes.

"Kære fa'er, kære fa'er, gør det for Guds skyld ikke!" bad moderen og greb ham i armen.

"Hvad har du gjort, din elendige tøjte!" Det sydede sådan i Keskitalo, at han måtte standse lidt, for at trække vejret.

Datteren, der hidtil havde været bleg som et lig, blev pludselig gloende rød i ansigtet.

"Hvorfor tvang du mig, fa'er … Skønt jeg græd og bad …?" sagde hun afværgende, stadig med blikket mod gulvet.

"Så jeg tvang dig? Du ved selv, at gården var røget ad …"

Udbruddet forblev ufuldendt. Keskitalo vidste ikke mere selv, hvad han skulle tænke. For et øjeblik siden havde han beundret sine planers fortræffelighed – nu var det hele skammeligt tilintetgjort. Som om han selv havde været den skyldige og var blevet grebet på fersk gerning …

"Hvis det alligevel er Uutelas …?" indskød moderen hastigt med et trøstende blik først på manden og så på datteren som i et sidste håb om redning.

Men det var, som om en ond ånd i denne stund var faret i datteren. Hun løftede sit hoved: i stedet for skam sås trods og had i hendes ansigt.

"Uutelas!" råbte hun, som om det gjaldt at afværge en blodig krænkelse. "Uutela har intet med det at gøre!"

Keskitalo troede, han skulle synke i jorden. Men mest forfærdedes han over udtrykket i datterens ansigt.

"Herre, min Gud!" jamrede han. "I Keskitalo-slægten har der ikke været et eneste slet menneske."

Datterens trods æggedes mere og mere.

"Så er der et nu!" råbte hun med unaturlig stemme og sælsomt flakkende øjne.

Keskitalo gik et skridt hen imod hende.

"Ti, eller jeg dræber dig! – Hvem er det med?" stønnede han.

"Med den første den bedste!" skreg datteren med lynende øjne – som om hun var gået fra sans og samling.

Keskitalo havde haft lyst til at slå løs på hende. Men han følte sig så udmattet, at han ikke evnede at løfte hånden. Det var,

som om hans bryst sank sammen, og han fik et hosteanfald.

Hans hustru gav sig til at banke ham varsomt på skuldrene, for at anfaldet kunne gå hurtigere over.

Da det endelig begyndte at lette lidt, sank Keskitalo udmattet ned på en bænk, ganske rød i ansigtet.

"Sådanne er skøgens veje," sukkede han, ligesom for sig selv, "hun spiser, tørrer sig om munden og siger: jeg har intet gjort!"

Datterens hage dirrede. Hun vendte sig pludselig bort, skjulte ansigtet i sine hænder og gik hurtigt ud.

"Herre Gud, Herre Gud! hvad skal vi nu gribe til?" klagede moderen og sank ned på bænken ved siden af sin mand.

Keskitalo sad længe med hovedet mellem hænderne og stirrede frem for sig. Han havde en fornemmelse af, at gulvet gyngede under hans fødder som en bølgende sø.

"Gå du ud i køkkenet, jeg er ude af stand til at tænke på noget nu. Vi kan tale om det siden – efter aftensmaden." Han prøvede på at le: "Gå nu!"

Hustruen sukkede og gik, ligesom i drømme.

Men Keskitalo blev stadig siddende og stirrede frem for sig. Hele hans tidligere liv drog forbi hans øjne. Bekymringer og gældens trykkende byrde havde ruget over det, men hjemlivet havde været uplettet og lykkeligt, og det gode navn var gået i arv hos dem fra slægt til slægt.

Han rejste sig omsider og gik med tunge skridt ind i sovekammeret. Der tændte han lampen og tog den gamle bibel frem, der lå på kommoden.

Keskitalo læste ofte i Bibelen, især når noget var gået ham imod, eller når han havde haft særligt held. Til hverdags

benyttede han dens fyndord som træffende talemåder, men i sådanne stunder søgte han dens trøst.

Han læste længe, i begyndelsen nedtrykt, senere mere fattet. Så hensank han atter i tanker.

Det syntes ham at være en ubegribelig tilskikkelse fra Gud, at der netop nu, da han endelig troede at være faldet til ro, blev lagt en byrde på hans skuldre, ved siden af hvilken alt det gamle kun havde været legeværk. Havde han fortjent det?

Så kom han i tanker om Jobs genvordigheder. Han søgte fortællingen derom i Bibelen og gav sig til at læse på ny.

Da han endelig lukkede bogen, var det som om der var faldet lidt mere ro over ham og hans tanker blevet klarere.

Hans hustru trådte sagte ind.

"Manta sidder og græder inde i sit kammer ..." sagde hun.

"Kan den skammelige tøs endnu græde?" svarede Keskitalo bittert, endskønt han følte, at denne efterretning gjorde så usigelig godt.

"Sådan noget har man da aldrig set eller hørt," sagde han lidt efter. "Det er hverken hændt i min eller i din slægt."

"Nej ... det er såmænd første gang."

"Og hun skammer sig ikke ved at give andre skylden!" sagde Keskitalo opbragt.

"Jeg har haft mine betænkeligheder fra begyndelsen af," sukkede hustruen. "Du higede efter æren, Kustaa, og nu sidder vi med skammen."

Keskitalo drejede sig om og så længe tavs på hende.

"Vil du nu også lade mig i stikken ...?" sagde han omsider nedbrudt.

"Nej, jeg vil ikke, kære fa'er" – tårerne stod hende i øjnene – "men når hjertet er så tungt." Så begyndte hendes skuldre at ryste. "Hvor jeg fryser!" klagede hun midt under gråden.

"Du skulle gå i seng," sagde Keskitalo, blidere stemt. "Å, hold nu op at græde – måske er endnu ikke alt tabt – vi må se at hitte på råd."

Han begyndte at gå langsomt frem og tilbage og gned sin hede pande med hånden. Da hustruen var kommet i seng, satte han sig på sengekanten.

"Kamp og strid er menneskets lod på jorden," sukkede han. "Jeg mente det så godt alt sammen. Det var nok forløbet heldigt for alle, for Uutela, for os selv og for børnene, og hun havde nok nået at få en ung mand endnu. Men den tøjte! – Så du, hvordan hun så ud i ansigtet?"

"Lad være at tale om det – hun var jo ikke ved sans og samling!" Moderen brast atter i gråd.

"Se nu at falde til ro!" trøstede han hende. "Jeg skal nok finde på råd til i morgen tidlig."

De hengav sig begge til deres egne, tunge grublerier.

"Nej, den skam bliver vi aldrig i stand til at bære, hvor meget jeg så end sidder og tænker," sagde Keskitalo igen. "Enhver må jo forstå det – da Uutela er så gammel og ikke engang har haft børn, da han var yngre."

"Uutela!" udbrød hans hustru forfærdet. Nu først kom hun til at tænke på den side af sagen. "Å Gud, å Gud, hvad vil han dog sige og gøre?"

Efter Keskitalos mening var dette dog ikke det værste punkt.

"Uutela er et godt menneske, ham kan man altid snakke sig til rette med på en eller anden måde," sagde han. Og midt i al hans sorg listede det snu, underfundige hverdagssmil sig atter frem på hans læber: "Til Uutela kunne man altid passende sige: kan der også fødes en hundredårig en søn? – se svaret i første Mosebog! Men andre skal nok tude ham det i øret."

"Ja, ja, det vil snart spørges vidt og bredt," sukkede hustruen.

Så hensank de i endnu tungere tanker.

Klokken i stuen slog ti, den slog elleve, og den slog tolv – og de var stadig vågne. Og jo mere tiden skred frem, desto større blev deres indre uro.

De talte sammen, men kunne ikke trøste hinanden. De bad sammen, men heller ikke derved fandt de hjælp. De oplevede i disse få timer mere end i en række af lange år. Hvor sammensat og indviklet var dog ikke livet – de havde aldrig tænkt sig, at mennesket kunne blive så hjælpeløst.

"Vi burde måske alligevel tale med Uutela," foreslog hustruen i sin fortvivlelse. "Hvis han nu forbarmede sig og vedkendte sig barnet? Man har jo set sådant før."

Keskitalo afslog bestemt den tanke.

"Nej, med de ting har det slet ingen hast. Det drejer sig ikke så meget om Uutela, som om folk. Og de ville alligevel ikke tro det, men bare grine af os."

"Å Gud, å Gud! Hvad skal det ende med? Vi ser jo ingen redning nogen steder!"

Klokken slog et. Keskitalo for sammen, som om han havde hørt klokkernes nødringning fra kirketårnet.

Hele tiden havde han tænkt: ved næste klokkeslag skal jeg nok have fundet på noget. Slag fulgte på slag, mørket omkring ham blev tættere og tættere. Han mærkede, at han var ganske våd, han begyndte at ryste af kulde.

"Har Gud da helt forladt mig?" sukkede han i sin vånde. "Hvorfor? Der er jo så mange, der lever efter deres eget sind, uden nogensinde at bryde sig om dit ord, og du hjemsøger dem alligevel ikke med så hårde prøvelser. Er det ret?"

Så overvældedes han af fortvivlelse, af en uhyggelig lyst til at bryde skammens lænker med vold og magt. Hans ansigt fordrejedes, sveddråber piblede frem på hans pande, i hans sjæls dyb kæmpede frygtelige magter.

"Det bør ske – hun må tage livet af det – jeg tvinger hende til det!" hvæste han mellem tænderne.

Hustruen hørte den underlige hvisken og rejste sig op i sengen.

"Nej, nej! – Hvorfor ikke? – Nej, nej … Herre min Gud!" lød atter hans angstfulde hvisken henne fra bordet.

Hun sprang forfærdet op:

"Kustaa, Kustaa, hvad går der nu af dig …?"

"Ikke noget – bed, bed!"

Keskitalo knælede ned ved siden af stolen, foldede hænderne og begyndte at bede med glødende iver, mens sveddråberne stadig faldt ned fra hans pande.

Klokken slog to. Keskitalo sad som stivnet i sin fortvivlelse. Det bankede i hans hoved. Han havde ikke mere en eneste klar

tanke.

"Kunne man endda slippe bort herfra, langt bort!" tænkte han. Han følte, at dette ikke alene ville bringe skam over hans familie og slægt, men endog over hele egnen, hvorfra det snart ville spørges vidt og bredt i hele Tavastland. Blandt vildfremmede mennesker ville det derimod være en helt anden sag.

Så hørte hans hjerte næsten op at slå – der fo'r et hastigt lysglimt gennem hans hjerne.

Han rejste sig ligesom halvt bedøvet og styrtede frem mod kommoden, af hvis skuffe han fremtog et lille trykt hæfte.

For Keskitalo stod det som et vidunderligt fingerpeg fra Gud, at han, uden at ane noget, havde opbevaret dette lille hæfte, der nogle dage i forvejen var fulgt med avisen.

Han gav sig ivrigt til at blade i det, med feberglød på kinderne.

"Hvad er det egentlig, du har der …?" spurgte hustruen og rejste sig atter op.

"Vent lidt," sagde Keskitalo. "Nu tror jeg, at jeg har det."

Og han blev ved at blade. Han holdt fingrene mellem nogle af bladene, mens han søgte efter på andre, stirrede frem for sig, kløede sig bag øret og bladede videre.

Det gjorde han længe, mens hustruen sad og ventede nysgerrigt på, hvad der ville ske. Så satte han et sted et dybt mærke med neglen og stod op.

"Nu ved jeg, hvad vi gør!" sagde han hurtigt og med lettelse i stemmen. "Alt skal blive godt endnu. Vi sælger Keskitalo og flytter langt bort fra Tavastland."

Hustruen så forfærdet på ham.

"Ja, det er netop det, vi gør!" fortsatte Keskitalo med stadig voksende iver. "Uutela har penge. I Savolaks kan vi for eksempel købe store gårde til spotpriser. Der falbydes i halve snesevis af dem i denne fortegnelse. Dér er der ingen, der kender os, ingen der ved noget, det med Uutela ordner sig dér af sig selv, da der ikke er nogen til at tude ham ørerne fulde. Og her vil der heller intet rygtes, hverken om barnet eller om andet. Og barnet selv kan dø og alle sår læges."

Hustruen gyste.

"Men Kustaa dog, hvad tænker du på? Til dette fremmede land, og på dine gamle dage? Mon du ikke narrer dig selv igen i det stykke ligesom i det med giftermålet? Sæt, at det blot bliver endnu værre. Og er det så ret, når alt kommer til alt? Mener du at kunne tage det på din samvittighed?"

"Ja!" sagde Keskitalo bestemt. "Det er Guds vilje, at jeg værner om min families ære."

"Det er tåbeligt af dig, Kustaa, at blande Vorherre i den slags ting," sukkede hustruen, skønt hun også følte sit sind lettet.

Keskitalo tilkastede hende et langt blik.

"Læs Bibelen!" sagde han med eftertryk. "Alle, som dristigt har vovet noget for deres slægt og folk, har haft held med sig, helt siden Kalebs dage. Jeg har været svag og skranten, men for denne sags skyld vover jeg, hvad det skal være, for livet varer en stakket stund, men et godt navn forbliver til evig tid!"

Hustruen nærede endnu sine betænkeligheder, men hun kunne ikke lade være med at se beundrende på sin mand – hun havde endnu aldrig set ham så sikker og resolut, aldrig hørt ham tale så mandigt. Hun ville endnu en gang fremsætte sine betænkeligheder. Men så dirrede det så underligt i hendes indre

– det var som om hun selv undertiden havde håbet, at hendes mand netop skulle blive sådan en mand, som han var nu. Hun tav og så blot på ham.

"Men hvorledes tror du at kunne få børnene til at samtykke?" spurgte hun alligevel lidt urolig.

"De skal!" sagde Keskitalo kort. "Og drengene forstår det nok, for det bliver til deres egen fordel engang, når de kommer til at råde over mere udstrakte jorder. Vær du bare rolig, jeg skal nok ordne det alt sammen."

Han gik endnu en gang lidt op og ned ad gulvet. Så satte han sig på sengekanten og begyndte med sagte stemme at gøre rede for sin store plans enkeltheder.

4

Ude var det mørk efterårsnat, men inde i jernbanekupeen var det varmt og lyst.

Bortset fra Keskitalo og Uutela, som sad derinde, var vognen næsten tom. – De to mænd vendte tilbage fra gårdkøbet i Savolaks.

Keskitalo sad sammensunket i et hjørne af kupéen, hatten var gledet ned over hans ene øre, armene lå slappe på hans skød – han syntes at være faldet i søvn.

Men Uutela sad og bakkede ihærdigt på sin korte pibe. Han var slet ikke søvnig, skønt det med nattero havde været så som så på hele rejsen.

Denne rejse og alt, hvad der stod i sammenhæng med den, forekom ham lidt underlig. At netop han, den stilfærdige mand, der hang fast ved sin fødestavns jord, nu skulle til at forlade de gamle, kendte pløjemarker, for at drage bort til den store verdens udstrakte, uendelige vidder!

Det var jo sandt nok, at hans tidligere arbejdsiver nu i sommer var vågnet på ny, efter at han havde ligget stille et par år, ligesom lammet. Det var sandt nok, at gården Keskitalo forekom ham alt for lille og alt for færdig, så der ikke rigtig var noget for ham at tage fat på. Men sådanne rejser – hvor man måtte sidde flere døgn i toget!

Der er nok alligevel beregning med i spillet, tænkte han. Unge, stærke sønner under opvækst – de kræver jord til at prøve kræfterne på. Og så det brev fra Kustaa på Sontula, det gjorde

vist også sit til, at han fik så travlt, så han ikke skulle gå glip af den gode lejlighed.

Men det hele forekom ham alligevel lidt forhastet. Der havde ikke rigtig været tid til at overveje sagen grundigt – sådan som bønder plejer, når de går fure op og fure ned bag ploven eller er på vej til skoven med øksen under armen.

Men kvindfolkene derhjemme undrer jeg mig allermest over! tænkte han. Man skulle egentlig have troet, at deres vedhængen ved hjemmet havde vakt lidt modstand hos dem mod den slags foretagender. Især hos den gamle husmoder … Nå, hvem ved, om hun ikke snakker med bare for børnenes skyld – hvem ved det?

Han så på Keskitalo.

Det er nok her, lunten brænder! tænkte han. Det havde han mærket lige fra begyndelsen af. Sådan en iver og ihærdighed!

Han betragtede Keskitalos indsunkne bryst, hans magre ansigt og hans søvnigt-slappe lemmer. Hvem skulle have troet det om sådan en mand?

Ligesom dengang – mindedes han atter – på henrejsen. Han var gået fra vogn til vogn, havde udspurgt de medrejsende om gårde, jorder, skove og priser. – Hvorfor spørger du sådan efter alverdens gårde? havde han, Uutela, forundret spurgt – da de dog havde bestemt sig for den, som Kustaa havde rådet dem til at købe. Men Keskitalo havde blot lét: Skulle vi to gamle svende gå hen og købe katten i sækken? Du kan tro nej!

Noget *er* der, havde han tænkt den gang, og det samme tænkte han endnu. Men det kan nu være lige meget!

Senere, under selve købslagningen, viste det sig endnu tydeligere – fortsatte han sine betragtninger. Den gamle mand

måtte jo da vide, at man ikke skal haste for stærkt, når man handler. Nå, til selve gårdens købesum siger jeg ikke noget, skønt man vel nok havde kunnet trykke den et eller to tusinde ned. Det er jo et helt gods, og selve bygningerne ser virkelig ud som et gammelt herresæde. Men at vi for sådant løsøre, for sådanne "tudser" til køer, for fordærvet hø og halvrådne kornstakke – de rakkere skammer sig jo ikke ved at lade den sæd, Vorherre lader gro, stå ude og rådne op – at vi for alt det ragelse skulle betale tolv tusinde, mindst de fem for meget! Men han forstod det ikke, skønt jeg gav ham et vink med øjnene og til sidst ligefrem sagde det til ham. Som om det var ham livet om at gøre med den handel! Og der var ikke andet at gøre, end bare at se på, hvorledes disse ræveagtige savolaksere grinte og blinkede til hinanden bag ens ryg, som om de ville sige: sådan tager man langhårede, tavastlandske tossehoveder ved næsen! – Fandens også!

Hans tavastlændernatur havde ved mindet om disse ting rejst sig til et sådant indre oprør mod savolakserne, at han helt glemte Keskitalo. – Sådanne vigtigpetere! Stok skal de have i hånden, men har de så meget som en riskvist i deres gødning på marken?

Nå, nå, beroligede han sig selv. Tavastlændernes arbejde skal snart råde bod på den skade. Men det var alligevel både synd og skam at kaste fem tusinde bort til sådanne kæltringer!

Keskitalo var efterhånden begyndt at snorke. Så kom Uutela atter i tanker om ham.

Jeg har også undret mig over, at han lod skødet udstede på mit navn alene. Nå, pengene er jo nok mine, men vi havde kunnet være mænd på gården begge to, da vi nu engang hører

sammen, og jeg oven i købet blot er hans svigersøn. Har han derhjemme i Tavastland gammel, skjult gæld, han nu ligesom griber flugten for, mens han søger at redde sin ejendom med mig som stråmand? Og hvorfor har han aldrig fortalt mig noget om det? Hvad betyder det …?

Han bøjede sig forover og begyndte nøje at iagttage Keskitalos ansigt. Han ville ligesom trænge ind i hans hjerne og se, hvad der rørte sig derinde – nu da manden sov og ikke kunne tage sig i vare.

Hans ræveansigt røber ikke noget, hverken i søvne eller i vågen tilstand! sagde han ærgerlig til sig selv. Ja, det er nok lige den rette mand! Tager en anden én med sig til Savolaks, overtaler én til at købe gårde, men skjuler de styrende tråde i sit eget indre, næsten som om det var et klippebjerg. Og at det nu alt sammen er gået efter dit hoved, det ser jeg nok – ellers kunne du ikke sådan snorksove. Og endda med smil på læberne – mens jeg sidder her og våger og våger og ikke kan få søvn i øjet, selv om det var aldrig så lidt!

Han følte, at han hadede Keskitalo i denne stund for den hemmeligheds skyld, som han havde ham mistænkt for at gemme på i sit indre. Hvorfor åbenbarer han den ikke for mig, da vi nu engang er venner og slægtninge?

Nå, det kan jo være, jeg gør ham uret alligevel – tænkte han atter – når jeg sådan har mistanke. Hvorfor kunne det ikke lige så godt være, at manden har påtaget sig disse bryderier alene for børnenes skyld, nu da han har grund under fødderne, så umagen lønner sig? Det var jo akkurat det samme, jeg selv gjorde i mine yngre dage – og man røber ikke sine bedste planer for andre, å nej!

Men han syntes alligevel, at det hele var så underligt – som om usynlige hænder havde grebet efter hans livs tøjler, for selv at rive dem til sig.

Men sagen var afgjort, gården købt. Og nu er jeg ejer af en *herregård*! Han kunne ikke lade være med at le. Nå, vi kommer jo til at stå jævnsides for styret af gården, lige meget, hvis navn der så står på papiret. Og vi skal nok vise de vigtigpetere, hvad slags tømmer der er i os! Endnu en gang skal jeg bringe en gård på fode og vise, hvorledes tavastlænderen fjerner vidjebuske fra agerrenene!

Han blev stadig ivrigere og ivrigere – den nye gårds lange agre med de lave grøfter ligesom kaldte ham og den tavastlandske arbejdsomhed til hjælp.

Der kommer nok en rigtig travl tid, inden Keskitalo med løsøre og det hele er solgt og alt er klart til flytning, tænkte han atter.

I samme øjeblik standsede toget med et pludseligt brag ved en eller anden station.

"Å-å!" stønnede Keskitalo, ligesom vågnende af en ond drøm og stirrede rundt med vidt åbnede øjne. "Hvor er vi egentlig henne?"

"På gårdkøbsrejse, nabo," lo Uutela med svagt skinnende øjne ad den andens forskrækkelse.

Nu huskede Keskitalo det også. Mændene begyndte at le oprømt begge to.

5

Jorden lå endnu ufrossen hen, skønt det allerede var i november.

Aspene i Tavastlands have- og gårdspladshjørner stod nøgne og græd i det sene efterårs råkolde luft. Granerne ved grusbakkerne og ledstolperne sukkede af kedsommelighed, og små glansløse dråber sad på træernes kviste og de visnede græsblade, skønt det næsten allerede var midt på dagen. Over det hele hvilede der en udstrakt, tung, mørkegrå himmel.

Keskitalo-folkene flyttede til Savolaks.

Hele to dage i forvejen havde de kørt al slags bohave og allehånde arbejdsredskaber til stationen. Det var meget, de havde fået skrabet sammen – gamle kendte og kære ting, som de ikke nænnede at skille sig af med, selv om de strengt taget ikke var nødvendige.

I dag var det den egentlige flyttedag.

Til lang afskedtagen havde der ikke været tid, skønt de nu for bestandig forlod de kære hjemlige egne. Nogle nåede ikke stort andet end lige at titte ind gennem porten, idet de drog forbi, for kvæget løb omkring i ét virvar og brølede i den tro, at det skulle på græs.

I spidsen drog der en halv snes får, ledet af Hanna og den trettenårige Helka. På den nye gård var der kun nogle få stykker, og efter sigende skulle der ikke være ret mange af dem i hele Savolaks.

Så fulgte der syv køer og den bredpandede tyr, som førtes i et tov af den ældste søn, Vihtori. Andre ville have nøjedes med et

mindre antal kreaturer, men Uutela var urokkelig i det stykke, han havde ikke store tanker om savolaksernes egne "tudser". – Uutela havde på sin rejse til Savolaks fattet en stædig mistillid til alt, hvad der vedrørte dette folkefærd.

Sidst kørte begge husmødre, den gamle og den unge, på en vogn, der var tæt pakket med allehånde småting, mens Liinu løb bag efter, bundet til vognen.

På samme vogn befandt sig også, i en sækketildækket spånkurv, den store sortbrogede kat Mikko. Uutela havde ønsket, at den skulle med – han havde en gang for alle mistet tilliden, selv til savolaksernes katte.

Da de var nået igennem de hjemlige marker, blev kreaturerne efterhånden nogenlunde rolige. Vejen skrånede let opad, indtil de nåede toppen af en lille bakke.

Der standsede de og så endnu en gang tilbage.

"Hvor Keskitalo alligevel er dejlig!" sukkede Hanna med blød stemme og et skær af vemod i de sky, blå øjne.

"Ja den er såmænd," sagde Uutela med samme vemod i tonefaldet. – "Men nu ligger den der."

Keskitalo skottede til Uutela: Nu var det på tide, at han gav sit besyv med.

"Ja, der ligger den!" sagde han, som man taler om en ting, man har kastet bort. "Men jeg for min part tør vædde på, at vi ikke engang behøver at marchere i fulde tre timer, inden tagene på vort nye hjem begynder at titte frem!"

Det sagde han i en så smittende skæmtetone, at de alle begyndte at le og ligesom rette deres tanker imod disse nye tage. Helka var den eneste, der så lidt forundret på ham, men så

opdagede også hun det overlegne lune, der lå gemt i faderens ord, og lo højt over denne sin iagttagelse.

"Lad os bare se at komme fremad, dagen lider!" sagde Keskitalo oprømt. "Hov, hov, Heipparinna!" Han smældede med pisken efter en ko. "Og hvad skal Onnike der trænge sig ud til siden! – Efter den, Kalle!"

De drog fremad med lettet sind. Kun den gamle husmoder tørrede hemmeligt øjenkrogene med snippen af sit hovedklæde.

Vejen gik stadig gennem beboede egne. Hist og her lå der altid en gård, et bolsted eller et lille hus.

Det gav dem en følelse af tryghed, at det hele tiden var gamle, velkendte bondehjem, der ligesom lå og tilvinkede dem et tavst farvel og ønskede dem held og lykke.

Næsten i dem allesammen, selv i de mest afsides liggende, lagde man mærke til deres afrejse. Der viste sig jævnligt et hoved i vinduet, siden flere – bag myrter, balsaminer, fuchsier og pelargonier stod de der og betragtede dem og sendte dem venlige afskedstanker.

Enkelte steder kom folk endda helt ud på gårdspladsen og betragtede dem derfra. Fra nogle af de nærmeststående råbtes der: "Lykke på rejsen!"

Men så kom der et stykke skovvej, hvor der var mennesketomt, og her kneb det lidt med at holde humøret oppe. Den ene søgte at skjule det for den anden – man råbte efter kreaturerne, løb efter dem og brugte pisken, skønt det ikke altid var nødvendigt.

Selv Uutelas stille smil begyndte at sygne hen. Han var blevet lidt træt af de usædvanlige anstrengelser, der havde varet ved i dagevis, og da de nu i lang tid ikke havde hørt anden lyd end kvægklovenes ensformige trampen og vognhjulenes evindelige knirken, så begyndte situationen at forekomme dem lidt trykkende.

De drog hen over en lille landevejsbro, der var bygget af sten.

"Ser vi det! De har rigtig kørt sten til den, selv til gelænderet – dem har jeg jo ikke før lagt mærke til!" bemærkede Uutela, glad over, at der da i det mindste fandtes et samtaleemne.

"De har været der hele sommeren!" skyndte Keskitalo sig at fortsætte. "Nogle ordentlige tampe er det!"

Uutela løb ned fra vejen, for at betragte broen fra siden.

"Hvælvet som et kælderloft," beundrede han. "Sådan noget laves der ikke andre steder end i Tavastland!"

"Nej, sikkert ikke!" læstes der i de andres blikke.

Keskitalo forstod, at sagerne var ved at hælde til den forkerte side.

"Nu begynder de såmænd at bygge stenbroer alle steder," skyndte han sig at sige. Så gav han sig til at tale om Oskar fra Hemilä, ham der havde bygget broen, om de kostalde, han havde lavet, og om hans brønde og broer.

Keskitalo var ligesom lidt på tærne i dag. Det drejede sig om at holde humøret oppe alle steder.

Men Uutela sendte ham nu og da et stjålent blik og tænkte sit.

Der hørtes vognrummel et stykke henne på vejen – en mand fra nabobyen, som de kendte, kom kørende imod dem.

Det fik sindene til at blusse op på ny.

"Nå, det er nok en lang rejse, I har for nu," sagde manden, der kom kørende, og standsede hesten.

"Lang rejse! Er det noget at tale om? Det par timer til stationen!" gav Keskitalo igen.

"Nå, nå," lo den anden. "Men det undrer mig alligevel, at I gider drage bort til denne udkant af verden."

"At vi gider?" lo Keskitalo. Hans hånd indtog hurtigt en pegende stilling: "To adstadige, gamle svende her og to raske, unge jordbrugere der – det bliver vist lidt knapt med plads til os i Tavastland!"

"Nå, nå," mente den anden. "Man har kunnet leve i Tavastland før."

"Leve og leve, men vi vil se at *blive rige!*" bed Keskitalo atter fra sig.

De begyndte alle at le.

"Og hvad siger du til det: Uutela der har allerede sat skik på tre gårde – han skal minsandten have lov til at bringe endnu en fjerde på fode, og i Tavastland begynder gårdene nu efterhånden at være i orden."

Disse ord vakte munterhed på ny.

"Ja, ja," lo manden. – "Nå, så ønsker jeg jer da held og lykke!" Han begyndte at køre.

Men Keskitalo gav sig endnu til at råbe efter ham:

"Skriv bare et par ord til mig, hvis du engang skulle få lyst til at blive rig – du følger såmænd nok efter!"

"Sådan skal det tages!" tænkte Uutela. Hans sjæl begyndte atter at rejse sig til et indre oprør mod Keskitalo, skønt han på den anden side ikke kunne lade være at beundre den mand, der

sådan havde overtaget over dem alle og hele tiden forstod at holde de pylrevorne sind i tømme.

"Hvem kan i grunden fortænke ham i det? Han har jo ret – men hvorfor siger han ikke noget til mig, hvorfor holder han også mig i tømme?"

Det sidste stykke vej var det gået langsomt op ad bakke. Nu var skoven til ende. Vejen bøjede af til siden, og foran dem lå der i det samme en lille tavastlandsk landsby.

De standsede alle – kun kreaturerne fortsatte på egen hånd deres rolige luntegang.

Byen havde de kendt fra barnsben af, men aldrig var den forekommet dem så smuk og så alvorlig-højtidelig som netop nu.

Den brunladne landevej snoede sig frem mellem agre og småbakker, som om den møjsommeligt søgte et sted, hvor den kunne bryde igennem. På begge sider vrimlede det af grå hegn. Indenfor dem strakte sig bløde, muldrige agre, nogle løb som lange strimler helt hen til skovbrynet, andre forgrenede sig til alle sider fra små høje, nogle frodige og spirende grønne, andre som gråblege stubmarker, atter andre som løs muldjord med plovfurer på ryggen og dybe, vældige grøfter, der endnu glinsede efter spadens kraftige tag. Alt dette beherskedes på en måde af de røde eller grå bøndergårde – der lå ved skovbrynet, langs landevejen eller på småhøje midt imellem markerne. Hist og her på højene stod der et ensomt fyrretræ eller en stor sten, omgivet af enebærbuske; på nogle sås en grå lade eller en rød hestestald.

Der var ingen, der talte, selv Keskitalo syntes at være rørt. Uden at sige et ord drog de langsomt videre, ned mod slettelandet.

Uutela kunne ikke mere skjule overfor sig selv, at der var noget, der pinte ham. Han vidste ikke engang selv, hvad han egentlig var ked af – det var bare noget, der var opstået hos ham under hint lange, tavse øjekast, der mødtes af hegn, agre og grøfter, træer, sten og lader, gårde med deres rygende skorstene og deres sagte dampende korntørringshuse, et helt landsogns liv. Og da han nu, efter at være blevet tilbage som den allersidste, foran sig så det lange tog af får og køer med deres vogtere, af vogne med de agende oven på og med løse heste løbende bag efter, skride langsomt ned ad bakken, så kunne han ikke mere modstå den følelse, øjeblikket vakte.

"Det er mærkeligt," sagde han, da han havde indhentet de andre, med en sagte dirren i stemmen. "Det er som om vi var Abraham og Lot og var på vej til Kanaans land."

Keskitalos mundvige fortrak sig til et sødladent smil, nu da selv Uutela for en gangs skyld benyttede en sammenligning fra Bibelen. Han vendte sig om mod Uutela:

"Og det gik dem begge godt tilligemed deres folk – ligesom de jo også var mænd og brødre indbyrdes."

Uutela havde et giftigt ord på tungen, der gjaldt den sidste bemærkning og den vammelsøde, fromladende tone, hvori den faldt. Men hans egne følelser var så alvorlige og højtidelige, at han bed galden i sig og tav.

Keskitalo talte til gengæld så meget des mere. Han begyndte at snakke vidt og bredt om Savolaks og om, hvordan de ville få det der.

"Ja, du snakker!" tænkte Uutela ærgerlig. "Jeg så ikke noget til alt dette. – Men jeg forstår såmænd godt din snakken!"

De andre lyttede heller ikke med stort mere end det halve øre – de var blevet overvældede af de samme følelser som Uutela.

"Nej se, hvilken dejlig spire!" – "På Arvola har de bygget en ny glasveranda! Har de blomster der om sommeren?" Udråb og betragtninger skiftede. Alt forekom dem så dejligt og kært, at der ikke kunne være magen til det andre steder.

En vej med gærde på begge sider bøjede af til venstre. Ved leddets ene hjørne stod der en kæmpestor gran.

"Hold dette et øjeblik!" råbte den ældste af sønnerne og kastede tovet, hvori han trak tyren, hen til Hanna. Selv løb han hen til granen og slog på uvorn drengemaner begge arme omkring den. – Hænderne nåede ikke sammen.

"Kom, Kalle!" råbte han til broderen. "Mon to mand i det mindste kan nå omkring?"

Den yngre broder ilede glædestrålende til hjælp.

To hele favnetag fyldte granen dog ikke. Men de blev ved med at måle og måle og ligesom hemmeligt at favne den gamle, rubarkede gran med øjnene – mens de andre smilende så til.

"Sådanne kæmpegraner gror der ikke alle steder!" brovtede Vihtori.

"Nej, granen er alligevel et dejligt træ ved kanten af et led!"

"Bag stalden på Arvola er der én mage til!" råbte Hanna, og pegede derover med hånden.

"Og der! – Ser I? I Tavastland er der sandelig dejlige graner."

Alt dette skulle de nu forlade.

Og bag ved det alt sammen fortonede sig hin underlig tungladne, varslende skygge, der gennem Uutelas lignelse var

trådt frem som rejsens hemmelighedsfulde baggrund. Kun om Guds udkårede mænd, om konger og helte, havde de læst at de havde betrådt sådanne veje, men aldrig om bønderfolk som dem selv og aldrig om nogen, der var draget bort af sådanne grunde.

Og nu betrådte *de* disse veje …

Uutela standsede og holdt hånden op over øjnene. Han blev ved at kigge frem under den, som om han ikke troede sine egne øjne. – på det sted, hvor den lille bivej løb i ét med landevejen, stod der en aldrende kvinde.

"Nej se, Karoliina!" råbte Keskitalo. "At du endda kunne magte den lange vej."

"Jeg måtte jo da komme, for at sige farvel," sagde Karoliina med sit godmodige tonefald i stemmen og rakte dem hånden, idet de drog forbi.

De to søskende blev alene tilbage.

"Jeg har haft så meget at bestille," sagde Uutela, ligesom for at bede om forladelse, fordi han ikke selv var kommet for at tage afsked, mens det blev søsteren, der måtte komme.

Der fulgte en lang tavshed.

"Jeg havde ikke troet, at du endnu kunne få i sinde at drage så langt bort," sagde søsteren omsider.

"Det havde jeg heller ikke selv."

Så gik de et stykke vej sammen, begge hensunkne i deres egne tanker.

De var kommet udenfor landsbyens enemærker og stod nu på toppen af en lille skovbakke.

"Nu vender jeg om," sagde søsteren.

Hun holdt broderens hånd i sin, begges øjne var dugvåde.

"Så, Gud være med dig!"

"Tak, i lige måde!"

Søsteren havde nok haft lyst til at tilføje: Ser vi hinanden nu for sidste gang? Men hun turde, mere for sin egen end for broderens skyld, ikke sige mere. – Så skiltes de.

"Det havde jeg næsten helt glemt!" råbte søsteren og kom tilbage. Hun stak ligesom i hemmelighed en lille bylt i broderens hånd.

Uutela følte den i sin hånd og mærkede, at den indeholdt nogle tykke uldsokker. Han tilkastede søsteren et taknemmeligt blik og vendte sig hurtigt bort.

Da han var blevet alene, tørrede han øjnene med bagen af sin hånd.

De andre var allerede nået et godt stykke frem.

Vejen gik snorlige, på begge sider indfattet af telefonstængernes uendelige række med deres forunderlige tråde. Det manede så overvældende langfærdsfornemmelser frem i Uutelas sind, at det var som om hans rejse skulle føre ham til evighedens fjerne vidder.

Han indhentede de andre på et sted, hvor jordsmonnet var fladt og opdyrket. Vejen var efterhånden blevet blød, hjulsporene dybere, og kreaturerne vadede i dyndet til knæene.

"Karoliina bad mig hilse jer – derfor blev vi så langt tilbage," sagde Uutela, for at sige noget.

"Tak!"

Køerne var standset et øjeblik for at puste.

"Helt dertil har det sprøjtet," sagde Helka i klynketone og søgte at fjerne en dyndklat fra Ihanas lår med sit forklæde.

"Dumme pigebarn!" havde de andre haft lyst til at sige, men der var ingen, der nænnede det.

I det samme hørtes der en bedrøvelig mjaven henne fra vognen.

"Den er også ked af det – Mikko, Mikko!" trøstede Helka.

Keskitalo forsøgte endnu en gang at slå det hen i spøg.

"Hvad mjaver du for? Du får såmænd nok nye kærester der, hvor du nu skal hen, selv om du kommer til at give afkald på dine hunkatte i Tavastland!" skæmtede han, med vilje lidt grovkornet.

Men det var alligevel ikke nok til at kalde latteren frem. Forknytheden havde nu for alvor fået tag i sindene. Hver især havde en fornemmelse af, at de nu var i færd med for stedse at forlade så meget af det, der havde været dem kært og helligt, så meget, der var dybt indgroet i deres hjerter. Sådan følte de det.

Himlen havde fået et mørkt udseende. Dagens grædenemme ansigt overskyggedes snart af en alt tilslørende grå duggråd. Kun vejens dyndglinsende uføre sås næsten endnu tydeligere end før.

Lidt længere fremme forsvandt også det i det tågeagtige, gådefulde og skæbnesvangre ubekendte, som de styrede frem imod med tunge skridt.

6

På den lille jernbanestation i landets indre havde der samlet sig en del bønderfolk lidt før dagtogets ankomst.

Det var skik om søndagen. Man kom for at se på toget og for at udsøge sine postsager, man kom for at spørge lidt nyt efter ugens slid og slæb i denne tyndt beboede landsdels ensomme udørkner.

Denne gang skulle der efter sigende komme noget andet end bare posten og en eller anden hjemfødning.

"Nu kommer gårdens nye ejere, disse herremænd fra Tavastland," lo en af den store gårds indsiddere og blinkede med øjet. Han var mødt med hest og vogn på stationen, for at tage imod dem. "Det er den besked, jeg har fået."

"Kommer der mange?" søgte en at udfritte.

"Nogle kommer der i hvert fald – to gamle mænd i det mindste."

De tilstedeværende lo.

"Og den ældste siges at være svigersønnen og den yngste svigerfaderen," vedblev den fortællende og lo.

"Å lad nu være! Hvad er det for en snak?" Munterheden forøgedes yderligere.

"Mon det er skik og brug i Tavastland?" spurgte en.

"Det er det vel sagtens!"

De ventende smilede til hinanden med glimt af gensidig forståelse i øjnene. De var øjensynlig nysgerrige, for de havde aldrig før set rigtige tavastlændere.

Men de havde på forhånd dannet sig en nogenlunde pålidelig forestilling om dem. Denne beroede væsentligt på rygtet og raceinstinktet. Ordene "to gamle mænd" gjorde god rede for deres ydre fremtoning, og den omstændighed, at savolaksernes snuhed ved gårdsalget havde snydt den tavastlandske enfoldighed for flere tusinde, supplerede forestillingen i indre henseende. Billedet var efterhånden blevet færdigt.

Toget rumlede ind foran stationsbygningen.

Der kom de nu, disse tavastlændere; i ro og mag steg de ned fra en af vognene – Uutela, Keskitalo, begge husmødre og Helka. Kvinderne bar på en smule håndbagage.

Den første var Uutela. Han havde endnu i toget været lidt mismodig, men så snart de var kommet ind på savolaksisk område, var hans tavastlandske blod begyndt at stige ham til hovedet. Og da Keskitalo viste en vis tilbøjelighed til at stille ham i forgrunden ved at give ham fragtbrevene til godsvognen, så indtog han nu lidt af en førerstilling.

Hos Uutela sås atter det rolige smil om munden og den stille glans i de små øjne, da han løftede den flade, lavpuldede hue en tomme i vejret, for at hilse på savolakserne.

Mændene, som hilsenen gjaldt, vekslede et såre betydningsfuldt øjekast – der havde de ham nu for sig, den rigtige tavastlænder.

Keskitalo løftede hatten noget nær på lapsemanér, kvinderne sagde et undseligt god dag.

Savolaksernes blikke mødtes. De var allerede nogenlunde på det rene angående dem alle med undtagelse af den unge husmoder, hvis fine dragt, guldkæde og silkestads tillige med

de mange ringe blev genstand for en lille særundersøgelse. Det øjekast, der veksledes med hensyn til hende, var endnu lidt ubestemt.

Uutela havde i mellemtiden fået fat i indsidderen fra gården.

"Der har vi jo manden – Hilsen fra Tavastland!" sagde han så fortroligt og sagte, at uvedkommende ikke kunne høre ret meget af det. "Kvindfolkene kommer nu straks med hest og vogn; men vi mænd må blive, for at vente på kreaturerne, da godstoget siges at komme snart."

"Nej se da! Det er da vel ikke gårdens nye husmødre eller fruer eller hvad man nu skal kalde dem?" smiskede indsidderens kone med de livfulde øjne. "Det må jeg ellers nok sige! Sikket et mas, det må have været, med at blive færdig til så lang en rejse!"

Den gamle husmoder livede op og begyndte straks på sin moderlig-omsorgsfulde og åbne tavastlandske manér at snakke op om, hvorledes Vihtori og Kalle og Hanna endnu befandt sig i godstoget, der også bragte Kukka, Mansikki og Heipparinna samt katten Mikko med sig. De var taget af sted to dage tidligere end de andre, der først måtte kigge ind til slægtninge for at sige farvel, så de nu allesammen nåede målet for deres rejse ved samme tid. Og Ihana havde sparket en mælkespand i stykker inde i vognen, da Hanna skulle til at malke …

Sølle pjok! sagde de omkringstående savolakseres øjne.

"Sikket et asen dog!" udbrød indsidderens kone deltagende. Men samtidigt lykkedes det også hende at styre blikket forbi den gamles hoved, for at tilkendegive sin mening: Skrog – det ser man jo!

Uutela mærkede blikket, men han vedblev at smile.

"Det bliver nok tid, at I kommer af sted!" sagde han lidt kort til kvindfolkene, da han så, at den gamle havde i sinde yderligere at udgyde sit hjerte. Selv gik han med Keskitalo ind i stationsbygningen, for at bringe fragtbrevene i orden.

Savolakserne kiggede også ind, for at hente postsagerne. I hovedsagen var de allerede fuldkomment på det rene angående de nyankomne, men de blev alligevel for at se lidt mere, da de havde god tid.

Uutela og Keskitalo kom atter til syne på perronen, hvor de blev stående, for at vente på godstoget.

Rimpiläinen, en ordsnild og smidig selvejerbonde, kunne ikke modstå fristelsen at give sig lidt i snak med de to tavastlændere.

"Velkommen, og til lykke!" sagde han og lettede høfligt på hatten. "Da vi jo nu skal til at være naboer, så kunne jeg egentlig godt lide at få at vide, hvem af jer der er den ny herre på gården?"

Han lagde særligt eftertryk på ordet "herre". Folk, der stod nær ved, vendte sig om med et glimt af tilbageholdt latter i øjenkrogene.

"Der er ingen af os, der er herre," lo Uutela og strøg langsomt hårlokkerne bag øret bort fra hueranden. Også han lagde et særligt, men pudsigt eftertryk på ordet "herre" og kastede samtidigt et megetsigende blik på stokken i Rimpiläinens hånd.

Savolakserne begyndte at blive opmærksomme: ohoh! Og Rimpiläinen, der nok mærkede, at de to gamle alligevel ikke var sådanne træklodser, som man let kunne slutte sig til af deres ydre, slog hurtigt over i en anden tone:

"Bønderfolk er vi jo alle her – jeg mente kun: hvem af jer er mand på gården?"

"Mand på gården bliver vi vist lidt af begge to – og med godstoget kommer der to til ..." vedblev Uutela med sit godmodige smil. "Men vi gamle havde tænkt at lægge for."

"Fandens godt sagt, Uutela – vi to er alligevel ikke født i går!" glædede Keskitalo sig i sit indre.

"I fællesskab altså, å ja," lo Rimpiläinen. "Nå, så velkommen da, og se indenfor en gang og få piben tændt!"

Nogle tog allerede hjem, men de fleste blev endnu lidt, for at se og vente.

Godstoget, som persontoget var kørt forbi på den foregående station, kom lige straks.

"Kom nu ud, drenge, og stræk benene lidt, mens de kører vor vogn over på det bagerste spor," råbte Uutela, der stod med fragtbrevene i hånden og havde travlt.

Drengene nølede lidt, idet de betragtede de mange folk, men de kom alligevel. Hanna blev stadig inde i vognen hos kreaturerne.

Drengene forekom det lidt underligt sådan at spadsere omkring i denne nysgerrige floks nærværelse. Der var straks et og andet, der så småt begyndte at irritere dem. De forekom dem så slanke og smidige, disse savolaksere, så let og ugenert de gik omkring i deres korte, blødbundede snørestøvler, så deres egne tavastlandske skaftestøvler med de tykke såler pludselig syntes dem klodsede og tunge. Så var det målets ejendommelige vellyd, samtalens smidige lethed – i alt dette var der noget, der ligesom lød lidt herreagtigt. Og så disse

blikke og smil. Og da de oven i købet hørte enkelte af dem le, så begyndte de selv at føle sig klodsede og ubehøvlede og blev ilde til mode.

"Får de ikke snart den vogn derover?" sagde Vihtori næsten arrigt til Uutela.

"Nå, nå, det får de vel nok besørget," sagde Uutela og slog følge med dem. "Vi behøver jo ikke at skynde os, drenge," tilføjede han med sit rolige smil. "Det bliver nok os, der ler til sidst, når vi først får lov til at vise os på markerne!"

Det trøstede drengene lidt. De fjernede sig i retning af pumpeværket.

Men Uutela lo hele tiden og gik omkring mellem folk med den udgåede pibe i den ene hånd og med afklippet pandehår og lavpuldet kasket ligesom en venlig gårdnisse og sendte nu og da, ligesom i skæmt, savolakserne et øjekast. Han talte med Keskitalo, stationsforstanderen og stationskarlene, gav ordrer til indsiddernes koner, der var kommet for at hjælpe til med kreaturerne, – men alt sammen stilfærdigt, mere med blikket end med stemmen. Den gamle var prægtig, selv i savolaksernes øjne.

Da toget endelig var kørt, tog man fat på selve flyttegodset.

Kvæget, der havde fået nok af den lange rejse, gav sig til at løbe af alle kræfter, så den tommehøje, nyfaldne sne, der blandedes med grus, slyngedes højt i vejret. Der løb indsidderkonerne, Hanna og drengene, og der lød det savolaksiske "se-se" og det tavastlandske "så-så" imellem hinanden i ét broget, uroligt sammensurium.

Keskitalo og Uutela tog sig af hestene. Det andet flyttegods måtte de lade ligge til den følgende dag.

Uutela var i glimrende humør, da han stod og spændte Liinu for sin fine fæstemandsvogn. Han betragtede sig selv på en måde som gammel på stedet og nikkede næsten som en bekendt, da han på vejen fra stationen kørte forbi de hjemvendende savolaksere.

Der, hvor vejen til deres nye hjem bøjede af fra hovedvejen, standsede de nyankomne et øjeblik, så op imod gården og ligesom nedbad velsignelse over sig selv: der skulle det altså begynde!

Da kreaturerne var blevet anbragt i båsene og hestene sat i stald, var der endnu et og andet i vognene, der måtte tages i forvaring. Den gamle husmoder var også selv kommet ud på gårdspladsen for at se til og byde dem ind til velkomstkaffe.

"Hvad fejler Helka egentlig?" spurgte Uutela med varme i stemmen. Den unge pige stod lidt afsides og hang med hovedet.

"Intet er jo her som hjemme i Tavastland!" klagede pigebarnet med gråd i stemmen og sænkede hovedet endnu dybere.

"Vent bare lidt!" trøstede Uutela sagte. "Med fælles hjælp skal vi snart skabe et stykke Tavastland her!"

Uutela mærkede til sin forundring, at alle de andre også var modfaldne og ordknappe – som om de var blevet borte i deres egne betragtninger og slet ikke tænkte på at gå ind.

"Det var da fandens, som det hjørne der er sunket!" råbte han med blikket vendt mod den nærliggende stolpebod. Så spyttede han med spøgefuld iver i næverne, ligesom for at gå i lag med arbejdet med det samme, og tilføjede:

"Hvad mener du, Keskitalo, skulle vi ikke tage og løfte det nu, for at varme os?"

Alle begyndte at le.

"Jeg synes, vi skulle lade det være til i morgen – eller i det mindste til vi har drukket kaffe!" lo Keskitalo.

Den latter stemte de andre i med og gik med lettet sind og i livlig samtale ind i stuen.

7

Egnen lå endnu indhyllet i mørke, men fra gårdens marker lød der menneskestemmer og skaglekroges raslen.

Der stak Uutela og drengene de tavastlandske plove i savolaksisk jord; for den forrige ejers efterårspløjning var kun skredet nogle få agre frem.

"Det er såmænd en guds lykke, at sagerne står sådan," tænkte Uutela, "at man straks kan gå i lag med *jorden*."

Selv styrede han den ene plov, der blev trukket af tavastlandske heste, og tøjlerne hang i en lang løkke ned over hans nakke. Bag den anden gik Vihtori.

Det var en af livets festlige stunder, da der bag begges plove samtidigt lød et "så!" og de begge begyndte at pløje den første fure.

Men glæden ødelagdes med det samme af de savolaksiske heste, der ikke var vant til at trække den tunge jernplov. Det var som om man selv havde anet uråd, idet man ligesom for en sikkerheds skyld havde sat Kalle til at styre hestene, skønt det jo rigtignok gik en plovmands ære lidt for nær. Men det hjalp heller ikke, hestene trak ujævnt, de ruskede og sled i det.

Uutela standsede sine egne heste.

"Var det ikke nok det, jeg sagde?" sagde han stilfærdigt. "Lad mig nu se, drenge, at I ikke sløser! De finder nok på at gå lidt mere støtte, når de mærker, at der er *mænd* bag ved dem."

Han pløjede roligt videre, – han tillod ikke, at sådanne småting ødelagde øjeblikkets højtidelighed.

Jorden var næsten stivnet af frost og dækket med et par tommer høj sne. Men det æggede dem bare endnu mere, at de således fik lov til at tage et ordentligt livtag med vinteren og kulden. Ploven rystede, men mulden vendte sig, så sneen hvirvlede. Hestene begyndte at dampe, men det virkede bare forskønnende på dette de finske markers stolteste syn, hvor plovmanden går som en konge med tøjlerne kastet over nakken som magtens og værdighedens insignier, og hestene går med fremskudt bringe som griske ørne på et våbenskjold og støt og stadigt støder fødderne i almoderens åbne favn.

Og dette syn forskønnedes mere og mere, efterhånden som dagen blev lysere og de sortglinsende muldklumper trængte sejrrigt frem gennem den døde, snetunge pløjemarks overflade.

"Har I set en eneste riskvist i jeres furer, drenge?" spurgte Uutela en gang, da de mødtes under pløjningen, og standsede sine heste.

"Ikke en eneste!" svarede drengene.

"De ville vist stikke disse savolaksherrer i hælen," sagde Uutela med sit harmløse smil. Han gik tværs over den pløjede jord hen til drengene.

"Men jorden er god," sagde han og sparkede en jordklump i stykker med støvlen. "Den skal nok give udmærket brødkorn!"

"Det samme har vi også sagt," forsikrede drengene.

Så tog de fat igen.

"Hej, Liinu og Pilkku!" råbte Uutela. "Vis nu, hvad tavastlænderheste dur til!" Han var glad og lykkelig, da han mærkede, at hans egen pløjning var skredet et godt stykke længere frem end drengenes.

"Det var i alt fald en begyndelse!" sagde han selvbevidst og løftede hovedet, da de drog hjem til middag.

"Og fremad skal det gå med rygende fart!" råbte drengene henrykte.

"Det er bare kedeligt, at vinteren skal komme imellem, så man ikke rigtig får lov til at hænge i med arbejdet efter eget tykke."

Uutela følte sig så ung og glad, at han næsten havde haft lyst til at fløjte, som han der kom ridende ind i gården, hvis det ikke var noget, der sømmede sig dårligt for en gammel mand.

På gårdspladsen fik de øje på Mikko, der endnu ikke var rigtig husvant og listede omkring, mens den ved hvert skridt rystede sneen af sine poter.

"Går du endnu der og føler dig for med poterne, mens vi andre længst har taget fat på vort, så det står efter!" lo Uutela. "Men det er rigtigt, Mikko! Bliv du bare også ved at huske, hvor du hører hjemme!"

Savolakserne så undertiden, når deres vej faldt forbi, med forundring på denne enestående travlhed, der nu udfoldede sig på gårdens marker.

"Det lader til, at de nye ejere forstår sig på det!" lo de. "Pløje kan de i det mindste, det kan ikke nægtes," anerkendte de ærligt, "skønt de for resten er et underligt folkefærd."

Folk blev mere og mere opmærksomme. Efter nogle dages pløjning gav drengene ligesom i et anfald af raseri sig til at rydde en af de fuldstændig tilgroede, af frodige vidjebuske indfattede grøfter. Kulden gjorde ganske vist snart en ende på

det stykke arbejde, men de opnåede i hvert fald at vise, hvad her var meningen.

Derefter tog de for alvor fat på granriskørslen, der lå Uutela så meget på hjerte. Fremstillingen af gødningsdynger havde været hans livs glæde og stolthed. Og da han nu begyndte at anlægge sådanne på gårdens marker, idet han sammen med Keskitalo huggede de riskviste i små stykker, som de andre kørte sammen, så følte han sig, som han stod der midt iblandt de mægtige granrisdynger, som herre i sit eget rige. Allerede før daggry begyndte denne hugning og hørtes indtil aftendæmringen indhyllede egnen i sin kappe.

De var blevet grebet af en lignende arbejdsiver som den, der griber en ganske ung fyr, når han første gang får et nyt stykke værktøj i hånden, som han på grund af sin ungdom ikke før har fået lov til at håndtere. De ville vise én gang for alle, at de var kommet til egnen i andet ærinde end at spise sig mætte i gårdens halvmugne stakkerug.

Disse mugne stakke og kornets aftærskning i vinterkulden ærgrede dem alle, men især Uutela. Det var i deres øjne næsten det samme som at drive gæk med Vorherre og hele afgrøden.

"At de på sådan en gård ikke engang har kunnet anskaffe sig en tærskemaskine og en hestegang – og det skal kaldes en *herregård*!" sagde Uutela engang. "Nå, så kommer vi vel selv til at lave en hestegang i aftenstunderne, så meget snedkerhåndelag har vi vel nok!"

"Sådan en hestegang siges at være lidt gammeldags," bemærkede indsidderen Pekka, for at tage savolakserne i forsvar. "Nu bruger de jo disse dampmaskiner eller lokomobiler

eller hvad de nu kaldes, så hele byens sæd tærskes på marken. – Dem skulle en gård som denne slutte sig til."

Uutela viste sit brede smil, tog nogle aks i hånden og holdt dem hen foran Pekkas næse.

"Jeg ved ikke, hvad du synes, når der gror sådanne musehaler," sagde han stille. "Dem skulle man egentlig tro, man fik bugt med på anden måde end netop med dampmaskine. Hjemme hos os er aksene som rævehaler – at man der talte om lokomobiler, det kunne der være mening i, men selv der hjælper man sig uden."

"Hver indretter sig efter eget tykke!" snerrede Pekka i en tone, der tydeligt gav til kende, at han og savolakserne i det mindste i dette stykke ikke gav efter.

Der hændte af og til noget, der gav anledning til, at tavastlænder- og savolaksernaturen tørnede sammen – for det meste dog under spøgende former.

Således opstod der straks i de allerførste uger en lille trætte om slæderne. Tavastlænderne rynkede smilende på næsen ad de lette, krumnæbede savolaksslæder – sådanne knirkende tingester med opstoppernæse var jo kun legetøj for børn! Husmændene og indsidderne slog selvbevidste med nakken: når vi først kommer ud i mandshøj sne, så viser savolaksslæden nok, hvad "næsen" dur til! Dette og så disse tavastlænderslæder, der blev gjort så megen blæst af, ventede de bare på.

Længe behøvede de heller ikke at vente; thi fra gårdens træskur lød der hver morgen- og aftenstund øksehug og savning og interesserede menneskestemmer. Der lavedes slæder, pindevogne, baljer, spande og alle mulige ting, der hårdt

tiltrængtes på den vanrøgtede gård. Dens nye beboere hørte endnu til de folk, der holdt på at lave alt selv, hvad de behøvede.

"Det er for resten ikke så underligt, at gården er i en sådan tilstand, når der er så mange dagdrivere at føde på," lo Uutela, da han engang trådte et par kakerlakker ihjel, der løb ham om fødderne. "Både disse her i den brune frakke og de andre langbenede fyre inde bag ovnen, der spiller som de bedste spillemænd."

"Det har du ret i, her er der mange af disse dovne slyngler," samtykkede Keskitalo. "Og fandens så næsvise de er, de er lige ved at kravle op i øjnene på én."

"Nå, nå, man bør vist holde sig til sandheden, selv når det gælder ens fjender," mente Uutela. "Det lader alligevel til, at disse her holder af hårde brødskorper, mens de rigtige savolaksere er så luddovne, at de ikke engang gider tygge selve brødet."

Alle lo – denne savolaksernes forkærlighed for blødt brød var i deres øjne en mærkelig ødselhed med Guds gaver, da hårdt brød jo var langt drøjere.

Sådan hengik der dage og uger i bestandig travlhed, der krydredes af nyhedens charme. De overraskedes næsten, da de en dag opdagede, at julen var så nær, at kvinderne næppe fik tid til at brygge det rigtige, skummende tavastlandsøl af Keskitalos selvavlede, stærktduftende malt.

8

Julen kom med tykt snelag og mildt vejr.

Gårdens beboere fejrede den på en måde hjemme i Tavastland.

De havde i begyndelsen ikke engang bestilt tavastlandske aviser og heller ikke savnet dem i de første uger. Men med tiden begyndte en gård uden aviser at forekomme dem lidt tom.

De kom lige op mod julen – en bunke for flere uger. Og de drog dem med uimodståelig magt til Tavastland. Alt var dem bekendt lige fra amtmanden og herredsfogden af. De læste nyheder og annoncer, efterretninger om fødsler og dødsfald, om gårdsalg og auktioner, ja en lille annonce om en ko, der var til salgs der hjemme på egnen, og som skulle kælve til jul, fik deres hjerter til at banke. Sådan sad de og læste og snakkede med blød, sagte stemme.

Det var lykkelige stunder.

Men i disse hjemstavnstankers følge sneg der sig et stille "hvorfor?" ind i deres sjæle. Hvorfor var de her, rykkede op med rod fra den jord, hvor de hørte hjemme?

Og så greb skæbnens hemmelighedsfulde, jerntunge hånd, som det var lykkedes dem for en stakket stund at skubbe til side, atter ind i deres tilværelse.

Den ødelagde deres juleglæde og formørkede næsten hver eneste dag herefter. Den sneg sig som en langsomt virkende gift ind i deres blod. De læste i hinandens blikke, at den samme tanke levede og rørte sig i alles sind. De turde ikke tale om det

indbyrdes, men levede dag for dag, som om de ventede på et frelsende under.

Hver søgte at lindre sin sorg i arbejdet.

Keskitalos bryst var blevet endnu svagere, men han søgte at få sig selv og andre til at tro, at han var rask og rørig endnu. Aldrig, helt siden drengeårene, havde han arbejdet så hårdt som nu – det var, som om han var i færd med at afdrage en stor gæld og vidste, at hans dage var talte.

Endnu voldsommere sled drengene. Med gråd og sammenbidte tænder havde de fundet sig i deres skæbne hjemme i Tavastland, nu forsøgte de med fortvivlelsens styrke gennem arbejdet ligesom at skabe et brystværn imod de snestorme, der skulle komme. Og i kraft af deres unge livslyst lykkedes det dem til tider at glemme og tænke som Uutela, at de blot ville vise, hvad tavastlænderen duede til.

Søsteren, ulykkens egentlige ophav, hadede de. De havde haft i sinde at sige hende bitre og hårde ord i den anledning. De forblev usagte i Tavastland – og de forblev det stadig endnu. Søsteren stod for dem som familiens hemmelighedsfulde skæbne: glædeløs og tåreløs, utilgængelig og indesluttet. Hendes tanker var der ingen, der kunne læse sig til af hendes ansigt, og ingen formåede at tilføje hende nogen følelig krænkelse.

Men tungest hvilede denne tingenes tilstand på den sagtmodige Hanna. I hendes øjne var deres egen ulykke for intet at regne mod den uret, der var tilføjet Uutela. Livet var som en gåde. Hvorfor var søsteren, den skyldige, ikke i det mindste lidt venligere og ydmygere overfor Uutela? Uutela var så god. Når hun til tider stod og så efter ham, den gamle mand,

som han gik og havde så travlt og smilede, så var hun nær ved at briste i gråd.

Selv Helka, der slet ikke vidste noget om hele familieulykken, havde en følelse af, at livet ligesom var blevet mere bedrøveligt. Hun stod undertiden i lang tid ved moderens side med sindet fuldt af allehånde spørgsmål. Men hun turde ikke fremsætte dem. Det var formodentlig blot dette, at hun selv længtes tilbage til Tavastland, mens de andre ikke gjorde det – mente hun.

Men midt iblandt dem alle færdedes den gamle husmoder som en mild efterårsdag, der gennem stadig voksende skymasser gør de sidste forsøg på at sende et solrigt smil.

Således henrandt dagene, tunge og grå, under almindelig tavshed, som ingen turde bryde.

Med tiden begyndte en ny, urovækkende faktor at gøre sig gældende – omgivelserne. Det så ud, som om de fik i sinde at blande sig i sagen og bryde tavsheden.

For så vidt det stod til dem, undgik de enhver nærmere berøring med savolakserne. Men omgivelserne optrådte ikke med samme kølighed. De overvågede deres liv og forhold nøje fra dag til dag. Arbejdsbier var de, disse tavastlændere, det måtte de indrømme, men i hele deres øvrige adfærd var der noget, som savolakserviddet hurtigt gjorde til genstand for mundkåd spot.

Snakken nåede med tiden også deres øren. Deres egne husmænds og indsidderes koner meddelte dem snart med hemmelighedsfuld hvisken og tisken, hvad der blev sagt – ligesom det var dem, der først havde ladet sladderens emner

slippe udenfor gården. Det begyndte at gøre dem lidt urolige; thi det rørte ved selve tavastlændernaturen og varslede ikke noget godt for familiehemmeligheden.

Keskitalo forsøgte nok at holde vind i sejlene, men det lykkedes ikke rigtigt; både han selv og de andre var vidende om, at han *forsøgte*. Den eneste, der stod rank og smilende i det trygge tavastlandske terræn, var Uutela. Alle følte, at han virkelig trådte i sine egne støvler og ikke blot "forsøgte".

Straks efter jul hændte der noget, der voldte dem en del ubehag; thi det traf dem på et såre ømt sted.

De havde nok kigget så meget indenfor hos deres husmænds og indsidderes familier, at de havde lagt mærke til den enestående renlighed, der herskede i hjemmene på denne kant af Savolaks. Nu opstod der et rygte i byen, der gik ud på, at gårdens nye folk var hjemmehørende i den del af landet, hvor gulve og vinduer kun blev vasket to gange om året, til jul og til Sankt Hans. Og da gårdens tidligere ejere havde holdt rengøring lige inden de flyttede bort, så havde dens nye beboere haft det svineheld, helt at slippe for den anden halvårlige hovedrengøring.

Det ærgrede dem, især kvindfolkene. Uutela var den eneste, der lo.

"Ja, det mærker man, at I vasker gulve og vindueskarme; det kan man se på markerne," drillede han engang gårdens savolaksiske pige Riitta og en af indsiddernes koner, der tilfældigt var til stede. "I har jo også så meget at bestille med at vaske alle disse russiske melsække! Hjemme hos os renser vi markerne, og kornsækkene har vi under bagen, når vi kører til købstaden, og ikke når vi kommer derfra, som her til lands!"

"Sådan giver en tavastlænder igen!" jublede de andre. Uutela var deres værn og støtte. Men hvor længe? Den tanke fik dem i sådanne stunder til at skælve i deres inderste.

En anden historie, der næsten tirrede dem endnu mere, havde Uutela selv givet anledningen til. I byen gik det rygte, at tavastlænderne var så grundige folk, at de endog spiste kartoflerne med skrællingen på.

Det gjorde dem bitre i lang tid, men der var ingen, der turde sige noget til Uutela om det.

Omsider kunne den unge husmoder, en dag, da de sad ved davrebordet, ikke længere dy sig, men sagde undseligt og med dirrende stemme:

"Hvis Uutela endda ville pille kartoflerne – vi er jo til latter for hele byen, fordi vi spiser pilningen med."

Uutela holdt op med at tygge og så længe på hende.

"Hvad for noget! Gør de nar af os tavastlændere for kartoflernes skyld?" sagde han – på stemmen hørtes det, at han denne gang også tog sig sagen nær. "Nå," vedblev han, "jeg har spist upillede kartofler hele mit liv, men for den forseelses skyld har jeg endnu aldrig behøvet at skrive på lange papirstrimler."

Stemmen lød bidsk – enhver forstod, at dette sigtede til savolaksernes stærke tilbøjelighed til vekseltrafik.

Keskitalo gav et bifaldende blink med øjet, også de andre følte en vis lettelse.

"Og jeg tror," tilføjede Uutela, atter med sit rolige smil, og idet han på en tilsigtet iøjnefaldende måde stak en hel, upillet kartoffel i munden, "jeg tror, at så snart vi bare når høbjergningstiden, så tager disse savolaksherrer nok pænt til takke med pilningen uden indhold – når de endda kan få den!"

De andre lo, men der sås små lynglimt i Riittas øjne. Hun kastede på nakken og ville til at svare på alle savolakseres vegne. Men hun mindedes i det samme, at hun kun var et tyende, og anså det for klogest at tie stille denne gang.

Under den slags små sammenstød rykkede de stadig nogle dage frem i tiden. Uutelas indre ligevægt, hans stilfærdige ordkløgt og ungdommelige arbejdsiver holdt på en måde også dem oppe i denne underlige landflygtighed, der ligesom svævede på grænsen mellem drøm og virkelighed.

"En vidunderlig mand!" tænkte de og fyldtes alle som en af agtelse og ærefrygt for ham. Hidtil havde Manta stået for dem som indbegrebet af hele deres skæbnes uhygge, nu rejste Uutela sig op ved hendes side. I de to koncentreredes alt, de andre var kun tavse vidner til det, der endelig måtte komme.

Uutela selv havde helt og holdent glemt de små spirer til mistanke, der ved afrejsen fra Tavastland havde forsøgt at skyde frem i hans sind. Dag for dag var han blevet mere og mere styrket i den overbevisning, at gårdkøbet havde været heldigt. Og selv om det havde været dårligt, så havde han dog ikke fortrudt det; thi det havde banet vej for ham til et nyt, rigt og foryngende liv, der sysselsatte hans ideer både i vågen tilstand og i drømme.

Gården og dens fremtid var nu et og alt for ham. Han huskede næsten slet ikke på, at han var gift, og med hensyn til Manta havde han intet at klage over – alt gik sin stille og jævne gang.

En eneste gang var de gamle mistanker vågnet på ny.

Han var en dag tilfældigt kommet ud i køkkenet, hvor Riitta og en gammel savolakskone begge gik og havde travlt, og havde ved denne lejlighed hørt en afbrudt bemærkning: man skulle tro, at disse tavastlændere havde nogen …

"Fremmede har altså også mærket noget?" fo'r det som et lyn gennem hans sjæl. Og han begyndte på ny at rode op i den gamle mistænksomhed, hvortil der knyttede sig allehånde nye træk fra de sidste ugers hændelser.

Noget hemmelighedsfuldt syntes der også at være over dem, når han tænkte sig dem som en sammenhængende kæde. Det æggede ham ligesom til i al stilhed at holde øje med dem.

Og det var ikke helt hen i vejret! Var det ikke, som om Keskitalos blikke undveg hans? Og drengene – de gik også og gemte på noget, det var ikke til at tage fejl af!

Men allerede den følgende dag mærkede han ikke mere noget.

Han begyndte at skamme sig over, at han, en gammel mand, således havde kunnet fatte mistanke til sine egne husfæller og slægtninge, skønt de jo arbejdede med samme mål for øje som han. Hver af dem levede jo selvfølgelig efter sin egen naturs love. Og at livet under disse fremmede forhold forekom dem, der hele deres liv havde boet på samme jordlod, langt mere uvant end ham – det burde han jo kunne forstå.

Således forsvandt denne forbigående skyplet. Han var atter let og frisk i sindet ligesom de klare vårvinterdage, der nu indfandt sig og som styrede langsomt frem mod sommeren.

9

Keskitalo lå en nat urolig i sin seng og drømte.

Han syntes, han sad i gårdens storstue foran spejlet og studsede sit skæg med saksen.

Så opdagede han til sin forfærdelse, at hår og skæg allerede var ganske grå. Og endnu mere: hans ansigt var så magert, at der ikke var andet tilbage end skind og ben.

Keskitalo fo'r sammen af skræk og følte sig i samme stund så svag, at saksen rystede i hans hånd.

Han havde ikke lagt mærke til, at Helka var trådt ind.

"Jeg ved nok, hvorfor fader er blevet så mager ...," hviskede pigen hemmelighedsfuldt, helt henne ved hans øre.

Keskitalo fo'r op og vendte sig om mod hende.

"Sludder og vrøvl!" råbte han vredt. "Du ved ikke noget!"

Pigebarnet var i mellemtiden løbet hen til døren og råbte derfra, mens hun lo stygt:

"Jeg ved det, jeg ved god besked om det hele!" Så greb hun flugten.

"Nu kommer det for dagen, nu kommer det for dagen, siden pigebarnet allerede ved det!" stønnede Keskitalo i sin vånde. Han følte, hvor sveden piblede frem over hele hans legeme.

"Så er det galt fat med brystet, når man begynder at svede!" fo'r det som en dødsdom gennem hans sjæl. Han mærkede, at han skjalv af kulde.

Men han opdagede samtidigt, at sommersolen skinnede ude i gården.

"Jeg går lidt ud i solskinnet, for at varme mig og overveje, hvad der bør gøres," tænkte han.

Han var så svag, at det kun var med nød og næppe, han fik sig slæbt ud i gården. Da han var nået derud, kastede han sig på ryggen ned i det bløde græs.

Men han fik ikke lov til at tænke i ro, for han opdagede i det samme, at drengene stod henne ved stalden. Vihtori havde et fælt udtryk i ansigtet og tærskede vildt løs på Liinu med seletøjsremmen.

"Hvorfor ter du dig som en gal?" råbte Hanna og løb barhovedet hen til drengene.

"Hvorfor siger fader ikke, hvor han har gemt de stjålne penge, så man kan bringe dem tilbage og indgå forlig med sine medmennesker!" råbte Vihtori.

"Råb ikke så højt!" bad Hanna.

"Jeg råber, så hele verden nu får det at vide!"

"Det er rigtigt!" råbte Kalle med sammenbidte tænder og kastede sine arbejdsredskaber hen ad gården.

Keskitalo følte, hvor angstens sved trådte frem over hele hans legeme. I det samme lagde han mærke til, at der henne ved stolpeboden kom en hel flok mennesker løbende ind til gården – alt sammen gamle bekendte fra Tavastland.

"Der har vi ham, denne Savolaks-rømningsmand!" råbte en af dem og pegede på Keskitalo.

Keskitalo fik i sinde at gribe flugten, men følte sig så svag, at han ikke engang kunne få sig rejst over ende.

Menneskeflokken stod nu helt henne foran ham.

"En rigtig kæltring var du alligevel, Keskitalo!" sagde en af de forreste foragteligt. "Frem med pengene!"

Keskitalo skammede sig sådan, at han ikke kunne få sagt et ord.

"Ved din kone ikke, hvor du har gjort af dem?" spurgte manden derefter. "Naturligvis fortæller en mand sin kone den slags ting."

"Nej, jeg ved det ikke," forsikrede hustruen grædefærdig. "Jeg har ventet i ugevis, men han siger ikke engang noget til mig om dem."

"Jeg ved det!" råbte Manta henne ved stolpebodtrappen og viftede truende med bodens nøgle i hånden.

Keskitalo blev ængstelig til mode: "Vil den tosse nu røbe, at de er i rugkassen?"

"Jeg ved det; for vi har stjålet dem i fællesskab!" råbte datteren endnu højere, "men lad ham bare selv sige det."

"Det er ikke sandt!" ville Keskitalo til at råbe. "Manta stjal dem, jeg gemte dem blot, for at der ikke skulle komme skam over gården." Men han fik ikke en lyd frem, hvor meget han end forsøgte det.

Så fik han øje på Uutela, der stod lige foran ham. Det svimlede for ham – pengene var jo Uutelas, de andre var blot kommet for at hjælpe ham.

"Jeg har nok vidst det hele tiden, at der var ugler i mosen," sagde Uutela sagte. "Vil du så omsider bekende, din usling – så kan vi jo prøve at indgå forlig."

Keskitalo havde nu nok været villig til at tale med Uutela på tomandshånd, men heller ikke denne gang kunne han få en lyd frem.

"En rigtig slyngel!" råbte tavastlænderne forbitrede. Og savolakserne, der nu med Rimpiläinen i spidsen næsten havde

fyldt gården, lo så hånligt, at han måtte lukke sine øjne.

"Tag det bare med ro, karle," sagde Uutela. "Kom her hen lidt!"

Keskitalo lagde nu mærke til Uutelas melede frakke: han måtte jo være møller – og hans vejrmølle stod også helt inde ved enden af stalden. Alle gik bag efter Uutela hen til møllen.

"Blæs nu ordentlig på vingerne, så de får bedre fart på!" opmuntrede Uutela.

Hele flokken gav sig til at blæse af alle livsens kræfter, tavastlændere og savolaksere, ja endog pigen Riitta og hans egne indsidderes koner. Møllevingerne snurrede rundt med stadig vildere fart.

Så slyngedes møllens løber pludselig med et drøn ud igennem muren og fløj i vild hvirveldans af sted gennem luften, hen imod Keskitalo.

"Bekender du?" spurgte Uutela, der gik neden under stenen.

Stenen nærmede sig mere og mere, nu var den lige oven over Keskitalo, den snurrede rundt, så gnisterne stod til alle sider.

"Bekender du?" spurgte Uutela igen og gav et vink med hånden, hvorpå stenen sænkede sig ned mod Keskitalos bryst.

Sveden randt i strømme ned ad Keskitalo, da han så på denne rædselssvangre møllesten, der stadig snurrede rundt. "Ja, ja!" råbte han med de få kræfter, han havde tilbage.

Men det hørtes vistnok ikke, da Uutela blev ved, med vrede i stemmen: "Mon du nu skulle bekende?" Han vinkede atter med hånden – og stenen faldt med et voldsomt brag ned på hans bryst.

"Ja, ja!" stønnede Keskitalo med sine sidste kræfter.

"Kustaa, Kustaa – rider maren dig nu igen?" råbte hustruen forskrækket og satte sig op i sengen.

Keskitalo havde en kvælende fornemmelse i brystet, så han næsten ikke kunne trække vejret. Det varede en stund, inden han blev klar over, at det kun var en drøm.

"Lad mig hvile mig lidt, vi kan tale sammen senere," sagde han og bøjede hovedet udmattet mod sin kones skulder.

Konen sagde ikke noget, lagde blot hånden på hans kolde, svedige pande, hvorpå han lidt efter lidt faldt til ro.

"Akkurat som i drømmen," tænkte Keskitalo. "Svag er jeg blevet, og grå, og jeg sveder om natten. Alle har jo ventet, at det til sidst ville komme sådan."

Nu forstod han, hvor den frygtelige drøm var kommet fra: han havde om aftenen set drengene stå i smug og lette deres hjerter for Hanna. Han kunne nok tænke sig, hvad det var, de sagde – snart ville de sagtens også sige det til ham selv.

Mærkeligt nok! Hjemme i Tavastland havde en redegørelse overfor Uutela stået for ham som en forholdsvis let sag i sammenligning med de utallige vanskeligheder, som forberedelserne til flytningen voldte. Men nu, da tiden var kommet, mærkede han, at en sådan alligevel rummede alt. Og således havde han i de sidste uger levet i bestandig uro, der yderligere forøgedes ved, at han ikke engang kunne tale med sin hustru om det, da han ville skåne hende og bære den forfærdelige byrde alene. Han havde desuden lige til det sidste så småt gået og ventet på en af Forsynets underlige tilskikkelser, på en ulykkelig hændelse eller noget i den retning, der ville redde dem med et slag.

Nu forstod han, at sådan kunne det ikke blive ved at gå. De måtte se at få talt sammen og så gøre, hvad der burde gøres.

Hans kone blev glad, da Keskitalo omsider bragte sagen på tale.

Men de var lige rådvilde begge to; det eneste, de var klar over, var, at der måtte gøres en ende på al denne indre uro.

"Jeg ser ingen anden udvej, end at vi simpelthen fortæller Uutela alt, som det er," sukkede hustruen. "Vi må sætte vor lid til Uutelas godhed og Guds nåde; her slår vore egne kræfter dog ikke til. Og jeg tror, det havde været bedre, om vi, uden at lægge skjul på noget, havde sagt det, mens vi endnu var hjemme i Tavastland."

Det kunne Keskitalo i sin nuværende forpinte sindstilstand ikke indrømme; noget var der i hvert fald vundet ved denne flytning. Og han kunne endnu ikke helt give slip på det håb, at alt kunne blive godt endnu, når man bare ikke forhastede sig. Der var ganske vist én side af sagen, der ikke var så helt lige til og voldte en del betænkeligheder, og som han først i den allersidste tid var begyndt at overveje nøjere. Mistanke ville der naturligvis i alle tilfælde opstå hos Uutela. Men sæt, at han nu var ganske sikker på, at barnet ikke var hans – så kunne man være belavet på hvad det skulle være.

Længere kom de ikke den nat, skønt de lå vågne i timevis.

Dæmningen var alligevel brudt; nu overvejede de sagen i tavshed hver dag.

Eller rettere sagt, de pinte hinanden; thi nogen lettelse bragte disse overvejelser ikke. De sank tværtimod dybere og dybere ned i deres håbløshed. Hvis Uutela endda ikke gjorde

andet end nære mistanke, så kunne alt jævne sig med tiden, men hvis han var ganske sikker i sin sag – hvad så?

Keskitalo begyndte i sin angst og nød at ty endnu mere til Bibelen. Det trøstede og styrkede ham dog altid en del, når der også dér fortaltes om lidelser og onde dage. Især skammen, der overgik David i hans sidste leveår, og de tunge lidelser, han måtte gennemgå for sine børns skyld, havde en så forunderlig lighed med hans egen skæbne.

Hans ihærdige bibellæsning undgik ikke Uutelas opmærksomhed.

"Så flittigt du er begyndt at læse," sagde han en gang venligt.

Keskitalo fo'r sammen og så forskende ind i Uutelas øjne, men han opdagede ikke noget i retning af mistænksomhed.

"Jeg har altid læst meget i Bibelen," sagde han træt. "Og når man er syg og lever på et fremmed sted, så mærker man tydeligere end før, at man er en fremmed og en vandringsmand hernede."

"Det kan der jo være noget i – det kommer an på ens egne naturlige anlæg," svarede Uutela. "Jeg bryder mig ikke meget om at læse, det er jeg ikke vant til. Og når man altid søger at gøre ret mod alle mennesker, så kommer man såmænd nok engang til det gode sted deroppe – efter hvad jeg kan få ud af det."

Keskitalo så atter forskende på ham, men han mærkede ikke andet hos Uutela end en urokkelig tro på det, han selv sagde. Han sukkede dybt. Men samtidigt gik det pludselig op for ham, at der nu var en passende lejlighed til ligesom at forberede Uutela på det, der skulle komme.

"Ja, det håber vi jo alle på," sagde han. "Men vejen er snæver og porten smal – jeg mener, at vi må gennemgå mange prøvelser og lidelser, inden vi er modne."

Uutela lyttede opmærksomt, for det var smukt sagt, også efter hans mening. Men i sin egen overbevisning var han urokkelig.

"Ja, ja, alt tjener naturligvis til vort eget bedste," mente han, idet han rejste sig, for at gå. "Men det stoler jeg alligevel fuldt og fast på, at når man bare aldrig begår uret mod nogen, så må det dog ende vel til sidst."

Keskitalo så længe efter ham.

"Den samtale var mig nok ikke til synderlig stor hjælp," tænkte han – han følte ligefrem et sting i brystet som følge af det, den anden havde sagt.

Fra den dag af blev hans forhold til Uutela endnu mere pinligt. Han begyndte for alvor at føle samvittighedsnag, når han så, i hvor god tro den anden gik og arbejdede. Og hvorfor skulle Uutela ikke være rolig og glad ved sit arbejde, han, der aldrig i nogen henseende havde gjort noget menneske uret. Keskitalo følte sig ligefrem ilde berørt af, at Uutela var sådan et mønstermenneske. Hvis han havde været doven, ond, fordrukken eller skrøbelig i en hvilken som helst anden henseende, så var det hele forekommet ham langt lettere – så havde han på en måde selv fortjent sin skæbne.

Sådan gik den ene dag efter den anden, uden at Keskitalo nogensinde kunne få besluttet: nu skal det ske!

Så hændte der en dag noget ubetydeligt, der afbrød alle grublerier.

De sad alle ved middagsbordet og spiste "potteost", lavet af råmælken af en ko, der nylig havde kælvet. Det var i deres øjne noget særlig tavastlandsk, eftersom det var så sjældent – derfor rådede der ved bordet under hele måltidet en varm, hjemlig stemning.

De var lige ved at være færdige, da Uutela i tilslutning til en historie, der havde været fremme, gav sig til at le og bemærkede, ligesom for at drille Riitta:

"Det lader til, at man også her i Savolaks klarer sig godt med tavastlandsk mad. Drengene er jo så røde om kinderne som en kirkevæg" – han blinkede skælmsk over til Manta – "og selve den unge husmoder er blot blevet endnu mere trivelig."

Disse ord slog ned som et lyn iblandt dem, så de alle sad som forstenede i dette øjeblik. Keskitalo troede, han skulle forgå af åndenød, de andre så forfærdede på hinanden, der sås et hemmelighedsfuldt lysskær i Riittas øjne, og den unge husmoder blev så rød i ansigtet som et dryppende blod.

Uutela lagde blot mærke til hende.

"Hvad rødmer du sådan for?" lo han, stadig mere og mere fornøjet. "En frodig blomstrende husmoder er en pryd for gården." Han så leende hen til Riitta. "Det mener savolakserne da også – ikke sandt?"

"Jo, jo," kom det kort henne fra Riitta; atter sås der et glimt i hendes øjne. Uutela opfattede dette på sin måde og gav et glimt tilbage – de andre forfærdedes.

Keskitalo havde i mellemtiden fået et hosteanfald og rejste sig fra bordet. Samtidigt rejste de andre sig også og gik hurtigt hver til sit. Men Keskitalo sank ned på en bænk og hostede,

mens hans hustru stod hos med tårer i øjnene og bankede ham sagte på skuldrene.

Uutela rejste sig sidst, endnu med det rolige smil om munden. Han standsede foran den hostende Keskitalo:

"Din hoste er blevet slem, du skulle egentlig se at få doktoren i tale igen," sagde han deltagende.

Så gik han langsomt over gården hen til folkestuen.

Skæbnens hånd havde således skrevet sin dom. Hver af dem følte dens sønderknusende almagt.

Keskitalo selv var næsten som helt lammet. Han trak sig sammen med sin hustru tilbage til sit kammer, idet han følte sig ude af stand til at deltage i eftermiddagens arbejde.

Selve sagen havde de ikke meget at sige om; det, det drejede sig om, var tidspunktet. Og dette udsatte Keskitalo til den følgende dag; for nu i dag havde det ikke på nogen måde været ham muligt at træde frem for Uutela med denne sag.

Han læste et stykke af Bibelen, mens hans kone sad ved hans side og hørte efter. Der veksledes næsten ikke et ord imellem dem, men de følte, at de knyttedes nærmere sammen end før og støttede og hjalp hinanden bedst på den måde – med den fuldstændige, gensidige forståelse imellem sig, der ikke mere behøver ord.

Da hustruen ved aftenstid var ude i køkkenet og Keskitalo var blevet ene, hengav han sig atter til sine mørke grublerier. Endnu en gang begyndte den tanke at ulme i hans sind, at det måske ikke var så forfærdelig stor en synd, at prøve på at ødelægge spiren til et lille menneskeligt væsen, der jo ikke engang kom til at lide noget ved det, og således redde et halvt

dusin virkelige mennesker, der krummede sig i angstens vånde – måske endog forebygge hændelser, hvis art og beskaffenhed ingen i dette øjeblik kunne have nogen forestilling om.

Han overvejede tingene med ro og kulde denne gang; for angsten havde ligesom gjort hans hjerte iskoldt. Men da hans hustru kom tilbage og de atter sad to sammen, så viftedes disse tanker langt bort – de var fremmede for den sindsstemning, der nu rådede hos dem.

Efter aftensmaden kom Vihtori ind i kammeret. Han sagde straks, da han trådte ind ad døren – som om han var bange for, at han ellers ikke skulle få det sagt – med dulgt gråd i stemmen, at nu måtte de se at få en ende på det – nu kunne de ikke udholde det længere. Og han vendte sig om, for at gå.

"I morgen," sagde faderen kort. "Men lad mig selv vælge øjeblikket."

Så gav de sig til at læse igen.

"I morgen ved denne tid er alt klaret – hvordan det så siden må gå," sagde Keskitalo tungt, da de begav sig til ro.

Den nat sov han ikke.

Han tænkte på menneskenes handlinger og deres følger. Nu først forstod han, at det forfærdeligste, der kan times et menneske, er at bære på en brødetung hemmelighed. Man kan ikke slippe den og gribe flugten, den følger en stadig skridt for skridt.

10

Dagen brød frem, vintergrå og tung.

Denne morgen bad Keskitalo og hans kone så inderligt, at denne deres livs tungeste dag, da så mange menneskers timelige velfærd stod på spil, måtte ende vel.

Da konen var gået ud til sine morgensysler, blev Keskitalo siddende og læste.

Da han så lidt før davretid viste sig blandt de andre, følte han en isnende ro over sig ligesom den, der går sin skæbne i møde, uden at kunne vige til højre eller til venstre.

Ved davrebordet sad de som i en kirke. Kun Uutela sagde noget, men selv han kun lidt. Han tænkte overhovedet mere end han talte.

Efter davren skulle det ske.

Keskitalo syntes, det var som om skæbnen midt i al sin ubønhørlige strenghed dog havde nikket opmuntrende til ham; for drengene var netop i færd med at køre bygningstømmer fra skoven til det ny korntørringshus, mens han og Uutela huggede det til rette hjemme på byggepladsen. Der på den lidt afsides liggende tørringshusbakke skulle de så afgøre sagen ene to.

En eneste ubetydelig forholdsregel anså han for nødvendig – han lod Riitta tage hen og besøge sin moder, der boede langt borte. Men selv i dette stykke var skæbnen ham huld: Riitta havde talt om det mange gange, så han nu blot behøvede at sige, at hun kunne få lov til at gå i dag. Og denne gang brød han sig ikke det mindste om, om Riittas øjne viste forstående glimt

eller ej – hovedsagen var, at der ikke var uvedkommende øjne i nærheden, til at se.

De var endelig helt alene – ude på den store tørringshusbakke midt i blandt de store stabler af tømmer.

Keskitalos stund var kommet.

Men så overvældedes han pludselig af en sådan frygt, at han begyndte at ryste over hele kroppen. Det var øksen, som skinnede i Uutelas hånd, der fremkaldte denne rædsel.

"Her kunne det til syvende og sidst ende med manddrab!" tænkte han. "Det bør ske inden døre."

Nu først stod det klart for ham, hvor forfærdelig en sag det er at krænke en mands ægteskabelige ære. Han anså det for ganske naturligt, at Uutela, hvis han blot nærede den mindste mistanke, uden videre tog og kløvede hans hoved med øksen, såfremt han bragte sagen på tale her. Og at han måtte fatte mistanke, det var klart som dagen.

I denne stund svigtede den sindsro, han havde vist om morgenen.

"Hvis jeg prøvede på at få Manta selv til at tale med ham?" tænkte han i sin fortvivlelse.

Men han fandt det alt for fejt; desuden vidste han, at datteren aldrig i verden var gået ind på det.

Så stilledes hele hans åndelige smidighed og opfindsomme snilde atter på en hård prøve. Han opdagede pludselig, at han havde ladet hånt om alle forsigtighedsregler, og begyndte nu at udtænke sådanne.

Sådan gik det halve af dagen.

Drengene så på ham med spørgende blikke og spænding i ansigtsudtrykket, da de kom med deres læs tømmer til byggepladsen.

"Endnu ikke, vent bare lidt!" sagde hans blik beroligende.

"Endnu ikke, jeg skal nok give en forklaring," sagde han hastigt til sin kone, da han kom ind til middag.

"Endnu ikke … men snart," lød hans svar ved bordet på Hannas modfaldne blikke.

Da han rejste sig fra middagsbordet, sagde han til Uutela:

"Jeg kommer vist til at blive hjemme lidt og hvile mig; jeg skal nok komme, så snart jeg kan."

"Hvil du dig bare, så du bliver munter igen. Jeg skal nok klare mig der alene," svarede Uutela.

Keskitalo hvilede virkelig – med bankende tindinger og øjnene stirrende op mod loftet – indtil hans kone begyndte at koge eftermiddagskaffen. Så stod han op.

Det første, han gav sig i lag med, var at gemme alle økser, knive og andre skarpe genstande på sikre steder.

Da kaffen var færdig, sendte han Hanna af sted til en lille købmandsbod i den anden ende af byen for at gøre nogle indkøb, og bød hende, på henvejen at kalde Uutela hjem til kaffe.

Så påbød han Manta at blive inde i sit kammer og tage nøglen af døren.

Da dette var besørget, satte han sig på køkkenbænken og ventede.

Uutela kom, rødkindet og oprømt. Han havde, mens han stod alene ved sit arbejde, undfanget ideen til en lille

forandring i deres byggeplan, som han nu fremsatte, glad og fornøjet.

Keskitalo samtykkede og blev selv glad – samtaleemnet bragte hans tunge lidt på gled, det var langt bedre end hvis de havde siddet tavse. Hans naturlige snarrådighed, der i den sidste tid havde ligget helt lammet, begyndte atter at vågne.

Sådan drak de den første kop kaffe. Efter at have fyldt kopperne på ny, gik den gamle husmoder ud, idet hun så på sin mand og ligesom nedbad velsignelse over ham.

Keskitalo tømte hurtigt sin kop og ventede på Uutela, mens han stadig holdt samtalen nogenlunde i ånde.

Uutela blev færdig med sin kaffe og satte koppen på bordet. Der indtrådte en lille pause, netop som Keskitalo havde tænkt sig det.

"Ja, ja – det er vist bedst på den måde – det skal såmænd nok gå – å ja," sagde Keskitalo lidt langtrukkent. Det var afslutningen på det foregående og overgangen til det nye, og han kunne ikke hindre, at stemmen lød lidt usikker. Han samlede al sin sindsro og forsøgte at smile let, skønt hans ansigt havde et stivnet udseende som hos folk, der kommer ude fra kulden.

"Og at det endda skulle gå dig så vel, Uutela, at du nu får en arving – så du ikke bygger forgæves."

Der fulgte en isnende tavshed. – Begge mænd så på hinanden.

Alt syntes at være gået i stå for Uutela, og hans små, runde øjne stirrede frem for sig, som om han havde set et spøgelse.

Overfor dette syn var Keskitalo ude af stand til at få de skæmtende ord frem, som han havde gemt til fortsættelsen.

Han nikkede bare og forsøgte stadig at smile.

"Sandt er det. Har Manta endnu ikke omtalt det?"

Men Uutela stirrede stadig frem for sig, uden at tilkendegive nogen anden indre følelse end forfærdelse. Så rørte øjenlågene sig, hans blegnede læber begyndte at dirre, og han så på Keskitalo med hjælpeløse, underligt fordrejede øjne – så vendte han sig om uden at sige et ord og gik med tunge, støjende skridt ud af stuen.

I denne stund kuldkastedes den sidste rest af Keskitalos tidligere rådsnildhed og han overvældedes af angst. Han fik i sinde at løbe efter ham og forhindre, at han gik bort, men han så først hurtigt ud af vinduet.

Uutela stod midt i gården ligesom en vejfarende, der ikke ved, i hvilken retning han skal styre sine skridt. Lidt efter så Keskitalo ham gå hastigt hen imod folkestuebygningen.

Selv snarere løb end gik han gennem mellemstuen ind i storstuen, for derfra bedre at kunne se, hvilken vej Uutela tog. – Ganske rigtigt: han gik ind i folkestuen.

Dette beroligede Keskitalo lidt, og han blev siddende ligesom for at holde øje med ham, uden at kunne blive enig med sig selv, om han gjorde bedst i at gå efter ham med det samme, eller om han skulle vente, til det første uvejr var trukket over.

Mens han sad der, så han Hanna løbe barhovedet efter Uutela ind i folkestuehuset. Det gav sagen en ny vending – han indså, at Hanna nu var bedre på sin plads der end han selv.

Uutela stod midt i folkestuen – alt gik hulter til bulter i hans indre.

Hans første tanke var, at han burde gå hen og kværke bedragersken med hendes afkom. Denne indskydelse var så voldsom, at han, uden nærmere overvejelse, allerede var på vej mod døren. Men han standsede; hans sind ramtes i det samme af en anden tanke.

Han måtte samtidig dræbe Keskitalo, den ræv, der jo var endnu mere modbydelig end hans skøge til datter. Gennem hans sjæl drog i et eneste øjeblik alt, hvad der stod i sammenhæng hermed, Savolaks-flytningens årsager og hemmelige tråde – han forstod det nu alt sammen klart og tydeligt. Hvor var han ikke blevet ført bag lyset og bedraget, holdt i ledebånd som et lille barn, der er let at narre!

Hans had til Keskitalo tiltog mere og mere, når han tænkte på, at denne endnu for lidt siden havde haft den frækhed at tale om denne blodige krænkelse med smil om munden, som om barnet var hans, Uutelas! Vidste og forstod den skurk ikke nok, at han ikke havde haft noget samkvem med sin hustru af denne art, men havde levet, som det sømmer sig for en gammel mand? Eller vovede den nederdrægtige slyngel endog at holde ham for nar i det stykke?

Hans vrede var steget til et sådant sindsoprør, at han rystede over hele kroppen. Han blev stadig inde i stuen. Overilede handlinger var i det hele taget hans væsen fremmede, men han var ikke længere i stand til at dæmpe sin vrede og sit had. Han begyndte at lade sin harme gå ud over de genstande, der var i hans nærhed. Først sparkede han til en bænk, der stod midt i rummet, så den faldt omkuld med et stort brag. En balje, der var under arbejde, fik det næste spark, så den knagede og gik i stykker. Denne lyd, ødelæggelsens lyd, æggede og opildnede

ham. Han slyngede de splintrede rester på ny mod gulvet, knækkede båndene, trampede staverne itu og kastede splinterne hen ad gulvet.

I det samme fløj hans tanker til hustruen, bedragersken. Hvor lumpent havde hun ikke båret sig ad! Ladet, som om hun var hans hustru, og samtidig båret denne horavlede satansyngel i sit skød! Hans forbitrelse gik så vidt, at hans tanker næsten stod helt stille.

Han standsede sit hærværk – hans tanker gled hurtigt ind på et nyt, æggende spor. Hvem kunne manden være? Han selv havde levet for sig – og så havde en anden ...! Han begyndte at blive helt ør i hovedet, og han overvældedes af en underlig, pirrende fornemmelse, der fik hans næsebor til at udvide sig: som om han forsøgte at se, hvorledes alt dette var gået til. Og det var, som om han virkelig så det – de andre to sammen i dulgt forening, mens de lo ad ham, den bedragne, – Herre Gud!

Han greb atter bænken og slyngede den fra sig med lynende øjne, så det dundrede i gulvet, som om det skulle revne på kryds og tværs.

I samme øjeblik trådte Hanna ind.

Hun så alt med et eneste blik: de væltede genstande og splinterne, Uutelas forvredne ansigtstræk. Pigen løb lige hen til ham og bad ængsteligt, med foldede hænder:

"Tilgiv dem – Gud tilgiver også! – Gør ikke Manta noget ondt – vær ikke vred på far – far har lidt så meget! – Uutela er så god – Vorherre ved alt – hav barmhjertighed – Gud hjælper!"

Men Uutela var næppe klar over, hvem det var, der talte, eller hvad hun sagde – han var helt i andre, frygteligere magters vold. Han syntes stadig, han så bedragerne, dette afskyelige

syn, der bredte sin uhumske lidenskabs smitte til ham selv og vakte instinkter til live, der var sluknede for mange år siden.

"Din søster er en skøge!" råbte han med en underlig fremmed stemme, som om han følte en grublandet glæde ved, at det var således.

Det bragte pigebarnet ganske ud af fatning. Hun tryglede og bad atter:

"Manta har syndet – Manta er et slet menneske – Uutela ved det ikke – Manta ville ikke giftes – Manta var så ung – Manta græd – jeg ved det – hav medlidenhed, bær over med hende!"

Men Uutela så og hørte ikke. Han befandt sig i en forfærdelig sindstilstand, hvor det sydede imellem hinanden af krænket ægtemandsære, hævnlyst og endnu en grufuld følelse, som han selv ikke vidste at gøre rede for. Det brødefulde par ligesom drog ham selv ind på de samme veje – til at tage en grusom hævn på dem, på Keskitalo og hele hans slæng, på sin egen uplettede fortid, på ærbarheden, på hele menneskelivet – netop med de samme våben, han selv var blevet såret med.

"Nu går jeg hen til denne *Sohvi*!" hvæste han frem mellem tænderne med en stemme, der klang af latter og gråd. "Nu kan hele gårdens folk godt sætte horeunger i verden!"

Pigen så forfærdet på ham, som om hun ikke mere kendte Uutela, og begyndte at skælve.

Uutela var allerede på vej mod døren.

Så styrtede pigen efter ham og greb i hans arm som en, der er ved at drukne.

"Gå ikke – kære Uutela – bring ikke skam – over jer selv – over familien – der er jo allerede så megen skam – Uutela, kære Uutela!"

"Slip mig!" råbte Uutela. Han trådte heftigt hen imod døren, så pigebarnet blev trukket ned på sine knæ.

Hun gav dog ikke tabt, men holdt med desto større fortvivlelse fast i Uutelas frakkeskøder og om hans knæ. Hun var blevet hvid i ansigtet som et lagen, de blå øjne stirrede frem, afsindige af skræk.

"Hav barmhjertighed!" mumlede hun og forsøgte med sine sidste kræfter at slynge sine arme omkring Uutelas knæ. "Uutela – Uutela ..."

Så slap hænderne pludselig taget – der hørtes et dumpt slag mod gulvet.

Da Uutela vendte sig om, så han pigen ligge der, slap og ubevægelig.

Han blev grebet af en forfærdelig uro.

"Hanna, Hanna!" kaldte han og løftede pigen op i en siddende stilling, idet han støttede hende med armen.

Pigen åbnede øjnene ganske lidt og så sig om som en, der ikke ved, hvor hun er.

"Hanna, Hanna! Her er jeg jo – jeg går ingen steder hen – ingen steder."

Så var det, som om pigen atter kom til bevidsthed. Hun så Uutela ind i øjnene. I dette blik var der taknemmelighed, lidelse, barnlig kærlighed.

"Mon du nu kan igen?" spurgte Uutela og hjalp hende langsomt på benene. Så førte han hende, idet han næsten bar hende, hen til bænken.

Pigen forsøgte at smile, men hun var endnu så mat, at Uutela stadig måtte støtte hende med hånden.

"Uutela gør altså ikke noget?" spurgte hun langsomt, næppe hørligt.

"Nej," svarede Uutela og sank tungt ned på bænken. "Vi er alle syndere ..."

Han overvældedes af en så knugende skamfølelse over det, han nylig havde tænkt og sagt, at han ikke længere kunne se på pigen, men vendte sig bort. Hede tårer begyndte sagte at dryppe ned på vindueskarmen, på hvilken han støttede albuen.

Pigen sank ned på gulvet, skjulte sit hoved i hænderne mod bænken og begyndte at græde et betynget hjertes længe tilbageholdte tårestrømme.

11

Det var blevet nat.

Halvmånen med de spidse takker gled frem ad sin bane. Stjernerne lyste med tindrende glans. Himlen var kold og høj.

Nedenunder hvilede de øde snemarker.

Hist og her sov der midt i det hvide landskab en ensom gård. Ved siden af gårdene holdt mørke, spøgelsesagtige skygger vagt.

Men hen over markerne gik der et fjendtligt vindpust, nattekoldt og ensomt.

Det kom fra bjergenes snævre port, sagte som et suk, men tiltog på de store vidder og blev til bidende kold blæst. Forgæves fejede den hen over lange, nøgne strækninger, indtil den fra en eller anden tilføget vej eller bakkeskråning fik samlet en håndfuld løs sne – hen over den grålige, hårdfrosne sne gik der en hvid, skummende bølge.

Ved de åbne vidders yderste rand og på bjergenes skrænter sås, kold og alvorlig, den stille sukkende skov.

Midt på den øde slette, på en smal indsøs jævne isflade, gik der en ensom mand – foroverbøjet, med begge hænder i den korte frakkes lommer.

Den kun lidt befærdede vej var efter den sidste snestorm ujævn og knudret. Den vandrende stirrede ned på sin korte skygge, der gyngede hid og did i takt med hans egne vaklende skridt.

"Sådan er jeg også selv nu," tænkte han, "lige så rodløs og vaklende."

Vinden rev og sled med mere og mere hadefulde tag, men han mærkede det ikke.

"Hvorfor skulle det ske?" tænkte han atter. "Mit liv har været udadeligt og ærbart. Sådan noget hænder da vist også sjældent. Hvorfor skulle dette slag så netop ramme mig?"

Han opdagede pludselig de månebelyste strandbrinker lige foran sig og standsede – han var nået til enden af søen.

"Her skulle jeg vende om," sukkede han tungt. "Men hvad har jeg egentlig mere at gøre der hjemme?"

Han følte en sådan ensomhed og forladthed i sin sjæl, at hvis der i dette øjeblik havde været en våge foran ham, så havde han akkurat lige så godt kunnet gå fremad og på hovedet ned i den, som vende om.

"Jeg har altid undret mig over, hvorledes mennesker kan gøre sådan noget. Nu undrer jeg mig ikke mere. Da der ikke mere i hele verden findes noget, så … Og jeg har ikke noget – ikke nogen, der ville savne mig – undtagen Karoliina …"

Blæsten stak som kolde nåle gennem hans krop – nu følte han det, nu da han stod stille.

Han vendte langsomt om. "Det er jo lige meget, hvilken vej jeg går," tænkte han.

Men hans tanker var ved mindet om søsteren gået i en ny retning.

"Nu vil de sagtens slynge mig ordet *uægte barn* i ansigtet en gang til!" sydede det bittert i hans indre. "Og kanske også *gårddreng*? Måske er det en gårddrengs uægte unge, der nu er

tiltænkt den tidligere gårddreng og uægtefødte! Det var rigtignok topmålet!"

Det sydede i den grad af harme inden i ham, at han havde ondt ved at trække vejret – nu da vinden, efter at han var vendt om, pustede ham lige ind i ansigtet.

Og gennem hans hjerne drog hele hans tidligere liv indtil denne nat. Den faderløse drengs glædeløse barndomsår, årtiernes kamp for udkommet, modgangen og den senere medgang, arbejdets glæde, foryngelsen i alderdommen, der ligesom opvarmedes og uddybedes efterhånden som det led mod enden – ligesom en god plovmands furer bliver dybere år for år. – Og så nu dette!

"Vi tror, vi er mand på gården og herre over vort eget liv," fortsatte han sine tanker. "Så kommer der en lille knude på Forsynets tråde, og alt ramler sammen – en anden griber tøjlerne og siger: Her er jeg herre!"

Han følte i denne stund skæbnens hånd som en umådelig dyreklo, der bagfra, usynlig, slår ned på menneskets skuldre, så tung og knugende, at det ikke kan røre sig af stedet og hverken ved ud eller ind, men kun føler dens tag.

"Og er dette nu Guds vilje?" tænkte han atter. "Hvad vil han mig? Jeg havde troet, at de andre trængte til en påmindelse før mig – sådan syntes jeg da. Hvad mener han med det?"

Men hvor meget han end grublede over det, så kunne han dog ikke fatte meningen. Lumpne mennesker – således sluttede han – havde her boltret sig i synd og siden væltet deres usselhed over på en uskyldigs skuldre.

"Et mærkeligt udslag af skæbnens luner!" udbrød han i sine tanker. "Man forsøger og forsøger og gør sit bedste – og så skal

enden blive sådan. Er det derfor, man har levet? Hvad er da egentlig livet?"

Han var standset i sine tanker. Han løftede hovedet og så sig om, ligesom for at søge efter et svar.

Men ingen svarede. Alt var lige så koldt, øde og stumt som hans egen sjæl.

"Livet," sluttede han, "hvad er det vel andet end noget i lighed med vejen her, der krummer og bugter sig og hist ovre forsvinder for ens blik? Og mennesket, er det ikke som disse snefnug, der hvirvles omkring af vinden? Nu denne vej – om et øjeblik en anden – stadig som vinden kaster dem."

Han gik atter videre.

"Skulle jeg gå hen og tale med præsten?" tænkte han efter en stund. "Måske han kunne sige mig, hvad jeg bør gøre."

Han gik et langt stykke og overvejede sagen, både fra den ene og den anden side.

"Det er vist alligevel bedst at lade være," besluttede han endelig. "De er alt for unge, både kapellanen og provstens stedfortræder. Hvad nytter de i sådanne sager! Man må vist se at få klarhed i det alene – ligesom man er ene om at bære det …"

Men alligevel syntes han, at det var ligesom en lettelse for ham, hvis han kunne få talt med et andet menneske.

"Bedst at tale med drengene," mente han. "Det er nogle gode drenge – og nu forstår jeg deres blikke: de har lidt før mig! Men en blind kan jo ikke lede en blind."

Nu mærkede han, at han var kommet til det sted, hvor vejen delte sig. Det gav et sæt i ham, og han standsede. En lille sidevej førte op ad en bakkeskråning.

Der lå gården, død og spøgelsesagtig. Han så de høje birkes skygger vaje hemmelighedsfuldt over sneen og hørte de frosne grenes sagte knagen og knirken i vindens favn.

Og der var korntørringsbakken! Det gamle, skæve og indsunkne tørringshus syntes at være nær ved at synke sammen – og selv de nye tømmerstabler stod som skrækindjagende genfærd i månens blege lys.

Alt dette, der endnu for nogle få timer siden var forekommet ham så hjemligt og kært, det syntes ham nu dødt og fremmed.

Tårerne stod ham i øjnene.

"Nej, jeg må fremad, selv om det går til verdens ende!" Så fortsatte han sin gang.

Men vinden jog så skarp og fjendtlig igennem hans tynde klæder, at han begyndte at ryste. Så standsede han endnu en gang og gav sig til at gruble.

"Jeg kan jo ligge i udhuset i nat – så kan jeg i morgenstunden gå, hvorhen det skal være."

Mens han gik op ad bakkeskråningen, blev han grebet af en uhyggelig fornemmelse – han følte sig pludselig gammel.

Benene syntes ham ubøjelige og stive, som om han var en gammel kroget enebærstamme, der kun holder sig oppe i kraft af sin egen krogede stivhed.

"Hvad er alderdommen?" spurgte han forfærdet. "Den er ikke altid sygdom og svaghed – den er noget andet."

Da han var nået frem foran bygningen, blev han stående og betragtede den som en fremmed gård.

Så opdagede han til sin forundring katten Mikko, der sad oppe på huset på kanten af skorstenen.

Dette gjorde et underligt indtryk på ham. Det var, som om den var en ny fremtoning i den store, ufattelige livsgåde, der i denne nat havde åbenbaret sig for hans indre blik.

"Har du også sådanne tanker, som du flygter ud i ensomheden for at gruble over?" spurgte han undrende.

Han betragtede den længe og følte sig rørt. Det syntes ham så underligt, men samtidig så trøsterigt, at der dér oppe, højt over hans hoved også var et andet levende væsen, der ligesom han selv rugede over ensomme tanker.

12

Den ene dag gik efter den anden uden at Uutela vidste, om han var levende eller død.

Han levede et ensomt menneskes indesluttede liv. Én dag hjemsøgtes han af én plage, den næste af en anden. Én dag syntes han, han fandt en trådende, der lovede ham klarhed, den næste dag sank han atter tilbage i mørket.

En eneste ting var der, som han havde en klar fornemmelse af – at han ikke foreløbig kunne foretage sig noget som helst eller komme nogen vegne, inden han kom til klarhed over sig selv og sit liv.

Og det følte han også i sin inderste marv, at alderdommen omsider havde overlistet ham, at hans livsvæv kun holdtes sammen af nogle skøre trævler på overfladen.

Da han første gang genså sin unge hustru, syntes han, at han var forholdsvis rolig, ligesom han jo også havde besluttet at færdes roligt og stilfærdigt, hvad der så end måtte komme.

Men da han så imod sin vilje kom til at se på hendes runde skikkelse, så overvældedes han på ny af en forfærdelig lyst til uden at sige et ord at gå hen og kværke hende. Eller i det mindste at gå hen og spytte hende i ansigtet i alles påsyn og samtidig råbe op om den uret, man havde gjort ham.

Han havde dog endnu så megen selvbeherskelse, at han fik tid til at overveje, hvad det kunne føre til. Og da han så Riittas lurende blik, så forsøgte han at smile, skønt det stadig sydede i hans bryst.

Han forstod nu, at Riitta kunne gætte sig til det hele og rimeligvis havde gættet det for lang tid siden. Så rejste hans stolthed, hans familie – og hjemstavnsfølelse sig til et trodsigt modværn.

Da han rejste sig fra bordet, tvang han sig til i forbigående at sige et par ord til den unge kone – for at lade Riitta og samtidig også de andre forstå, at uvedkommende gjorde bedst i, ikke at stikke deres næse i det.

Men i sit indre væmmedes han ved det. Især om aftenen, når han for menneskenes skyld så sig nødsaget til at gå til ro i samme kammer som Manta. Han forsøgte jo nok ligesom at lukke øjnene for det hele, lå alene og talte aldrig med hende på tomandshånd, men lod som om han straks faldt i søvn. Men han havde en følelse af, at han hver aften blev slæbt ind i et torturkammer, og i de første tider måtte han bide tænderne sammen, for at undgå at give sin harme luft.

Men andet formåede han foreløbig ikke – intet andet end at lide og tie.

Han havde mange gange forsøgt at trænge ind til selve sagens kærne – stille og upartisk.

Det var jo sandt, at han selv havde attrået dette giftermål. Men at det havde været Manta mere imod end nogen anden af Keskitalofamilien, det havde han ikke tidligere haft nogen anelse om.

Nu havde Hanna imidlertid i hin ulyksalige stund ladet falde et par ord i den retning.

Ganske vist var der jo en stor aldersforskel, det måtte han indrømme. Men noget ualmindeligt var der ikke i det: dette var

langt fra det eneste tilfælde, han kendte. Og hvorfor havde Manta ikke sagt det rent ud i tide? Han havde jo da aldrig villet tage sig en hustru med vold og magt. – Hvorfor ikke? Deri var det netop fejlen lå!

Så kom han i tanker om Keskitalo og mindedes, hvor vigtigt dette giftermål havde været for hans dårlige økonomiske forhold.

Keskitalo er den skyldige! sluttede han. Hvis han den gang havde sagt som en mand: jeg ville gerne, men min datter vil ikke, så havde sagen været klar – så havde vi kunnet spare os denne flugt til Savolaks og alle de andre rævestreger!

Hans had til Keskitalo begyndte at ulme på ny. Han besluttede at drage denne bibellæsende ræv til ansvar for alt.

Men i sådanne stunder trådte altid tanken på Hanna med de forskræmte blå øjne og de foldede hænder imellem – "vær ikke vred på far, far har lidt så meget!"

Naturligvis, det forstod han nok, og han havde også set det. Men den skurk havde endnu ikke lidt en tiendedel af det, han havde fortjent!

Sådan gik dagene, uden at Uutela kunne få taget noget afgørende skridt.

Det var, som om de undveg hinanden, og aldrig så de hinanden i øjnene, lige så lidt ved middagsbordet som andre steder. Og når de talte sammen, drejede det sig udelukkende om ting, der lå lige for, eller om arbejdet og indskrænkedes til de allernødvendigste ord. Det gode forhold mellem dem var til ende.

Én ting var Uutela klar over – at han måtte have *hævn* over Keskitalo og hele familien, en hævn lige så frygtelig og grusom,

som deres opførsel mod ham havde været.

For Keskitalo var disse tider lige så tunge som for Uutela. – Den tidligere uro var blevet afløst af en stille, tærende sorg.

Det pinte ham, at opgøret mellem dem endnu ikke havde fundet sted. Han havde oprigtigt ønsket fuld klarhed, da han så, hvor nær Uutela tog sig det. Den gang var det ikke blevet til noget, da han fandt det klogest at lade Uutela få tid til at sunde sig lidt. Men da det ikke blev gjort straks, så var det endnu stadig det samme.

"Han forstår rimeligvis nok selv, hvorledes det hele er gået til," tænkte han. "Og måske er det til syvende og sidst bedre for ham, at der ikke bliver talt om det, da han selv ikke synes at ønske det."

Men det pinte ham stadig.

"Hvis jeg bare vidste, hvad han inderst inde egentlig går og ruger over?" klagede han undertiden. "Bare han endelig ville tale – sværge, bande, ja endog slå, så ville det alene være en lettelse!"

Han levede lange tider i det håb, at Uutela selv ville begynde, så der opnåedes klarhed på den måde.

Men Uutela tav, og hans egen byrde lå dag ud og dag ind lige tung på hans sind.

Dertil kom der endnu en ny bekymring: blot Manta i det mindste holdt modet oppe! Om et menneskebarn i hendes tilstand kunne man jo aldrig vide, om hun ikke en dag fandt på at hoppe i søen. "Der er så mange at holde øje med!" sukkede han i sine svære stunder.

Til sidst lagde han, ligesom helt sløvet, alt i Guds hånd – især da Uutela alligevel syntes at være blevet lidt roligere.

"Måske er det bedst, at tingene går deres naturlige gang," tænkte han.

Uutelas tanker vendte stadig tilbage til hans unge kone.

Denne kvinde var ham næsten en hel gåde. Det var klart, at hun også selv måtte lide forfærdeligt i sin nuværende tilstand.

Én ting var der, som det mere end alt andet lå Uutela på hjerte at få opklaret. Havde hendes tidligere liv været rent? Var det hendes første fald, og hvad var den egentlige grund til, at hun havde begået en så styg gerning, hvis hendes fortid havde været uplettet?

Men hvordan ville han kunne få rede på alt dette, uden samtidig at bringe hele sagen på tale?

"Hvis hun i det mindste angrede og bad om forladelse!"

I den første tid håbede og ventede Uutela på det hver dag. Og til tider syntes han ligefrem at opdage tegn, der pegede i den retning – det var, som om den brødebetyngede kvinde var blevet mere ydmyg, som om der lå en stille bøn om tilgivelse i hendes blik – der manglede bare det første ord.

Uutela søgte at tvinge dette ord frem – han ligesom indtog en ventende holdning med blikket. Men da dette ikke hjalp, søgte han at gennembore hende med sine blikke: forstår du da ikke, hvad du har gjort?

Men da skete det, at han selv forfærdedes – ydmygheden var som bortvejret, af disse øjne lyste trods og had ham i møde.

"Hvad betyder dette?" spurgte han sig selv forfærdet. "Det er ikke mere en skyldigs blik."

Og så begyndte han atter at gruble.

"Har da denne kvinde en mands natur, så hun ikke tåler, at andre blander sig i hendes sager? Og opfattede hun dette giftermål som en indblanding – og ville vise det? Og da hun var en kvinde, så viste hun det på en styg og grusom måde?"

Sådan spurgte han. Og så begyndte trådene at komme mere og mere i urede. Var der mon nogen af dem, der vidste, hvad de andre havde tænkt, gjort eller villet? Eller gik de alle ligesom i en tåge, hver sine egne veje, skønt de i deres ydre liv syntes at høre sammen? Alle led de, det så han, og denne Savolaks-flytning begyndte nu at stå for ham som en fortvivlelsens gerning uden lige.

Det mildnede på en måde hans bitterhed mod Keskitalofamilien – dette, at de led allesammen. De gjorde bedst i at tale sammen, syntes han, da de jo alligevel var nært knyttede til hinanden gennem den fælles ulykke.

Men hvem skulle begynde? Han kunne ikke, det følte han – de andre, de skyldige, måtte gøre begyndelsen.

Der var alligevel én, som han talte med.

Uutela måtte tilstå, at hvis Hanna ikke havde været og de ikke på en måde havde været to om at bære denne byrde, så havde han ikke holdt det ud.

Først gik han og skammede sig over, at den Onde dengang havde fået en sådan magt over ham, at han, en gammel mand, i den unge uskyldige piges nærværelse havde kunnet sige noget så forfærdeligt.

Men da Hanna første gang, hun traf ham efter denne hændelse, så ham åbent og troskyldigt ind i øjnene og ligesom

stadig gentog: hav barmhjertighed, Gud hjælper – så tænkte han: hun forstod det vist nok.

Og således opstod der et trygt forhold mellem dem, et forhold som mellem fader og datter. Eller endnu mere: det var, som om denne spæde unge pige ville sone, hvad de andre havde forbrudt.

Når de mødtes, havde de altid et og andet at sige hinanden – med blikkene. De forstod hinanden så godt på den måde.

Om morgenen mødtes de sædvanlig første gang ved centrifugen – Uutela drejede maskinens håndtag og Hanna passede mælken. Det var deres stille samtalestund.

"Hvordan står det til i dag?" spurgte Hannas blå øjne, mens hun hældte mælken i centrifugen.

"Bedre," nikkede Uutela, idet han slap håndtaget og rettede sig et øjeblik. "Det kunne jo være, at det jævnede sig."

"Tror du?" svarede pigen gladere. Så fortsatte de deres tavse samtale, så længe mælkeritravlheden stod på.

"Hende ville jeg rigtig kunne betro mig til," tænkte Uutela undertiden. "Hun ved alt og forstår alt."

Men ikke for alt i verden ville han have gjort det eller have brudt den stille fortrolighed, der rådede imellem dem.

Men selve sagen blev ved det gamle.

Uutela følte sig som en karl, der indser, at det er umuligt at blive længere i tjenesten, og alligevel ikke begynder at bruge mund, men tavs og tungsindig fortsætter sit slid til året er til ende.

Til ende? Dette ord var lige ved at bringe ham i fortvivlelse. Hvornår var dette vel til ende? Og hvad ville enden blive? – Han

evnede aldrig at tænke denne tanke til bunds.

Undertiden tænkte han: hvis jeg skiltes fra dem i god forståelse uden at sige et ord – efterlod dem alt og gik min vej? Så slap jeg bedst fra det og fandt fred.

Men selv over den tanke forfærdedes han, over den skam, der ved en sådan adfærd fra hans side ville overgå hele tavastlændernavnet og dem allesammen – da sagen alligevel på en måde var fælles for dem alle.

Sådan gik dagene. Tiden skred fremad, skønt livet syntes at stå stille.

13

Ved påsketid øjnede han endelig det første lysglimt.

Disse dage var for dem alle en slags tid til indre hvile, en tid, hvor de tunge tanker forlod dem for en stakket stund. De ældre fordybede sig i højtidsminderne. Helka gyngede hele dagen i den tavastlandske påskegynge, som brødrene havde lavet hende, og ved hvis side selv disse indesluttede drenge glædede sig, så de blev børn igen; for de *ville* være glade.

I Uutelas liv formede dette sig til et vendepunkt.

Allerede skærtorsdagnattens gamle folkesagn og minder og senere især læsningen af Kristi lidelseshistorie førte ham ind på nye selvransagelsens veje. Der, i lidelseshistorien, var der mænd, som i svære stunder havde fornægtet sandheden og senere lidt tunge samvittighedskvaler. Ved læsningen om alt dette fik han selv en lignende følelse: havde måske også han, Uutela, fornægtet noget, og galede der nu en advarer for ham ligesom i gamle dage for Peder?

Så gik det op for ham, at han i virkeligheden *havde* fornægtet noget, at han ingensinde for alvor havde turdet undersøge sin egen delagtighed i sagen.

Det var, som om hans søster Karoliina kom gående over påskesneen hjemme fra Tavastland og nu sagde til ham:

"Talte vi ikke om det dengang, broder? Og advarede jeg dig ikke?"

"Jo, det er sandt," måtte han indrømme. "Der blev jo nok talt om det."

"Men du ville kun have en ung pige, og nu er det nok netop hendes ungdom og aldersforskellen, der har voldt dette fald. – Du havde vist ikke brudt dig om at få en gammel?"

"Nej, det havde jeg ikke," svarede han ærligt.

Og da han nu var kommet så langt, så måtte han gå længere endnu – til ting, som han kun selv kendte.

"Og det er også sandt," indrømmede han, skønt denne bekendelse pressede angstens og skammens svedperler frem på hans pande, "det er sandt, at jeg til tider faldt på den syndige tanke, at salig Maija ligesom levede alt for længe – – da jeg oprindelig havde tænkt mig det helt anderledes og allerhelst havde ønsket det sådan."

Han rystede i sit indre af forfærdelse over, hvilke onde lyster der kan gemme sig på bunden af et menneskehjerte, når man blot tør bekende dem.

"Og det er sandt," fortsatte han sine indrømmelser, "at jeg ikke ægtede Keskitalos datter, for at få hjælp ved mit arbejde – heller ikke af trang til kærlighed – overhovedet ikke af nogen trang – nej, det var noget helt andet."

Så forstod han, at deres forhold ikke havde været noget virkeligt ægteskab. Eller rettere sagt: han havde allerede forstået det i nogen tid, skønt han ikke havde villet vedgå det. Han følte, at han havde forsyndet sig mod livets lov ved at binde et ungt menneske til sig, hvis håb og indre attrå han ikke havde taget med i betragtning, idet han kun havde tænkt på sig selv. Han var således hendes medskyldige – han selv!

Dette var det tunge resultat, han kom til og som i den første stund var nær ved at slå ham til jorden. Skulle det være slutningen på hele hans lange og rene liv?

Men denne sønderknuselse affødte tillige trøst – den klarhed, han i ugevis havde søgt forgæves. Han forstod nu, hvorfor alt dette havde måttet ske: at han blot bødede for et fejltrin, hvis hemmelige rødder strakte sig helt tilbage til ungdomsårene.

Nu forstod han livet – dette ubønhørligt strenge, men alligevel så trøsterige liv: det straffede ikke uskyldige, som han endnu for nylig havde troet.

Kort tid efter viste der sig et andet, endnu klarere lysglimt for hans sjæl.

Det havde sit udspring i den ydmygende erkendelse, at forbindelsen mellem ham og Manta ikke havde været noget virkeligt ægteskab. Men den forvandledes på en måde til en glad befrielsesfølelse i det øjeblik, da han forstod, at, da der aldrig havde fundet noget legemligt samkvem sted imellem dem, så var de også rene og fri indbyrdes!

Det kastede så at sige et helt nyt lys over deres forhold – dette det allervanskeligste punkt. Nogen krænkelse af hans ægtemandsære havde der således, når alt kom til alt, slet ikke fundet sted; der var i virkeligheden ingen, der havde trådt ham på tæerne. Og den anden – hun havde nok begået en ualmindelig styg handling, men ægteskabsbryderske var hun kun af navn, eftersom de også kun havde været mand og kone af navn.

Fra denne stund begyndte en stor, stille fred at sænke sig ned over hans sjæl. Livet viste sig nu for ham i et helt nyt lys. Den enes gerninger vedkommer ikke den anden; ydre, tilsyneladende bånd, som mennesker lægger så megen vægt på,

betyder i virkeligheden intet. Forældre er ikke ansvarlige for barnets handlinger, barnet ikke for forældrenes, manden heller ikke for hustruens. Enhver lever sit eget liv helt og holdent, farer vild, rejser sig igen, angrer og lider – men altid alene.

Han var så glad over denne sin ny livsopfattelse, at hans øjne atter kunne tindre længe ligesom før.

Samtidig forandredes også hans forhold til de andre. Det forefaldne lå nok stadig som et tungt sorgens underlag i hans sind, men han var ikke længere bitter mod nogen, ikke engang mod Keskitalo.

"Du får såmænd nok din lektie en gang!" tænkte han. "Du er allerede godt på vej, og der kommer mere endnu – så er du moden. Vi får nu vor straffelektie, du og jeg, på vore gamle dage!"

Denne nye verdensorden forekom ham mægtigere og mægtigere for hver dag, der kom.

"Enhver får den løn, han har fortjent, alt efter sine gerninger!" tænkte han, lidt skadefro. "Manta får – og det sådan, at det forslår noget. Hele familien får, også børnene, til en alvorlig påmindelse, så de ikke selv behøver at prøve alt. Og sin velfortjente løn får sikkert også han, der betrådte anden mands leje, selv om han troede at gøre det i al hemmelighed."

Han tænkte ofte på denne sin ny tro. Hvor indviklet var ikke menneskets opfattelse af livet, og hvor enkelt og usammensat var ikke livet selv! Tag blot vare på dig selv og gør rede for dine egne handlinger – der har du alt.

Uutela var nu fuldtud tilfreds med denne sin skolegang. Og han glædede sig, da han opdagede, at han var i færd med at genvinde en del af sin tidligere livslyst.

Han havde ganske vist ikke de samme fremtidsplaner som før og glædede sig ikke i samme grad over gårdens fremgang, men alligevel følte han, hvor kraftigt øksen svang sig i hans hånd, når han nu i vårbrudstiden stod derude på den ny byggeplads og tømrede sit hjørne af bygningen. Han havde nok en følelse af, at han udførte et strafarbejde – men selv det arbejde måtte gøres samvittighedsfuldt, eftersom det var ikendt ham ved en retfærdig dom.

Også de andre lagde mærke til den forandring, der var foregået hos ham. Tiden, tænkte de, læger alle sår, og Uutela er en forstandig mand – netop det, de havde ventet.

Men det gav dem alligevel ikke den befrielse, de længtes efter. Med en blanding af gru og ærefrygt iagttog de den hemmelighedsfulde ro, der hvilede over Uutela på den vej, han nu var slået ind på.

14

Men selv denne vej var stenet og knudret, det skulle Uutela tidsnok erfare.

Selv var han for så vidt rolig, og forholdet til Keskitalofamilien voldte ham ingen bekymring. Og det var ham aldeles ligegyldigt, hvad Riitta og indsidderkonerne muligvis gik og hviskede sammen.

Men da han en dag tilfældigt traf nogle folk fra landsbyen, så begyndte hans ro uhjælpelig at rokkes. Han læste i deres blikke, at sagen i al sin nøgenhed var kendt i byen. I nogles øjekast så han hånblandet latter: så en mand i den alder kan endnu blive fader! Det tirrede ham. Og da han i andres blikke syntes at opdage noget i retning af medlidenhed, tirrede det ham endnu mere.

Uutela mærkede nu til sin sorg, at denne hans ny tro slet ikke var så let, som den var simpel. Han måtte ligesom med begge hænder klamre sig fast til den engang fundne grund, for ikke at glide tilbage i sin tidligere hjælpeløshed.

Men jo mere tiden nærmede sig, da barnet skulle fødes, desto vanskeligere blev hans stilling. En helt ny side af sagen dukkede nu frem – brødens legemliggørelse: alt det, der hidtil kun havde levet og rørt sig i hans tankeverden, det skulle iklædes synlig, håndgribelig form. Det truede med at træde lyslevende frem for ham og udæske ham til helt nye, indre kampe.

"Hvor skal jeg så ty hen, når det sker?" spurgte han ængsteligt. "Her kan jeg ikke være i den stund, ikke for alt i verden!"

Den tanke pinte ham i lang tid, hvor meget han end forsøgte at berolige sig og styrke sig selv i den overbevisning, at det jo ikke vedkom ham det allermindste.

Så befriede Keskitalo ham en dag fra dette mareridt.

Uutela så straks, at denne havde noget på hjerte, men at det faldt ham svært at få det sagt.

"Mon det er det, han nu vil have frem ...?" tænkte Uutela og følte sig ilde berørt.

"Vi har tænkt ... at hvis Manta kom ind til byen ... på Fødselsstiftelsen ...?" fik Keskitalo endelig sagt.

Uutela mærkede, at han blev hed om tindingerne.

"Hvad rager det mig? Pas I jeres egne sager!" fik han lyst til at råbe og således give svar på alt.

Men han blev så glad over den heldige vending, sagen tog, at han svarede som en medinteresseret:

"Har I det ...? Ja, det er sikkert det allerbedste."

Nu følte han atter fast grund under fødderne. Keskitalo tog sig selv af sagen, således som det jo også tilkom ham.

Det var en forårsfrisk majmorgen, da de kørte den unge husmoder til stationen.

Keskitalo var selv kusk, og den gamle husmoder ledsagede dem ind til byen.

Alle de andre syntes at have travlt med at få dem pænt af sted, men Uutela arbejdede på marken som sædvanlig.

Han harvede den ny tilsåede havremark på gårdsbakken, der skrånede ned mod søen. Hestene trak det lette redskab med rivende fart; det sydede i den løse muldjord, der løftede sig som dej mellem dens skarpe tænder. Dette syn kælede for hans

landmandsøje, mens den friske forårsmulds pirrende duft steg ham velbehagelig i møde.

Uutela standsede hestene oppe på brinken, netop der, hvor marken begyndte at skråne ned mod søen. Han kunne ikke modstå denne fristelse, for også hans eget sind var fyldt af vår og sol.

Det var, som om selve marken rystede af glæde under solens leg på dens grå bakkekam. Hans blik sænkede sig nedad mod søens sølvklare spejl. Dejlig var den, denne aflange sø, som den lå der og strakte sin åbne favn imod ham! Blikket vandrede videre, over til den modsatte strandbreds fjeldlignende højdedrag, hvor birkenes lysegrønne vingeløv tittede frem af de dybe kløfter – bag dem, men højere oppe, knejste den alvorlige, mørkegrønne fyrreskov.

"Dejligt er det her," indrømmede Uutela. "Ovre i Tavastland har jeg aldrig set noget lignende."

Så fløj blikket hurtigt hen over den del af søen, der lå til venstre for ham, tilbage til gårdens egne enemærker og rettede sig mod de udstrakte, åbne vidder mod nord. Det favnede først gården selv mellem de grønne birketræer, så korntørringshuset med de hvidglinsende, ny plankevægge, dernæst markerne, og endelig ellekrattet ved den ene side, hvis lange, gule rakler lyste helt her over.

"En ordentlig gård!" undslap det Uutela. "Det er minsandten noget, der duer –"

Men så var det, som om det hele billede gik i stumper og stykker, ramt af en usynlig hånd. Det sortnede for Uutelas øjne, og han følte sig med et usigelig ilde til mode.

Han hørte pludselig raslen af vognhjul og vendte sig om, for at se, uden at tænke nærmere over det.

Der kørte Keskitalo, den gamle husmoder og Manta i jævn skridtgang til stationen.

Uutela vendte sig hastigt bort – han kunne ikke udholde dette syn. Han tog et fast tag i tømmen og næsten tvang hestene til at løbe i trav.

Det gik i rivende fart, først ned ad bakken, så opad igen – ned og atter op – så over på en anden ager – ned, op – hestene jog af sted, så de blev rent forpustede og det stod i én damp omkring dem. Det var, som om det var ham livet om at gøre, at få den uendelige sjælekvide, som han så uventet atter var blevet stedt i, nedgravet i den fugtige, modtagelige muld.

Men så måtte han standse – han havde ikke været i stand til at tage et eneste skridt mere. Han næsten skælvede ved den tanke, der i dette nu lynsnar dukkede op i hans sind:

"Hvor mange sorger er ikke i tidens løb blevet nedgravede i Finlands jord?"

Han havde også nok før til tider haft en følelse af, at jorden ligesom var noget helligt, noget dyrekøbt, der var vundet gennem hedengangne slægters ihærdige kamp og brydsomme slid. Men nu gik der ligesom noget helt nyt op for ham. Arbejdet var kun én side af sagen. Hvor mange mænd havde ikke måske begravet store tavse sorger i den samme finske jord – ligesom nu han gjorde – ligesom Keskitalo – ja måske også drengene havde gjort det. Ingen tænker på det. Kornet bølger, menneskene vandrer sorgløse hen over agrene, sælger og bytter dem som udgangsøg på markederne, skønt jorden ryster af

forfædrenes ve og vånde samtidig med, at den giver børnene brød.

Han stod længe hensunken i dybe, højtidelige tanker. Og da han endelig tog fat igen, lod han hestene gå ganske langsomt og gik selv varsomt, næsten på tæerne, hen ad denne århundredgamle, tårevædede, hellige jord.

Otte dage senere kom der et brev – efterretningen om, at den unge husmoder havde født et drengebarn.

Mærkeligt nok! Han vidste jo, at en lignende efterretning en dag ville komme, men da den nu kom, beredte den ham alligevel en art overraskelse.

Han kunne ikke rigtig give sig selv nogen forklaring på, hvordan han havde fået den fornemmelse, at Manta nu var i færd med helt at forsvinde af hjemmet, med sin synd og dens frugt. Han havde ikke tænkt det, blot følt det – ikke sådan at forstå, at moder og barn skulle dø, eller der skulle støde dem noget til på anden vis – men blot, at de ville forsvinde og blive borte for bestandig.

Men nu levede Manta, barnet levede – brøden havde antaget legemlig form. Og barnet levede ikke blot for Keskitalofamilien, men også for ham – "faderen".

Uutela overvældedes af et sådant sindsoprør, at han ikke kunne holde det ud hjemme, men tog øksen under armen og begav sig til skoven. "Jeg går derud og tømrer lidt på leddene," tænkte han.

Han gik med tunge, slæbende skridt, uden at løfte blikket op fra vejen.

"Er det nu så vidt igen?" tænkte han. "Kommer den nu tilbage – denne angst?"

Han gik ad den indhegnede bivej, så ad landevejen, der løb midt igennem dyrkede marker, siden ad en skovsti – og glemte helt at se efter leddene.

Da han var nået op ad en lang bakkeskråning, følte han sig fuldstændig udmattet og satte sig ned ved kanten af en vejgrøft.

Gøgen kukkede i skoven. Uutela løftede blikket.

"Nu er det et år siden," tænkte han, og tårerne trængte frem med magt. "I et år kan der opleves meget, nok til at fylde et menneskes liv." Han følte, at hele hans liv i grunden sammentrængtes i dette ene år.

"Sådan er det vel sagtens også med Keskitalo og de andre. De har også fået lov at prøve meget i dette års tid. Sådan er menneskelivet!"

Han hørte lyd af fodtrin på vejen. – Der kom Rimpiläinen, rødbrun i ansigtet og i strålende humør, og svingede muntert med sin hvide stok.

Det begyndte atter at koge i Uutelas bryst.

"Mon også han ved det ...?" tænkte han uroligt.

Rimpiläinen nærmede sig.

"Han har ondt i sinde," formodede Uutela. "Sådan som han griner!"

Rimpiläinen hilste og lagde for:

"Pænt forår allerede – landmanden har grund til at være tilfreds!"

"Ja – såmænd."

"Og husbonden har jo, efter hvad man hører, også andre årsager til at være glad – så jeg kan nok ønske til lykke!"

Uutelas blod kom atter i kog. "Skal jeg nu lade Fanden stå i det hele og sige ham sandheden lige op i øjnene – så det bliver slut med alle lykønskninger og hentydende blikke?"

Men så huskede han alligevel på, at han var tavastlænder, og beherskede sig.

"Å ja ... Vi har jo brug for folk – arbejde er der nok af ...," forsøgte han at svare så godt, han kunne.

"Ser vi det! – Og så meget glædeligere er overraskelsen, når man er i den alder. – Husbonden er vist allerede godt oppe i årene?"

Det lykkedes Uutela at frembringe noget, der lignede latter:

"Er det noget at snakke om – jeg er først i min allerbedste alder – endnu ikke fulde halvfjerds!"

"Det var ellers ikke så helt lidt," lo Rimpiläinen. Han gjorde en lille pause. – "Husbonden har nok ikke haft børn tidligere – eftersom man ingen har set?"

Uutelas blod begyndte at koge på ny, men han tæmmede sig.

"Å jo, en hel flok!" svarede han og så Rimpiläinen stift ind i øjnene. "Hvis de levede, havde vi såmænd folk nok." Han begyndte at væmmes – men det manglede bare, at en tavastlænder skulle være til grin for en savolakser. "I nødårene tyndede – feberen – godt ud i mange familier. – Her har det kanske knap været så slemt?"

"Nej," svarede Rimpiläinen og gav ham et forstående kast med øjet. Savolakseren ved altid at sætte pris på den mand, der ikke bliver svaret skyldig! Han lettede på hatten og gik i lige så godt humør, som da han kom.

Men Uutela hengav sig til endnu tungere tanker end før.

15

Den dag, da de drøftede barnets dåb, blev hård for Uutela. To mennesker, der ikke havde det mindste med hinanden at gøre skulle nu knyttes sammen for bestandig med samfundets stærkeste bånd: som fader og søn.

Ganske vist kun formelt – det vidste Uutela, og det holdt ham oppe. Men de bånd var stærke nok, for de var uløselige. Og sagen vedrørte ikke blot ham: det stred jo både mod menneskelig og guddommelig lov – at syndens frugt skulle lyses i kuld og køn i læ af selve ægteskabet. Kunne han gøre sig delagtig i dette bedrag?

Men da han så den gamle husmoders stille sorg og græmmelse, da denne foreslog, at dåben skulle finde sted i anstalten, og læste i hendes blik: dette er en stor synd, men hjælp os nu, Uutela, for Guds skyld, at få en ende på det – så overvandt han de sidste betænkeligheder. Hvad betyder lovens bogstav, når bare den åndelige mening efterkommes, og det sker nu ved opfyldelsen af dette: lid med de lidende!

"Vi har tænkt at give ham navnet Kustaa …?" tilføjede husmoderen med et sky, spørgende blik.

"Det er godt valgt," svarede Uutela. Han kunne ikke lade være med at nikke venligt til denne gamle hårdt prøvede kvinde.

Og så var han atter rolig en stund.

Men den dag, da de bragte barnet hjem, blev han grebet af uro på ny – voldsommere end nogensinde før. Nu måtte han se det, tage imod det som *fader*, leve under samme tag som det, i

samme stue, i dage, i uger … Hvordan skulle han kunne holde det ud …?

Keskitalo kom hen til ham, bleg som en dødsdømt.

"Skal jeg køre til stationen?" spurgte han med klangløs stemme.

Han vidste, at spørgsmålet var overflødigt, men der var en sådan uro over ham, at han måtte have lov til at veksle i det mindste et par ord med Uutela, for at undersøge, i hvilken sindsstemning denne nu befandt sig.

"Ja, kør du kun," svarede Uutela og forsøgte at nikke godkendende. Men Keskitalo mærkede nok, at han var langt borte i sine egne tanker og talte ligesom helt åndsfraværende.

"Blot jeg endda fik den hjem med ære!" sukkede Keskitalo.

Uutela prøvede at give sig i lag med nogle små pillerier hjemme på gården, men det ville ikke rigtig blive til noget. Han glemte alt og hensank bestandig i tunge grublerier, og hans indre uro tiltog med hver stund, der gik. – Han gik ud på gårdspladsen.

"Skulle jeg gå ud til drengene på brakmarken – eller måske hellere til skovs?" tænkte han. "Her kan jeg ikke blive."

Han gik, men standsede allerede efter nogle få skridt.

"Hvad kan det hjælpe – jeg skal jo se dem alligevel."

Han gik hen til spisestuedøren og satte sig på en bænk.

"Bare jeg kunne bo for mig selv, i en eller anden fattigmandsrønne, og kun gå til mit arbejde her på gården!" Han begyndte at holde fast ved den tanke for alvor.

Så lød der langt borte fra, båret hid af vinden, en langtrukken fløjten. Han fo'r op, som ramt et stik. "Nu kommer det – synden

og skammen – med levende ånde og øjne, der ser!"

Han følte, at han måtte gribe flugten, og styrtede ind i spisestuen. Han begyndte at gå uroligt omkring – følte gulvet brænde under fødderne og gav sig næsten til at løbe. Så standsede han pludselig.

"Nu stiger de ud af toget. Alle kigger de på dem og ler: tænk, at 'faderen' ikke engang er mødt, for at tage imod dem – hm!"

Det var, som om han skulle kvæles. – Ud!

Da han var nået ud i gården igen, hørte han ny fløjten.

"Nu gik toget – nu stiger de til vogns – nu kommer de. – Bort, langt bort herfra!"

Han fo'r af sted uden at vide, hvorhen. Helt tilfældigt bøjede han om ad vejen, der førte ned til søen, og ilede over hals og hoved ned ad bakkeskråningen. Bort, langt bort, for stedse!

Lidt efter hørte han hurtige, løbende skridt bag sig – han begyndte også selv at løbe. Han mærkede knap, at han var nået ned til strandbredden, så nok den åbne vandflade foran sig, men tænkte hverken på drukning eller død, kun på dette ene: bort, langt bort! Uden at sagtne farten det allermindste løb han ud i søen, løb stadig i det grundede vand ud mod de dybere steder.

Da hørte han et skrig bag ved sig og råbene: "Uutela, Uutela! For Guds skyld!"

Det var Hannas skælvende, bedende stemme.

Uutela standsede som lænkebundet. Ingen anden magt i verden end netop den stemme havde kunnet holde ham tilbage i denne stund.

Han vendte sig om og så pigen stå i vandet til anklerne, stadig parat til at følge ham.

Alt gik hulter til bulter i Uutelas hoved. Han vinkede til Hanna om at vende om, uden at vide, hvad han selv ville gøre. Han gik nogle skridt ind mod strandbredden, men standsede atter.

Så opdagede han en båd lige i nærheden. Han styrede gennem vandet hen imod den som til et redningens sidste halmstrå, gjorde den flot med et eneste ryk, kastede sig hovedkulds ned i den og greb årerne.

Hanna var løbet i samme retning og råbte bedende:

"Drag ikke bort, Uutela, drag ikke bort! Forbarm dig endnu denne gang, for Himlens skyld!"

Hannas bøn og fortvivlede råb rørte ham. Men han kunne ikke sige noget, pegede bare med hånden over skulderen mod den modsatte strandbred. Derover ville han – til skovene, bort, langt bort! Han begyndte at ro, så vandet stod i skum foran stævnen.

Mens han der roede af alle livsens kræfter, så han stadig pigen stå ved søens bred og bede med foldede hænder. Men hvordan det så end kunne være, så ændrede han kursen midt ude i søen og begyndte at ro i en stor bue, mens skummet stadig stod omkring stævnen.

Han roede en rundkreds, han roede en til. Så syntes han pludselig: mit liv er ligesom dette – en stadig kredsen på samme sted, uden mål eller med. – Nej, nu gør jeg en ende på det, det skal jo alligevel ske en gang!

Han kastede årerne fra sig og rejste sig op – et øjeblik endnu, og han var det kvit!

Men hans sidste blik kom uforvarende til at strejfe bredden. Der stod Hanna, med kroppen foroverbøjet, ligesom rede til at

styrte sig i vandet – også hun! Han hørte hende råbe noget, men det suste sådan for hans øren, at han ikke skelnede ordene.

Da følte han, at han ikke kunne gøre det – i denne piges påsyn – for denne piges skyld.

Han ærgrede sig over, at vejen til befrielse således var lukket for ham, og at han måtte synke tilbage i sin tidligere fortvivlede tilstand. Uden at tænke sig om, rev han frakken af sig, kastede den på bådens bund, satte sig og greb årerne igen.

Han begyndte at ro med hadets og fortvivlelsens raseri. Båden gyngede og vippede – han satte sig på hug og rettede sig igen som et hvidt genfærd – båden gik i bugtninger, årerne knagede, vandet skummede – han roede stadig fremad, frem ad fortvivlelsens endeløse bane.

Han havde roet den ene kreds efter den anden, uden at løfte hovedet, uden at vide, hvor han var. Så hørte han gennem bølgebruset en stemme – nu kunne han skelne ordene: "Gud hjælper – Gud lægger byrden på os – Gud hjælper os at bære den!"

Det var for ham kun tomme ord, men han var så træt, at årerne ligesom af sig selv faldt ud af hans hænder. Han så op og mærkede, at han var nær ved strandbredden. Båden havde vendt sig og styrede nu mod land. Selv sad han kraft- og viljeløs tilbage på toften.

Båden drev næsten helt ind til stranden. Hanna løb ud i vandet, tog et fast tag i stævnen og trak den i land.

Men Uutela sad stadig lige sløv og ubevægelig på toften. Sveden randt i strømme ned ad hans ansigt og fyldte hans øjenhår, så han ikke kunne se.

Han følte sig dødtræt.

Da han endelig gik i land, ravede han som en drukken – gik nogle få skridt – faldt så forover – tog fat i tuegræsset med begge hænder, så hans fingre trængte dybt ned mellem rødderne – klamrede sig tæt til tuen – og fra jorden lød der en sagte hulken.

Pigen satte sig ned ved siden af ham – græd, talte sagte til ham, og græd igen.

Keskitalo kørte i sindig skridtgang op ad den indhegnede vej, der førte til gården, og kiggede uroligt hen mod gårdspladsen.

Ude var der ingen at se.

De var allerede inde ved stolpeboden. Endnu ingen, ikke engang Hanna!

"Måske Uutela kommer, når vi er nået hen foran døren," trøstede han sig.

Men der kom ingen. De ankomne så på hinanden, Keskitalo blev grebet af uro. Da han havde fået kvinderne ned af vognen, spændte han ikke engang hesten fra, men bandt den hurtigt til en ring i stolpebodens væg og skyndte sig ind.

Han gik fra stue til stue – ikke en levende sjæl. Hans knæ begyndte at ryste.

Så begyndte han, frygtende det værste, at kigge ud af vinduet, ned mod søen. Der stod Uutela, lige ved stranden – med hænderne i frakkelommerne, sammensunken og stirrende mod jorden. Foran ham stod Hanna og holdt med begge hænder fast i hans frakkeknapper, og det så ud til, at hun talte sagte til ham.

Keskitalo forstod, at der var hændt noget, at der stadig var noget i gære. Det trøstede ham imidlertid, at Hanna var hos ham.

I samme øjeblik kom den gamle husmoder urolig ind. Keskitalo vinkede hende hen til sig ved vinduet og pegede ned mod stranden.

De så Uutela og Hanna komme langsomt sammen op ad vejen, de så på hinanden og sukkede tungt. – Nu nærmede sig det endelige opgør!

De kommende standsede, Uutela syntes at nikke til Hanna – så skiltes de. Pigen kom ind i køkkenet, men Uutela så de tankefuld styre hen imod folkestuebygningen.

Hanna var så bleg, at de kun turde spørge hende med blikkene. Pigen svarede på samme måde, rolig og sikker: vent!

Men Keskitalo stod stadig og så urolig ud af gårdvinduet.

Endelig så han Uutela komme. Det var, som om hans bryst skulle sammensnøres, så han næsten ikke kunne trække vejret. Han begyndte at bede en inderlig bøn.

Uutela kom ganske stille, sådan som han var stået op nede ved stranden: med drivvåde støvler og klæder. Han så hverken til højre eller til venstre, mens han gik igennem køkkenet.

Da han var kommet ind ad kammerdøren, standsede han et øjeblik og tog huen af hovedet. De andre, der var fulgt langsomt efter, så sindsbevægelse afmalet i hans ansigt.

Men så trådte Uutela med langsomme, faste skridt hen til sengen, hvor den lille lå. Han blev stående ved dens side og så en stund opmærksomt på barnet – det var, som gik der en sagte bæven gennem hans legeme.

Men lidt efter sås der ligesom et smil på hans læber – han løftede sin højre hånd og gjorde et stort, kraftigt kors over barnets bryst.

Han vidste ikke, om det var skik og brug at gøre dette over nyfødte børn, men han havde set de døde blive velsignede på den måde, og ville nu velsigne den lille så godt, han kunne.

Den unge moder, der sad ved barnets hovedgærde, fik tårer i øjnene. Hun løftede ængsteligt hovedet og så på Uutela – som for at bede om forladelse. Uutela mærkede det og gengældte hendes blik, idet han nikkede ganske svagt. Alt sammen bare i et eneste kort øjeblik – siden så de ikke mere på hinanden.

Keskitalo, der stod ved døren, havde foldet sine hænder, og tårerne randt stille ned ad hans udhulede kinder. Han følte trang til at gå hen til Uutela, falde ham om halsen og sige: du har gengældt ondt med godt – tilgiv nu også os! Men han magtede ikke at flytte sig af stedet.

Uutela sagde ikke noget. Han kunne heller ikke længere blive inde, men gik lige så stille som han var kommet.

Der var heller ingen af de andre, der vekslede et ord.

Keskitalo var sunket ned på en stol ved vinduet, sad foroverbøjet og støttede sig til vindueskarmen. Han følte, at han ikke havde orket en eneste dråbe mere, hvis denne byrde ikke netop nu var blevet taget af hans skuldre.

Men samtidig havde han en fornemmelse af, at han ligesom var løbet tom – at noget inde i ham var dødt.

16

To dage senere kørte Uutela langsomt hjem fra kirkebyen.

Han hostede, og i hans krop arbejdede der en heftig feber, der gik som kolde gysninger fra isse til fodsål. Men hans øjne lyste med samme glans som i gamle dage.

Den tændtes atter i hin stund, da han velsignede barnet. En stor søndagsro havde sænket sig ned over hans sjæl og lod sig ikke mere rokke. Efter det, der var sket den dag, følte han sig moden, syntes han styrede med hastige og sikre skridt hen imod den store, endelige fred.

Men han følte tillige, at der endnu var noget, der var forblevet ugjort. At han, der var blevet tugtet i livets skole, samtidig var et redskab i livets hånd til at tugte de andre.

"Nok har du jo, Keskitalo" – tænkte han – "fået lov til at bøde for dine synder, det ved jeg godt. Men hvad nytter det, når dine onde planer alligevel synes at lykkes?"

Uutela syntes, at han ligesom måtte ile Keskitalo til hjælp.

"Ser du, Keskitalo" – tænkte han atter – "dette er nu vor straffelektie! Jeg gik glip af det, jeg attrådede med urette. Således bør også du narres for det, der var dine ønskers mål. Først da finder du også fred – andet trænger du ikke til mere."

Uutela vendte på en måde tilbage fra lægen.

De andre, især Hanna, havde indtrængende opfordret ham til at søge lægehjælp for sin strenge forkølelse. Og han tog af sted.

Ikke for sin egen skyld, for han følte, at livet havde kureret ham grundigt nok, han fejlede jo næppe noget mere. Og ydre

lægemidler var ingen synderlig nytte til nu, det følte han også. Men for de andres skyld havde han alligevel været inde på apoteket og forlangt noget i en flaske.

Men ét lægemiddel ville han dog for ramme alvor have med sig hjem fra turen – til de andres helsebod.

Og det lægemiddel havde han nu i lommen.

Han var sikker på, at det skulle virke. Og mens han kørte sagte hen ad den ensomme skovvej, gennemgik han endnu en gang i mindet de enkelte bestanddele, det var fremstillet af.

"Jeg tilkendegiver herved som min sidste vilje, at den af mig erhvervede hovedgård efter min død skal tilfalde min hustru Manta Kustaantytär Uutela samt min eneste søn Kustaa Juhanpoika i tvende lige store dele efter lands lov og ret."

Det er ret og rimeligt – tænkte han – for gården Keskitalos salg indbragte netop den sum, der medgik til at betale deres gæld, så de nu ikke har noget, som de kan kalde deres eget. Du, Kustaa Keskitalo, tragtede efter anden mands eje, som skulle gå i arv til din slægt. Men nu kommer der én i vejen med en slæde, en anden arving, der løber af med det hele – for at du kan lære at forstå, hvor hård livets skole er.

"Da imidlertid vor søns arvepart, såfremt den vedblivende var sat fast i den store jordejendom, om hvis fremtidige røgt der ikke kan vides noget, kunne formindskes eller sættes over styr, inden han måtte være kommet til skels år og alder, så bestemmer jeg, hans fader, at gården straks efter min død skal forvandles til rede penge og hans part indsættes i banken, hvorhos den løbende rente årligt skal kunne tillægges ham til sorgfrit underhold."

Det kan jo nok være, at du synes, det er hårdt, Keskitalo – tænkte han atter. Men det bør ordnes således; dit hjerte bør rives løst fra det, du har strakt din hånd ud efter med urette. Og jeg ved, at I allesammen går og længes hjem til Tavastland; kun nødtvungne tog I herover. Nu får I hjemlov, og der er ingen, der skal sige jer noget på, eftersom I har det sort på hvidt, med den døendes egne ord, at han er *min* søn.

"Og for det tredje bestemmer jeg, at alt løsøret og alle rede penge efter lands lov og ret skal tilfalde min hustru og min søn med undtagelse af de syv tusinde mark, som jeg har indsat i Hämenlinnas Sparebank på min søster Karoliina Hetantytärs navn, og som efter min død skal fordeles således, at der tilfalder min svigerfader Kustaa Keskitalo og hans hustru hver et tusinde mark, deres børn Vihtori, Kalle, Hanna og Helka et tusinde mark hver samt min førnævnte søster Karoliina Hetantytär et tusinde mark. Bankbogen findes i mit vægskab."

Nu kan du nok forstå, Keskitalo, at jeg ikke bærer noget som helst nag til dig, men at jeg har villet ordne alt så retfærdigt som muligt. – Hanna havde jeg egentlig tænkt at give det dobbelte beløb. Men da det viste sig, at der blev nøjagtig et tusinde til hver, så må jeg deri se et vink fra Vorherre om, at hjertets godhed ikke kan belønnes med penge.

Han kørte et langt stykke ganske sagte, sad og betragtede det smilende sommerlandskab rundt omkring sig, mens han ligesom spurgte sig selv, hvad det vel sagde til disse hans sidste bestemmelser.

"Det turde vel nok være rigtigt både overfor Gud og mennesker," sluttede han.

Så begyndte han at tænke på, hvorledes han senere, i sin dødsstund, skulle overgive Manta testamentet.

"Kig ikke i det, inden jeg er vasket, svøbt ind og lagt i kisten – så kan du læse det."

Og han tænkte videre frem i tiden, på den stund, da testamentet endelig blev læst. Han syntes, han så dem alle lyslevende for sig, så, hvorledes hele familien sad så stille i stuen, med døren åben ind til kammeret, hvor han, Uutela, lå i sin kiste.

"Uutela har efterladt os et testamente," siger Manta sagte og tager papiret frem.

"Et testamente!" udbryder de alle – Keskitalo højt, de andre med deres blikke.

Manta begynder at læse. Uutela lægger mærke til, inde fra sin kiste, hvor tungt og knusende første punktum slår ned iblandt dem, hvor skuffede de sidder og ser på hinanden.

"Netop hvad jeg tænkte," smiler Uutela i sin kiste.

Manta læser videre. Andet punktum virker i stuen som dommedagsbasunens lyd, der forkynder, at menneskers planer ramler sammen og bliver til intet foran evighedens tærskel.

Uutela ser Keskitalo vende sig om mod sin kone og tilkaste hende et langt, sønderknust blik. Så får han et hosteanfald, voldsommere end nogensinde tidligere, og den gamle kone løber hen og banker ham på skuldrene. Drengene står med tårer i øjnene og ser på hinanden: har Uutela da slet ikke tænkt på os og vort fælles arbejde?

Uutela får ondt af dem, da han ser det.

"Nu kan du godt fortsætte, Manta!" nikker han henne fra sin kiste og mærker et par tårer i sine egne øjenkroge.

Manta læser tredje punktum. Keskitalo prøver på at holde hosten tilbage, for bedre at kunne høre.

Da det er læst til ende, er det for Uutela, som om dommedagsnatten nu var forbi og jorden lagt i aske, men at der i dens sted fortonede sig en ny verden i evighedens lysende morgengry.

Alle ser på hinanden, og han lægger mærke til, at der i deres øjne tændes en stor, stille fred.

"Netop hvad jeg tænkte," smiler Uutela i sin kiste.

De sidder tavse i lang tid, uden at nogen af dem kan få et ord frem. Så rejser Helka sig, barnlig og glad, og løber hen til Keskitalo og den gamle husmoder.

"Nu får vi vel lov til at drage hjem til Tavastland ...?" spørger hun højt.

"Ja, mit barn, nu kan vi rejse hjem," siger Keskitalo langsomt og nikker.

"Og det kan vi takke Uutela for," tilføjer den gamle husmoder og borttørrer tårerne af sine øjne.

Men Keskitalo rejser sig og kommer hen til kammerdøren. Han ser længe på Uutela, som han ligger der i sin kiste – så nikker han.

"Du har handlet rigtig i alle måder, Uutela. Nu først kender også jeg Gud og ved – at han ikke findes i skriftsteder, men i livet."

Hesten gik langsomt op ad en stor bakke.

Uutela mærkede feberens tag i alle sine lemmer, hvor det rev og sled i dem, snart som en tærende ild, snart som isnende, stivnende kulde.

Han hostede. Der inde i brystet arbejdede den allerværst, hamrede og blæste bælgen som i en rygende smedje.

"Når jeg nu bare slap godt hjem," tænkte han. "Så er alt færdigt."

17

Uutela havde ligget i fire dage – dette var den femte.

Enhver kunne se, at han ikke ville stå op mere.

Men Uutela selv smilede og småsnakkede, som om der blot havde været tale om et tilfældigt ildebefindende, der ikke generer synderligt, når det ikke indtræffer lige i årets allertravleste tid.

Denne morgen syntes den gamle husmoder alligevel, hun gjorde bedst i at spørge, om Uutela ikke ønskede en præst – skønt det spørgsmål egentlig faldt hende lidt svært.

Uutela tav en stund, som om han også selv havde tænkt på den side af sagen. Men så smilede han atter roligt.

"Nej – jeg behøver såmænd ingen præst," sagde han langsomt og bestemt og så hende ind i øjnene, idet han ligesom til yderligere bekræftelse af sine ord nikkede sagte med hovedet. "Og hvad skulle jeg for resten have præst til – det har jo allerede lettet lidt for hosten – det går nok snart helt over."

Den gamle husmoder forstod godt, hvad det var, han sigtede til, og drejede hovedet bort.

"Med en sådan mand har det ingen nød," tænkte hun. – "Skønt en præst havde vist alligevel ikke været til nogen skade."

Sådan gik formiddagen.

Uutela følte, hvorledes smerterne, der i disse dage undertiden havde været ret slemme, helt og holdent forlod ham og en underlig sløvhedsblandet svalning sneg sig ind i hans legeme.

"I eftermiddag," tænkte han. "Det skulle jeg tro."

Han lå og var så velfornøjet, nu da alt var færdigt. Testamentet lå under puden og ventede blot på den rette stund. Alt var i orden, han selv i bedste forståelse med alle mennesker.

Og så begyndte hans tanker mere og mere at vende sig bort fra det nærværende til det forbigangne – til Tavastland, til manddomsårene, til søsteren, til hans tidligere gårde og marker, til hans afdøde hustru.

Især til denne og til Lumikangas-tiden. Til dengang, da de brugte hakke og spade begge to og satte skik på deres jordlod og snart hang i med det ene, snart med det andet.

Det var, som om Maija nu og da tilkastede ham et hemmeligt blik og nikkede: "Hvad vil du med disse gårdmandsdøtre, lad os bare klemme på her – du ser jo, at vi snart har fået gården bygget!" Og det var, som om han selv nikkede til svar, på samme måde som hun: "Ja, jeg ser det nok – lad os bare hænge i!"

Men så, lige før middagstiden, var det som om han livede lidt op og hans betænksomme tavastlændernatur atter vågnede. Han kom i tanker om, at der endnu var noget at besørge – ovre i Tavastland.

"Måske det alligevel ikke er nødvendigt," tænkte han. "Karoliina forstår det nok af sig selv."

Men han skiftede mening.

"Nej, det var nok ikke helt hen i vejret endda – det må gøres," besluttede han og fik i sinde at kalde Helka ind.

"Jeg gør vist bedst i at udtænke mine planer først," vedblev han og begyndte at grunde over sagen.

Mens han lå der og tænkte, stod det hele pludselig så lyslevende for ham: det var, som om Helka allerede var inde hos

ham og de var i færd med at iværksætte planen.

"Skulle vi ikke skrive et lille brev til Karoliina hjemme i Tavastland?" syntes han, han sagde til den unge pige.

Det var, som om pigens mund fortrak sig til et bredt smil, da hun hørte Tavastland nævne, og som om hun vred pennen ivrigt mellem sine fingre.

"Lad os skrive således: Jeg har hidtil ikke kunnet overkomme at lade høre fra mig. Men nu har jeg bedre tid. Ja, du havde ret, søster. Men det gik nok, som det skulle, alligevel."

Uutela tav og grundede atter.

Men han syntes, han lagde mærke til, at pigen så på ham med undrende øjne og siden spurgte: "Forstår hun det?"

"Hun forstår det nok – min søster," svarede Uutela i en sådan tone, at pigen også straks forstod det: sådan er det, søster og broder forstår altid hinanden.

"Og så skriver vi sådan," fortsatte Uutela tankefuld. "Jeg kom til at tænke på salig Maijas grav. Kunne du ikke nok gå derhen og se efter, at korset ikke står skævt, og så rense og luge lidt, ifald der skulle være faldet tørre kviste ned fra aspen eller vokse ukrudt?"

Han så kirkegården for sig – med dens aspe, birke og vidjepile, dens hvide og sorte kors. Frodigere end alle de andre stod den store asp i hjørnet, og salig Maijas hvide kors lyste så dejligt under dens løvtunge grene.

Men pludselig blev han lidt sær til mode – han mindedes, at han engang næsten havde skammet sig over dette hjørne. Men den følelse gik snart over. "Karoliina tager sig nok af graven," tænkte han.

I næste øjeblik mindedes han ikke mere, at noget sådant nogensinde var hændt. Han så blot korset lyse frem mellem aspens grene. Så hørte han ligesom sagte musik – birkenes og vidjepilenes stille sus og aspeløvets mere højttonende raslen forenede sig til en blød, dæmpet melodi. Han blev så vidunderlig godt tilpas og følte en sådan højtidsstemning over sig, at han måtte se sig om efter et sted, hvor han kunne sidde ned, for endnu længere at kunne lytte til denne stille musik.

Men i samme øjeblik forekom det ham, at Helka rørte ved hans skjorteærme og spurgte: "Hvad skal jeg så skrive?"

"Se, nu havde jeg næsten glemt hele brevet! – Vi skal ikke skrive andet end blot dette: Så ikke mere for denne gang. Jeg ville blot lade dig vide, at jeg har tænkt på jer. – Skriv så endnu datum."

Han så pigen bøje sig ned for at skrive videre.

"Så forstår hun, når hun hører det, at det var netop kort forinden ..." tænkte Uutela.

Brevet var nu færdigt. Men Uutela lå endnu og tænkte på, hvad han skulle sige til pigen selv, da det sikkert var sidste gang, han talte med hende.

"Længes du tilbage til Tavastland?" syntes han, han spurgte.

"Ja, så forfærdeligt," svarede pigen og sænkede hovedet.

Uutela syntes, han lagde sin ene hånd på pigens hoved: "Du får nok snart lov til at rejse tilbage. – Nu skal du have tak!"

Så hensank han atter i sine tanker.

"Egentlig skulle jeg også selv have lov til at slippe derover – ved salig Maijas side – der hvor jeg hører hen," tænkte han. "Jeg kunne jo træffe den bestemmelse."

"Børnestreger!" mente han efter én stund. "Det er jo lige meget, hvor jeg ligger." Og i hans øren susede atter birkenes, aspenes og vidjepilenes sagte musik.

Lidt senere kom han imidlertid i tanker om noget og så til siden: "Du sørger nok for, at brevet kommer med posten?"

Uutela måtte le ad sin egen vildfarelse – brevet var jo endnu ikke skrevet!

Men han følte sig træt og foretrak at lytte lidt endnu til denne vidunderlige musik, der stadig lød i hans øren.

"Jeg får det nok afsendt lidt senere på eftermiddagen – nu har jeg det jo i hovedet."

Ved middagstid kom drengene ind, ligesom for at se, om de endnu kunne gå til deres arbejde på marken, eller om de skulle blive hjemme.

Uutelas øjne begyndte at tindre, da han så drengene. Han mærkede, at de var lidt modfaldne.

"Går det godt med arbejdet?" spurgte han for at lede tankerne hen på noget andet.

"Ja, rigtig godt," svarede Vihtori lettet.

Uutela nikkede venligt til dem og lo.

"Uutela er måske alligevel ikke så helt dårlig?" spurgte Vihtori lidt ængstelig og kejtet.

"Nej – nu går det bedre," svarede Uutela.

Det var jo for så vidt sandt nok, men Uutela følte dog, at det ikke var et ærligt svar i samme forstand som han selv måtte forstå drengenes spørgsmål. Han vinkede dem til sig.

Det var tungt for ham, at han ikke, således som han havde ønsket sig det, kunne sige til dem: "Måtte gården blive jer til

velsignelse – jer og jeres børn!" Netop disse ord havde han så gerne villet sige til disse flittige, dygtige drenge, som han mærkede han holdt af som sine egne.

Men han kunne ikke. Han bare rakte dem hånden begge to og sagde med en stemme, der dirrede af bevægelse: "nu skal I have tak, drenge!" nikkede til dem endnu en gang og vendte sig om mod væggen.

Drengene forstod, at dette var et farvel, så endnu en gang hen til ham og gik hurtigt ud med tårer i øjnene.

Da Keskitalo så drengene komme der inde fra på den måde, så han sin kone ind i øjnene og gik sammen med hende ind til Uutela.

Keskitalo satte sig i nærheden af sengen, hans hustru lidt længere borte.

Begge mænd følte, at tiden var inde til at få talt ud. Men ingen af dem kunne finde ord; de tænkte bare. Således gik der en lang tid.

Endelig følte Keskitalo, at nu måtte det ske. Men alt, hvad han havde tænkt at sige, syntes ham nu upassende, og så sagde han blot:

"Jeg har altid troet, at det var mig, der skulle først af sted herfra ..."

Uutela vendte sig om imod ham og så ham lige ind i øjnene – for første gang efter at det gode forhold mellem dem var blevet ødelagt.

"Jeg er vel nok den modneste af os ..." sagde han sagte, med en følelse af, at dette indeholdt alt, hvad de to havde at sige til hinanden.

Det samme følte også Keskitalo. Han overvældedes af en sådan sindsbevægelse, at han ikke mere kunne få noget sagt, skønt han havde ordet rede på læberne, men sank foroverbøjet sammen. Så fik han et lettende hosteanfald.

Uutela vendte atter hovedet imod Keskitalo og så længe deltagende på ham.

"Du kommer nok snart efter," tænkte han, blødere om hjertet.

Keskitalos hoste lettede. Han vendte sig om mod Uutela, blodrød i ansigtet.

"Men de, som har vandret ret for sig, skal gå ind til fred og hvile i deres kamre," sagde han med opbydelse af sine sidste kræfter og så Uutela åbent ind i øjnene, som om han med disse ord udtrykkelig og uskrømtet sigtede til ham.

Men Uutela var blevet grebet af en stærk sindsbevægelse. Han anspændte alle sine kræfter, lagde begge hænder på Keskitalos arm, der hvilede slapt på stoleryggen, og sagde i en tone og med et blik, der tydeligt lod ham forstå, at alt, hvad der havde været imellem dem, nu var udslettet:

"Sådan er det, sådan er det, nabo. – Lad mig nu være ene en stund – jeg skal nok kalde, når tiden kommer."

Uutela var overvældet af angst og nød. Det var begyndt dengang, da han hørte Keskitalo hoste, og var tiltaget yderligere, da han så hans afmagrede, af sorg og sygdom nedbrudte skikkelse, som han sad der sammensunken og hivede og hostede.

"Hvem er jeg, at jeg skulle gribe styrende ind i verdens gang?" fo'r det som et smertens lyn gennem hans sjæl. "Livet er vor

eneste læremester. Man må være glad, når man bare kan passe sit eget, og lade andre være i fred."

Han indså pludselig, at testamentet der under hans hovedpude helt og holdent stod i modstrid med dette, ja selve de smukke og venlige tanker, der var indvævet i det, var blot en besmykkelse af andre hensigter. – Hvorledes havde han kunnet komme på sådanne afveje og alligevel tro, at han stod på rettens grund, rede til at gå ind i evigheden?

Han dirrede af sindsbevægelse, da han med rystende hænder søgte at grave testamentet frem. Det brændte mellem hans fingre, da han under dynen gjorde forsøg på at rive det i stykker. Det sammenfoldede papir gjorde sej modstand, han forivrede sig mere og mere. Han åbnede det og fik det endelig revet over. Så rev han det endnu en gang på den anden led – langsomt og omhyggeligt, så lyden ikke kunne høres gennem døren til køkkenet, der stod på klem.

Da dette var gjort, følte han sig så svag og udmattet, at han ikke var i stand til at røre et eneste lem. "Nu er enden ikke langt borte," tænkte han.

"Jeg burde vist tilføje et par ord i brevet til Karoliina om bankbogen, så hun ved det."

Så først mindedes han, at brevet endnu ikke var skrevet.

"Unødigt!" tænkte han. "Hun får den såmænd nok."

Han var så lykkelig over, at han endnu var blevet reddet i den ellevte time. Hvor forfærdeligt havde det ikke været, om han endnu efter døden var blevet ved at leve i dette stykke papir, for at volde en hel familie en mængde fortræd og lede dens fremtid ind i et helt andet spor, end den selv havde ønsket? "Et testamente rummer større farer, end man tror," tænkte han.

Men nu var det forbi alt sammen – han følte, at han sank hen i en søvnlignende dvale. Det var, som om han var barn igen og var gået med sin moder ind i badehuset – han var lige blevet badet og vasket – havde fået en ren, snehvid skjorte på – og stod nu på grønsværen udenfor badehuset – –

Uutela mærkede, at døren gik og Hanna stod i åbningen med uro i ansigtstrækkene.

Da vågnede han og vendte atter tilbage til det nærværende. Han var knap nok i stand til, ved hovednikken at kalde den unge pige hen til sig.

Uutela havde tænkt at sige et par ord til hende, takke hende for, hvad hun havde været for ham, og så et eller andet ord til farvel.

Men da pigen var kommet helt hen til sengen, var det kun med stort besvær, at han fik den ene hånd trukket op fra dynen og hen på sengekanten. Pigen greb den og brast i gråd.

"Unødigt – imellem os har der heller ikke tidligere været brug for ord," tænkte Uutela og så blot på hende med lykkelige, svagt tindrende øjne.

Således gik der en stund.

"Du kunne jo sige til Manta, når du går, at hun skulle komme lidt herind," bad han så med svag, hviskende stemme.

Hanna smilede gennem tårerne – hun blev så glad over, at Uutela ville se Manta.

Men Uutela mindedes pludselig, at han jo egentlig ikke havde noget at tale med Manta om mere, nu da testamentet var ude af verden. Han nænnede alligevel ikke at tage sine ord tilbage og

volde Hanna sorg. "Jeg har måske noget andet," tænkte han, "og det har jeg også."

Tankerne drog nu i rivende fart forbi hans indre øje. Han følte, hvorledes en stadig større svalning og lettelse sneg sig ind i hans legeme.

Så vågnede hans landmandsnatur endnu en gang som en kraftig opblussende flamme – han ønskede at se rugen bølge.

"Du kunne tage og trække gardinerne lidt til side," tænkte han at bede Hanna, og så rejse sig op på knæene for at se ud.

Men det blev ved tanken alene, Hanna var allerede henne ved døren.

"Lige meget – den gror og bølger nok uden mig," tænkte han smilende. Og i det samme droges hans tanker til Lumikangas' marker, til hans egen pløjnings første bølgende afgrøde.

Uutela var i tankerne så langt borte, at han fo'r sammen, da han så Manta komme ind.

Han havde tænkt at sige: "Vær god ved drengen!" og muligvis også bede hende om at vise ham barnet.

Men nu syntes det ham at være unødvendigt alt sammen – hun skulle nok være god ved ham alligevel! Uutela følte sig bare glad til mode, da han så den unge husmoder komme, fri og rolig, uden frygt eller forstillelse. Men noget at sige til hende, syntes han egentlig ikke, han havde.

"Skal jeg læse noget?" spurgte hun, da Uutela ikke sagde noget, men kun så på hende, mat, men med svagt tindrende øjne.

"Ja, læs bare!" nikkede Uutela, glad over hendes forslag.

Den unge husmoder tog salmebogen frem fra kommoden og satte sig hen ved siden af ham på en stol.

"Hvilken en vælger hun vel?" tænkte Uutela, der havde fulgt hendes forberedelser med øjnene.

Den unge husmoder begyndte:

"Den lyse tid nu kommer
med lyst og skønhed stor,
den yndige *skærsommer*,
da græs og grøde gror ..."

Hun standsede et øjeblik og så på Uutela, ligesom for at se, hvad han syntes om den.

Uutelas øjne lyste, og han nikkede velfornøjet. Ordet "skærsommer" var gået som et varmt vindpust gennem hans sind. Han skelnede herefter ikke mere ordene, hørte blot stemmens bølgegang som et stille sus.

Han var atter på Lumikangas.

Det var en Sankt Hans morgen. De havde lige fået den ny røgstue færdig. Væggenes frisktilhuggede tømmer skinnede i festligt hvidt, han selv sad i hvide skjorteærmer på bænken. Døren stod åben, og på tærsklen sad Keskitalos lille Manta og læste "Sommersalmen".

"Kom nu til frokost!" kaldte Maija. "Æggevællingen bliver kold."

Han så glad op på Maija, rejste sig og satte sig for bordenden. Det var, som om han var kommet langvejsfra og ikke i mange uger havde fået æggevælling. Maija satte sig i hans nærhed på bænken, men pigen sad stadig derude på tærsklen og læste.

"Det var alligevel dejligt, at vi fik det hele færdigt til Sankt Hans," sagde Maija.

"Det var det!" svarede Uutela og så varmt på hende. "Skønt det har været et ordentligt slid."

Så fortsatte de måltidet, uden at sige noget. Pigen læste stadig.

"Hvor Keskitalos lille pige egentlig læser godt," sagde Uutela sagte, for ikke at forstyrre hende.

Maija nikkede blot indrømmende. Og sådan sad de der og spiste og så nu og da hinanden i øjnene.

Så rejste de sig fra bordet.

Uutela satte sig hen til vinduet. Han følte sig lidt træt.

"Jeg strækker mig hen på bænken og hviler mig lidt – den pige læser så kønt," sagde han.

Maija så smilende på ham og nikkede. "Stræk du dig bare!"

Han strakte sig.

Og så sov han ind.

Om "Flygtningene"

Forfatter: Johannes Linnankoski (1869-1913).
Org.udgave: *Pakolaiset*. Werner Söderström Osakeyhtio, Porvoo 1908.
Denne udgave efter: Johannes Linnankoski: *Flygtningene. Fortælling*. Autoriseret Oversættelse fra Finsk af Chr. Christiansen. H. Hagerups Forlag. København 1921.
Oversætter: Chr. Christiansen (?–?).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Hjalmar Munsterhjelm (1840-1905): *Morgonstämning (Skärgårdslandskap)*, 1884 (Original i Finlands Nationalgalleri, Helsinki).

ISBN 978-87-7628-494-7
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-743-7 (Ølstykke 2021).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk